‘De inwijding tot medicijnman bij de Arawakken (Guyana) in tekst en mythe’

C.H. de Goeje

bron
C.H. de Goeje, ‘De inwijding tot medicijnman bij de Arawakken (Guyana) in tekst en mythe’, in: *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië* 101 (1942), p. 211-276.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/goej003inwi01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

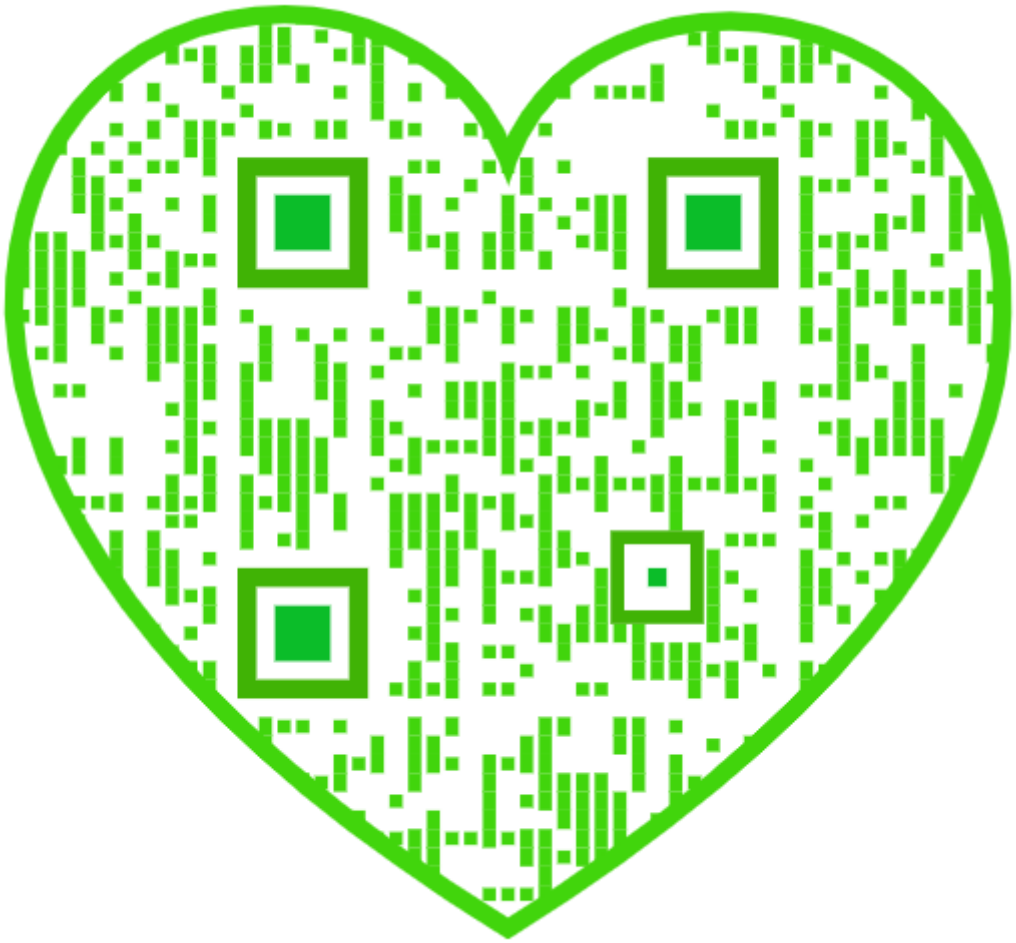

De inwijding tot medicijnman bij de Arawakken (Guyana) in tekst en mythe.

door
C.H. de Goeje.

Inleiding.

§ 1.

In het middelpunt van het geestelijk leven der Indianen van geheel Amerika, staan de openbaringen of ingevingen, die sommigen hunner geworden in een toestand van geestverrukking, extase of trance.

In dien toestand beleeft de Indiaan een soort droom die zeer levendig is. Hij vat dit op als een gewaarwording van wat er in zijn eigen innerlijk is. En dit is wederom van gelijken aard als, en eenigszins samenhangende met, het innerlijk der natuur.

In het waakbewustzijn moge hij min of meer gelijk wij, zich een zelfstandige persoonlijkheid gevoelen: in den extatischen droom bemerkt hij, dat hij niet meer vermag, dan zich zoo instellen, dat de natuurmachten bereid zijn uit te voeren wat hij wenscht.

Het algemeen karakter van deze natuurmachten (hier ‘geesten’ genoemd) is als het wezen van planten- en dierenwereld, n.l. wat zich in het vegetatieve als levensverschijnselen en metamorphose openbaart en wat zich in het animale als driften en instincten toont. Het is niet zoo ijl, niet zoo spiritueel en ook niet zoo vrij als wat wij ‘geest’ noemen; maar niet zoo dicht, niet zoo mechanisch en niet zoo onvrij, als wat wij ‘stof’ noemen[1].

Vele Indianen hebben een natuurlijken aanleg tot de extase, doch in den regel moet deze gewekt worden door de lichaamsfuncties te verzwakken: vasten, onthouding, ook wel pijniging en narcotische

1 Men vergelijke hiermede, wat G. van der Leeuw, De primitieve mensch en de religie (Groningen/Batavia 1937) p. 24 noemt ‘massief denken en beleven’. Dit alles is uitvoeriger dan hier, behandeld in mijn, in manuscript gereed liggend werk, dat in de Literatuurlijst vermeld is onder wG. Voorloopig zij verwezen naar de opstellen ar2 G, pr G, oay G en pen G, tezamen met p P, A. Ph. Penard's beschrijving van de inwijding bij de Kaliñas in deze Bijdragen.

middelen; tegelijk moet de noviet zijn wilskracht versterken, zijn karakter zuiveren en zijn toewijding en moed verhoogen.

In den toestand van extase openbaren de natuurmachten niet alleen hun aard, doch ze staan ook, tot op zekere hoogte, ten dienste van den betrokkene, die daarmede o.m. genezingen kan verrichten, d.w.z. een zich als ziekte openbarende natuurwerking opheffen. Daarom is het wel gerechtvaardigd, als de Europeaan zoo iemand ‘medicijnman’ noemt. Eveneens lijkt het gerechtvaardigd om den indiaanschen medicijnman, den priester-dokter, aan te duiden met den naam van zijn aziatischen collega: ‘sjamaan’.

De Arawakken wonen in het kustgebied van Guyana. Zij hebben thans geen medicijnmannen meer, althans niet in Suriname. Doch mijn arawaksche vriend Johannes Baptist heeft nog medicijnmannen onder zijn verwanten gekend. Baptist is geboren omstreeks 1880; zijn arawaksche naam is Sasamali; in de matriarchale lijn behoort hij tot den clan der Karuafo-na (‘die met tijgers te doen hebben’); zijn vader was van den clan der Šiwena, zijn moeder's vader van den clan der Yübitha-no. Bij verschillende gelegenheden, 1928-37 heeft hij mij medegedeeld hetgeen hier is samengevat in de §§ 2-9. In § 43 vindt men dan een, eveneens van Baptist afkomstigen arawakschen tekst betreffende ditzelfde onderwerp. De §§ 10-33 en de teksten §§ 44-46 behandelen mythen die rechtstreeks in verband staan met den medicijnman en de inwijding. Vervolgens zijn nog eenige sterremythen en andere verhalen opgenomen[2].

2 Bij de spelling der indiaansche woorden is het Anthropos-alphabet gevolgd met eenige vereenvoudiging:

a			*_a*			*ë*		
e	e	*ë*	*_e*	e	*ae*	*ï*	*_ü*	
i	ei	*ï*	*_i*	i	*ui*	*ö*	ue	*oe*
o	o	*oe*	*_o*	o	*to*			
u	eo	*ae*				*ü*	*u*	*w*
χ	hc	*ch*	*η*	gn	*ng*	*ñ*	jn	
ć	*tj*		*č*	*dj*		*š*	js	

r
l
s in *sla*
a in *ma*
;1
l
s in *sla*
a in *ma*
r

Overige medeklinkers als in het Nederlandsch.
De woorden en teksten in dit opstel zijn zoo goed mogelijk volgens dit phonetisch alphabet geschreven, of daarin overgebracht, doch er was geen gelegenheid dit met groote nauwkeurigheid te doen.

De medicijnman.

§ 2. Voorbereiding.

Als een jongmensch de groote inwijding wil doormaken, waardoor

men o.m. het vermogen verkrijgt om als medicijnman te werken, dan vervoegt hij zich bij een ervaren medicijnman. Deze neemt hem eerst een tijd onder toezicht, om na te gaan of hij de eigenschappen bezit die noodig zijn. Wel 3 jaar moet hij studeeren. Wordt hij geschikt bevonden, dan wordt hij toegelaten tot den inwijdingscursus.

Die cursus wordt veelal voor 6 of 8 tot 12 jongelieden tegelijk gehouden. Zij maken een groot medicijnhuis (*tokai*, woord uit de Tupi-taal) en 6 maanden lang verblijven zij aldaar. Zij verlaten het ouderlijk huis geheel en moeten een maagdelijk leven leiden; een oude vrouw verzorgt hen; een jonge vrouw mag niet voor hen zorgen, wel een meisje dat nog niet huwbaar is. De leerling moet ook dieet houden: hij mag slechts een weinig kassave eten en kleine visjes (die in het begin van den drogen tijd komen, vóór de groote) en vleesch van de kolibrie (‘een ijverige vogel’); 1R 340 vermeldt dat hij ook geen aanraking met Blanken mag hebben.

De meester-medicijnman leert hem alles en hij moet volgen wat de meester doet. Hij leert de gezangen en welke geest met elk gezang wordt opgeroepen en de meester leert hem moedig te zijn.

Nu laat de meester bladeren van een bijzonder soort tabak[3] in

3 Tabak, *yuli*, is de aardsche verblijfplaats van den tabaksgeest, *yuli kuyuha*. Bij verschillende handelingen waarbij de geesten worden opgeroepen, rookt de medicijnman de tabak onder den vorm van een sigaret: gedroogde tabaksbladeren met een omhulsel van papierachtig fijne boombast (2R 40 vlg.); ook andere dan de tabaksgeesten zijn daarop gesteld.
De noviet moet aftreksel van tabaksbladeren drinken en van tabaksblad gedraaide pillen opslikken.
De ‘eerste medicijnman’ (§ 19) kreeg de tabak van den watergeest (1B 20, evenzoo in een Kaliña-mythe, sur P 9). Volgens een andere Kaliña-mythe 2P 12, 24, zag een man een Indiaan met agoeti-pooten, die in een Ceybaboom verdween en toen men dien boom verbrand had, groeide uit de asch een tabaksplant op. Dezelfde agoeti-Indiaan verscheen dien man in den droom en leerde hem, hoe hij tabakswater moest bereiden en drinken. De man deed dit, kwam in een toestand van geestverrukking en droomde het geheele geheim der tabaksmedicijnkunst. (Volgens Arawakken is de agoeti het eenige dier dat van de grondlegging der eerste wereld af heeft bestaan; 1C 518). Nog een andere Kaliña-mythe (pP 669) vertelt, hoe een man dat geheim leerde van *Imiawale*, den Wilde Zwijnen-grootvader, dien hij onder de gedaante van een ouden Indiaan tegenkwam en onder wiens leiding hij 6 maanden lang leerde. In een ietwat hiervan afwijkend verhaal (1R 192) wordt verteld, hoe die man de dochter van *Mawari* (= *Imawari*) huwde en drie kinderen bij haar kreeg.
In een mythe van Waraus en Arawakken (1R 334-6, 371) en een fragment, opgeteekend aan de Rio Negro (Barbosa Rodrigues 163), wordt een kind thuis onredelijk behandeld en verdwijnt en nog twee andere kinderen verdwijnen. De drie ouderparen gaan op zoek en vinden de kinderen aan het zeestrand, doch zij willen niet terugkeeren. Evenwel zijn zij bereid zich te vertoonen als men een medicijnmanshuisje bouwt en hen met tabak oproept. Die kinderen waren de geesten der drie soorten tabak. Aanvankelijk had men echter geen tabak; de tabak groeide in het land der vrouwen zonder man (dat zijn blijkens verscheidene mythen, de watergeesten, ouG). Men zendt een witten reiger (Pilerodius), doch deze keert niet terug; verschillende andere zeevogels komen evenmin terug; tenslotte zendt men den ooievaar (Mycteria) en deze neemt de kolibrie mede op de lange reis over de wateren en aangekomen in het tabaksgeestenland, weet de kolibrie tabakszaad te stelen.
Bij dit laatste verhaal gaf Baptist mij de volgende toelichting: De medicijnman-noviet mag alleen kleine kassavebroodjes eten en kolibrievleesch, want de kolibrie is een medicijnvogel en slim; hij heeft de tabakszaden verborgen en voor den medicijnman gebracht en zoo kwam de tabak op aarde. In het land van tabak bewaken de geesten dag en nacht de plant; niemand mag daar komen om zaadjes tabak te nemen. Doch de medicijnman neemt den kolibriegeest en zendt dien om zaadjes te nemen. Eigenlijk is die geest de medicijnman zelf in kolibriegedaante; indien hij als mensch zoude komen, dan zou men hem misschien wegjagen of doodmaken; daarom verandert hij zich in een kolibrie. De kolibrie zuigt uit iedere bloem sap en juist zoo heeft de medicijnman stilletjes de tabaksvruchten genomen en is weggevlogen. De medicijnman was zelf ‘in gedachte’ kolibrie. De novieten eten kolibrievleesch omdat zij vlug en ijverig moeten zijn als de kolibrie in het opnemen der kunst van den medicijnman. Zooals de kolibrie heelemaal naar het land der tabak is gegaan om zaad te halen, zoo moet

een aarden pot koken en hij geeft den leerling van dit tabakswater te drinken. De leerling krijgt ook pillen van tabaksblad te eten. Hij moet een gat in den grond graven en dit gedurende 40 dagen door braken nat houden. (Vgl. Gumilla II 25, aangehaald 1R 339. Staehelin III/1/225 vermeldt: 'Der Hexenmeister ihre Lehrzeit währt höchstens 2 Monate, die sie dann während der Zeit viel Tabakssaft saufen müssen, so dass schon mancher davon gestorben ist. Sie bekommen auch fast gar keine Speise.').

Ook wordt buiten het huis een pot geplaatst met sap van den *hiari*-boom, waarvan hij de damp moet inademen[4].

ook de noviet de kunst van den meester nemen (vgl. voorts Kingsley VIII, aangehaald oayG 85).

4 De *hiali*- (of *hiari*-)boom, door de Kaliñas *takini* genaamd, heeft een machtigen geest in zich, de *hiari-kuyuha*.
Kappler 237 vermeldt, dat de *dakini* vermoedelijk een Sapotacee of Euphorbiacee is. Penard meldt, dat de boom lepelvormige behaarde bladeren heeft; kerft men den stam, dan komt er eerst melkwit sap uit en daarna het roode sap dat de Kaliñas drinken, waardoor zij snel de z.g. takini-koorts krijgen en in extase komen. Er bestaat nog een tweede soort, wiens sap donkerder is en een doodelijk gift is. Afgaande op die beschrijving meent Prof. A. Pulle, dat het een Euphorbiacee van het genus Pausandra zou kunnen zijn (en zie ook Andres).
Dance vermeldt: The *Hearih* is a large tree with thick leaves. The whole tree is poisonous. It bears a small seed. It is probably the *Aiuke* of the Acawoios (vgl. den naam van een narcoticum der Taulipangs *ayug*, KG III 207). The gum, or the inner bark scraped, mixed with water, and given to the sick, will cause the spirit of the tree to appear to him and point out the person who inflicted this illness upon him. Thrown into the fire, it stupefies all who inhale its fumes. - Of the *hearih*, an old piaiman (medicijnman) told me that a postholder in the Corantyn planted one (it grows to the size of a mora tree, with thick bark like the purple-heart); but finding that the fowls that rested under its shade and the pigs that rooted about it and rubbed themselves against it, were sickening and dying, he had the young tree cut down and the stump burned out.
Baptist vertelde: elke *hiari*-boom heeft een *hiari-kuyuha*, die den boom beschermt; deze is mannelijk of vrouwelijk en ziet er uit als een bruine Indianengestalte. Die geest maakt dengene die zoo'n boom velt, ziek; ook wie baadt in kreekwater waarin de bladeren van dezen boom vallen, of die van dat water drinkt. In de boven-Marowijne sterven vele menschen, wijl er veel *hiari's* zijn. Inplaats van *Marauni* (Marowijne; arawaksche beteekenis 'rivier zonder einde') zegt men daarom wel bij wijze van grap *Harauni* (arawaksche beteekenis 'met einde', wijl daar allen sterven). Schraapsel van *hiari*-bast is goed tegen buikpijn.
Een poging, in 1936, om door Arawakken botanisch materiaal van de *hiari* te laten halen, mislukte, wellicht wijl die menschen, hoewel tot de R.K. Kerk behoorende, toch den geest nog vreezen.

Door dit alles wordt de leerling dronken[5].

J. Meyer vermeldt ook, dat de leerling in huis een stoombad krijgt. 'Diese Einhüllung in Dampf scheint von wesentlicher Bedeutung für den Einzuweihenden zu sein. Einzelne Zauberer verrichten dann umhergehend verschiedene seltsamen Ceremonien, welche die Einweihung vollenden.' De Kaliñas laten bij sommige ziekten den lijder een zweetbad ondergaan, waarbij een plantaardig geneesmiddel in het kokende water is gemengd (Ahl 124, 107).

§ 3. Inwijding.

Als de leerling zich overgeeft, niet meer bang is, en dronken, als een doode op de bank[6] ligt, dan roept de meester de goede medicijngeesten op en bezielt den leerling daarmede. Het zijn de *yuli-kuyuha* (tabaksgeest), de *hiali-kuyuha* (hiali-geest) en *khaleko-kuyuha* (geest van kristal of witte kwarts)[7]. De meester geeft hem die geesten,

5 D.w.z. hij komt in den toestand van trance, extase of geestverrukking. In geheel Amerika brengen de Indianen zich in dergelijke toestanden om openbaringen van de geesten of goden (natuurmachten) te ontvangen.

6 De medicijnman die de geesten oproept, zit daarbij op een bank welks uiteinden zijn uitgesneden tot den kop van een kaaiman, schildpad, ara of jaguar; van de Kaliñas wordt ook gemeld: van den koningsgier. Dit zijn alle helpende geesten van den medicijnman. Afbeelding 1R 330. Zie voorts § 17.

7 *Khaleko* (bergkristal of witte kwarts; ook agaat?) heeft den kristalgeest *khaléko-kuyuha* in zich. Quandt 259 vermeldt: 'Es sahe einmal ein Indianer bey meinen Sachen einen grossen Krystall liegen; er trat sogleich zurück, und fragte mich, ob ich auch ein *Semmeti* (medicijnman) sei.' Toen ik in 1937 te Paramaribo aan Baptist een bergkristal, afkomstig uit een medicijnmansrammelaar, toonde, zeide hij: 'De Indianen zijn bang om dit kristal aan te raken; ze zeggen, het heeft een geestenpijl; dan word je ziek; de geest schiet je met een andere soort steentjes. Ik heb ze meermalen gezien bij Kariben: als ze pijn in den arm hebben, zeggen ze, de geest heeft met pijl geschoten. Men (de medicijnman?) begint te zuigen en haalt een heel klein steentje of ander ding uit. - In kristal is áltijd een geest, óók als men het vindt; doch misschien kan de blanke mijnheer door geneesmiddelen uit de apotheek den geest van den steen verwijderen. - De Arawakken beschouwen den steen als heilig; de geest van den steen kan genezen; de geest helpt de menschen, toont hun alles, wat voor ziekte zoo iemand heeft. - Deze bergkristal- of witte kwartssteentjes vindt men in de beneden Marowijne en aan de Saramacca bij Maabo. In den medicijnmansrammelaar moeten zich zes van deze steentjes bevinden, voor de drie voornaamste geesten (van tabak, *hiali* en kristal), die elk man en vrouw zijn.'

werpt ze als het ware op hem en daardoor wordt de leerling moedig.

Terwijl nu zijn lichaam geruimen tijd ligt, verschijnen hem droomgezichten. In dien droom maakt hij een verre reis en ziet veel dingen, slechte en goede[8]. Hij ziet een breeden weg voor zich en moet dien

8 De leerling is nu in een bovenzinnelijke wereld; wat hij gewaarwordt, is vermoedelijk hetgeen de psychiaters het onbewuste, onderbewuste of onderbewustzijn noemen. Vermoedelijk wordt hij gewaar wat zijn ikheid waard is, als hij niet door de zintuigen de buitenwereld beleeft en daarin zijn steun vindt, en is dit het, wat de droom hem symbolisch in beeld laat doorleven als beproevingen. In het verhaal van een inwijding van een Kaliña (pP) heet het, dat de betrokkene van zijn geleidegeest verneemt, welke proeven de ziel na den dood heeft door te maken. Wij mogen dit wel aldus opvatten, dat hij die dingen beleeft, doch op zwakke wijze, nog niet als volle werkelijkheid. In een verhaal van Guarayos (Cardus, Pierini) worden, zonder mededeeling hoe de Indiaan eraan komt, zulke dingen geschilderd als de lotgevallen van de ziel na den dood. In dit arawaksche verhaal worden ze vermeld als iets wat de noviet in de extase doormaakt.
Baptist gaf mij ook enkele mededeelingen over het hiernamaals: De ziel van den overledene stijgt omhoog. Op haar weg komt ze langs de *pero-oyo*, de honden-moeder en die vraagt of deze mensch gedurende zijn leven ook kwaad heeft gedaan aan een hond, het dier dat de vriend is der menschen. Heeft hij aan een hond goed gedaan, dan komt de geest van dien hond (onverschillig of het dier nog leeft, of reeds lang dood is) kwispelstaartend naar hem toe en de moeder geeft hem *kasiri* (kassavedrank) en andere dingen. Doch heeft hij een hond kwaadgedaan, dan komt die geest hem aanklagen bij de *pero-oyo* en deze veroordeelt hem en hij krijgt niets.
Als een Indiaan tijdens zijn leven een gier heeft gedood, dan wordt hij als hij sterft bij de moeder der gieren, dat is de koningsgier, gehouden, omdat hij een kind van haar heeft gedood. Vroeger mocht een kind ook niet naar een gier wijzen; de ouders zeiden dan ‘je hand gaat branden’ en het kind moest een beetje bijten in zijn vinger.
De geesten van overleden menschen gaan naar den hemel (vermoedelijk bedoelde hij: de Christenen gaan naar den christelijken hemel). De geesten van overleden medicijnmannen gaan naar ‘het land van tabak’, ‘naar de drie geesten (tabak, *hiali*, kristal)’; de geesten der slechte menschen gaan naar de slechte geesten die ze gediend hebben, naar *yawahë išikwa-bana* = booze geest dorp. Zoo'n doodengeest van een slecht mensch wordt bij vergelijking ook wel *yawahë* = slechte geest, genoemd; zoo'n geest blijft op aarde of wordt aardgeest in den grond nabij het dorp. Als men den geest van een doode, zwervende in de buurt van zijn dorp, ontmoet, dan kan men door dien geest ziek worden gemaakt; vooral kinderen die hij liefheeft kan hij ziek maken door hun zielen weg te nemen. De medicijnmannen schouwen hoe de geest van een doode ten hemel vaart.
Van een geloof in reïncarnatie wist Baptist slechts dit: als een kind gestorven is en de moeder krijgt weder een kind, dan zeggen ze wel, dat hetzelfde kind is teruggekomen. (Het is niet onmogelijk, dat dit een van Negers overgenomen geloof is. d.G.).

weg bewandelen. Dan ziet hij een groep verdorde boomen, die achter elkaar op den grond vallen, midden op den weg, en daardoor wordt hij bevreesd, doch hij zegt tot zichzelf: 'Ik zal moed vatten en verder gaan' en de vrees valt van hem af[9]. Vervolgens komt hij aan een groot moeras waarover een houten brug ligt; hij moet over die brug gaan, doch de brug rolt op het water heen en weer en in het water ziet hij alle soorten van roofvisschen en andere waterdieren die verlangen hem te verslinden[10]. Als hij daar over heen is, ziet hij midden op den weg een groot nest van hommels, die heen en weer vliegen. Weder schept hij moed en zoo gaat hij er voorbij[11]. Verder gaande komt hij op een plaats waar veel slangen zijn en kwade insecten, die hem willen bijten[12]. Daarna komt hij op een plaats waar een groote tijger is, die hem wil pakken en hij is bang; doch hij vat moed; de tijger komt op hem af, opent zijn muil, maar doet hem geen kwaad en begint zijn gezicht te likken[13]. Vervolgens komt hij op een plaats waar een menigte duiven naar hem toe vliegen, die roepen: 'Kom, laten wij uw oogen uitpikken!', doch hij gaat voorbij[14]. Hij trekt verder en nu ziet hij een heks met borsten die tot haar voeten hangen; dat doet zij om hem te laten lachen, maar hij houdt zich ernstig[15].

Nu komt hij op een mooien weg, waar bloemen zijn en deze weg voert naar het land van den tabaksgeest. Daar ziet hij een menigte schoone tabaksplanten die bloesems en zaden hebben en de tabaksgeest onderwijst hem, hoe hij moet doen om een zieke te genezen,

9 De vallende boomen. Ook Guarayo, en in Noord Amerika in de mythe der Musquaki-Fox Indianen van de goddelijke tweelingen (M.A. Owen, Folk-Lore of the Musquake Indians of North America, London 1904), en wellicht bij nog meer volken.

10 Het water met de smalle brug. Ook Kaliña (pP 651), Oayanas (oayG 120, Guaranis (Muratori, aangehaald 1C 510), Guarayos (Cardus), Šipaias (3N 368) en elders in Amerika en in andere werelddeelen.

11 Bijen of wespen, vgl. Barbosa Rodrigues 308.

12 Giftige dieren, ook in de Jurupari-mythe aan de Uaupès, Str 673.

13 Tijgergeest, zie §§ 5, 8, Kaliña pP 644, meP I 66, Gillin 171.

14 Oogen uitpikken; § 12 de powieshoenlieden pikken de onvoorzichtigen.

15 Guarayo, Cardus 84, de doode ontmoet een grooten aap die tracht hem aan het lachen te brengen. En zie voor het gevaar van niet ernstig te zijn, § 20.

welke gezangen hij moet zingen, enz. Als hij alles gehoord heeft, keert hij terug en nu ziet hij niets meer van die akelige dingen, die hij op de heenreis zag.

§ 4. Terugkeer in het leven.

De leerling ontwaakt en is als iemand die terugkeert uit den droom. De meester zegt tot hem: 'wat heb je gezien?' en de leerling moet n i e t vertellen wat hij gezien heeft.

Als de leerling dit proefstuk geheel bestaan heeft, dan kan hij een goed medicijnman worden.

Staehelin III/1/225 vermeldt: 'Darauf giebt er (de leeraar) ihnen die Klapper[16] nebst einigen Regeln im Essen und Trinken. Sie dürfen kein Fett, keine Butter, kein Salzfleisch essen'.

§ 5. Zieke behandelen.

De medicijnman die een zieke zal genezen, komt in den vooravond bij den zieke, met een indiaansche sigaar. De medicijnman zuigt den rook in en blaast dien langzaam uit en beblaast een paar keer het lichaam van den zieke. Hij zegt tot dezen: 'Kijk, ik heb je be-

16 Vrijwel in geheel Amerika wordt bij handelingen die met de geesten in verband staan, een rammelaar gebezigd. De rammelaar der Arawakken is gemaakt van de harde schaal van een vrucht van den kalebasboom Crescentia Cuyete; zie beschrijving en afbeelding 1R 330. Van den rammelaar der Kaliñas wordt gemeld, dat de steel soms een slangekop voorstelt en op de kalebas de figuur van den slangegeest of watergeest is geschilderd.
In de kalebas bevinden zich, gelijk reeds gemeld, de zes steentjes van de geesten van tabak, *hiali* en kristal, doch volgens andere opgaven nog meer steentjes en zaden. 1C 525 meldt, dat wel 30 geesten hun steentje of ander voorwerp in den rammelaar hebben, waaronder de geesten van tabak, *hiali* en kristal, de watergeest *oriyo*, de woudgeest *konoko-kuya*, de aardgeest *hororo-kuya*, de papegaaigeest *ware-kuya* (? *war-ihi* = de papegaaivederen die den stok van den rammelaar sieren), de geest der zangers *yedi-či* (zang *ieni-hi*) en de geest die de vijand is van hen die den mensch van zijn kracht berooven, *kriŋha-kuya*.
De naam van den kalebas, *iwida* (= vrucht-bast) is hetzelfde woord dat in vele talen der arawak-maipure-groep 'hoofd' aanduidt (zie antG vergelijkend vocabularium no. 42) parallel daaraan: kalebas Oayana *kalapi*, schedel *up-kalapitpë*. In het Popol Vuh der Mayas wordt het hoofd van Hun hunahpu afgehouwen en in een boom gehangen en aan dien boom groeien de kalebassen en het hoofd is daarvan niet meer te onderscheiden; de bewoners van het demonenrijk spreken af dien boom te zullen mijden.
De rammelaars der Tupi-Guaranis, *m*(*b*)*araka*, waren dikwijls uitgesneden of beschilderd als een menschenhoofd en bovendien zijn er berichten van zulke hoofd-kalebassen waarbij niet vermeld wordt, dat ermede gerammeld werd (Métraux 72-8). Kan het zijn, dat de rammelaar eigenlijk een hoofd vertegenwoordigt, waarin de geesten zich manifesteeren door de steentjes te bewegen, overeenkomende met de gedachten?

rookt, ik zal van je droomen en misschien zal de geest van de tabak, die in den tabaksrook is, mij in den droom vertellen, dat er een geest je heeft aangeraakt of aangekeken en dat je daardoor ziek bent geworden'. De medicijnman legt zich gewoon te slapen en droomt (*ka-téboŋ-ka-i*, met-droom-is-hij).

Gebed van den medicijnman: *wa-malitaka-či b' borata toho kariči amon-dë, da'wayo-khoro, da-tata-domo, bui doma awsandase buisika khabo da-mun*, onze Schepper jij helpe dezen lijder tot, mijn niet mijn kracht-oorzaak, jouw-oorzaak genezing(?) jij reike hand mij-tot.

Als de lijder erg ziek is, dan roept den volgenden avond de medicijnman zijn geesten op. Hij gaat in de medicijnhut (*tokai*) en beblaast zich met tabaksrook. Nu begint hij langzaam den rammelaar te bewegen en neuriet den medicijnzang; dan schudt hij harder en zingt de woorden van den medicijnzang: *bo-kóna-thī da-múni yúli-no; adóŋko-ro dá-fa-do bu-burá-di; ánda-thu bá-te-kána; dá-muŋ yúli-nu d-adiá-ka bú-konaŋ*, jij kome mij-tot tabaksgeest; slapend zal je mij vinden; kom, verzoek ik ernstig; mij-tot tabaksgeest ik-spreek jou-tot.

Het eerst komt nu de tabaksgeest. De medicijnman bemerkt dit door een gevoel alsof iemand hem in de zijde steekt[17]. Hij is dan in geestverrukking en spreekt met den tabaksgeest: 'Wat is de oorzaak der ziekte?' De geest komt in den rammelaar; die rammelaar wordt als een hut; de geesten wonen daar zoolang de medicijnman ze noodig heeft; als ze bedankt worden, gaan ze weer naar hun (eigen) plaats. (Men zegt ook wel: de opgeroepen geesten gaan naar de plaatsen in den hemel waarheen ze moeten gaan en de geest van den medicijnman gaat met hen mede; als de medicijnman naar het 'land der tabak' wil gaan, neemt hij de gedaante aan van de gier 'die zoo hoog vliegt', van de kolibrie 'die zoo vlug vliegt' of van een slang). Veelal roept de tabaksgeest de beide andere, n.l. den *hiali*-geest en den kristal-geest. Die geesten zingen in de geestentaal als de medicijnman hen wat vraagt.

De drie geesten sporen op, welke booze geest de ziekte heeft veroorzaakt en de medicijnman vraagt dien boozen geest waarom hij dat gedaan heeft en bestraft hem. Daartoe zendt hij de drie geesten om den tijgergeest (*arua-kuyuha*) te halen, die den boozen geest moet verslinden of hem naar den afgrond in het Westen drijven (*hádali kúdowa kona, hororo-abo-nro*, zon ondergaan tegen, aarde onder

17 Vgl. Preuss 245 ff..

naar). Of de medicijnman laat ook andere goede geesten komen. Van 8 uur 's avonds tot 4 à 5 uur 's ochtends is hij zoo bezig.

Zij die buiten zijn, hooren hoe de medicijnman spreekt en ook de geesten door zijn mond zich uiten[18]; de geesten zingen ook, de rammelaar (de geesten) zingt als een gewoon mensch. J. Meyer schreef daarvan: 'Sofort fordert er den Geist auf, zu erscheinen; er murmelt, heult, grunzt, zischt, pfeift, kurz, er ahmt alle möglichen Töne der Tierwelt nach, was in der Stille der Nacht wahrhaft schauderlich klingt und den aus der Ferne Zuhörenden mit einem unbeschreiblichen Grausen erfüllt'. Meyer vermeldt ook, dat men bij ziekte begint met een stuk vleesch in het woud te brengen, als zoenoffer voor den ziekmakenden geest; eerst als dat niet helpt, neemt men zijn toevlucht tot den medicijnman.

§ 6. Andere vermogens van den medicijnman.

De medicijnman kan den geest van dieren bekoren (die dieren tot zich laten komen; vgl. 1R 240 en oayG 93); hij kan planten snel laten groeien; hij kan waarzeggen; enz.

§ 7. De booze medicijnman. De geestenpijl.

Als de leerling in trance valt en droomt, dat hij velerlei gevaren moet passeeren, dan kan het ook voorkomen dat hij bang wordt en terugkeert. Hij kan dan nooit een goede medicijnman worden. De geesten zijn echter toch in hem en nu zijn die geesten meester over hem als slechte geesten; hij is een *ka-yawa̲-nči* (met boze geestzijnde) geworden. Als hij boos op iemand is, dan is in elk verwijtend woord dat hij zegt, een *yawahë*[19], een kwade geest, of de *oriyu*, de watergeest en deze komt over u. Hijzelf weet niet eens dat hij kwaad doet. Als hij niet boos wordt, komt die geest niet[20].

Voorts kennen de Arawakken, gelijk talrijke andere volken van Amerika, het toezenden van steentjes van een boozen geest, *yawahë*

18 Voor zoover de medicijnman dit niet bewust-opzettelijk doet, doch het voortkomt uit den extatischen toestand, mag men het misschien vergelijken met de bezetenheid der negers, zie o.m. van Lier en d. G.

19 De *yawahë* der Arawakken komt vermoedelijk overeen met de *yolokan* der Kaliñas en zou dan een natuurgeest zijn, meer in het bijzonder een geest van het land, terwijl de watergeesten, arawak *oriyu*, kaliña *okoyumu* (beide beteekenend 'slangegeest') meestal als een afzonderlijke soort worden vermeld (vgl. ook 1B 367).

20 In Guyana komt ook voor, het opzettelijk, door een vervloeking, iemand een kwaden geest toezenden. Arawak en Warau 1R 332, Kaliña Gillin 147, 186, Oayana oayG 96, Guarani 1N 354.

simara, booze geest-pijl. De getroffene bemerkt dit aan een stekende pijn.

§ 8. Gedaanteverwisseling.

Een schoonvader van Baptist, die medicijnman was, kon zichzelf in een kleine vlieg enz. veranderen, of in een tijger[21]. 'Hij is misschien op jacht en ziet niets. Dan steekt hij zijn sigaar aan; de rook stijgt op; hij blaast den rook op zijn lichaam en met den rook verandert zijn huid, wordt als die van een tijger. Dan gaat hij als een gewone tijger in het bosch jagen en als hij een wild varken of ander dier ziet, springt hij eerst en doodt het dier. Hij eet een gedeelte op en als hij genoeg heeft, verandert hij zich weer in een mensch. Dan neemt hij het overgeschoten deel mee naar huis en zegt tot zijn vrouw: "Ik heb den geheelen dag gejaagd, niets gevonden; ik heb maar de helft gevonden, een tijger heeft de rest opgegeten". De oude man heeft dit gedaan, doch hij zeide mij dat het hem niets beviel, dat vleesch rauw te eten'.

surP 19 vermeldt de volgende arawaksche mythe: 'Eertijds was er een Indiaan die zich in een jaguar kon veranderen en dit dikwijls deed om andere Indianen te verslinden. Toen heeft een medicijnman een vrouwenschortje zoo betooverd, dat het een Indiaansche leek met een schortje voor en dit betooverd voorwerp legde hij neer in de savane. Weldra kwam de tijger-Indiaan opdagen en terstond slokte hij het betooverd schortje op. Doch dit brandde hem zoozeer in de ingewanden, dat hij naar het strand rende, waar de slang *Barakondi* (zee-bewoner), een der vormen van de *oriyu*, den slangegeest of watergeest, hem verslond. Vele Indianen, die den medicijnman niet geloofden, volgden het spoor van den tijger en werden eveneens door de zeeslang verslonden'. Zie voorts § 44 het verhaal van den boozen tijger-medicijnman.

§ 9.

Het zijn vooral de medicijnmannen, die de tradities van den stam en de mythen bewaren. R. de Navarrete (1545) meldde daaromtrent: 'Deze Indianen hebben een plaats van bijeenkomst of school

21 Bij vele stammen heerscht het geloof, dat een medicijnman zich in een tijger kan veranderen. Zoo vertelt KG III 188, 201: 'Auch der Jaguar ist ein Mensch, der sich nur zeitweise mit dem Fell, *kaikusezamatale* (tijger-gordel) bekleidet. - Umgekehrt kann sich der Zauberarzt willkürlich in einen Tiger verwandeln'. Gilij II 95 meldt van de Tamanacos enz.: De medicijnmannen zeggen, dat ze zich in tijgers en andere wilde dieren kunnen veranderen; en als men in den regentijd zeer veel tijgers ziet, meent men dat dit medicijnmannen van de Guamis of Otomaken zijn. Zie voorts KG III 204, 1R 354, Gillin 149.

waar zij samenkomen als voor een preek. Onder hen zijn er oude wijze mannen die zij *seme-tu* noemen; deze vergaderen in de voor hun samenkomst bestemde huizen en daar vertellen zij de tradities en daden van hun voorouders en groote mannen; en zij vertellen ook wat die voorouders van hún voorouders hebben gehoord; zoodat zij op die wijze de oudste lotgevallen van hun land en volk in herinnering brengen. Op soortgelijke wijze vertellen of preken zij over gebeurtenissen die de hemelen, zon, maan en sterren betreffen'.

Het zingen van de geschiedenis van Harliwanli (§ 18) en andere oude verhalen, heet bij de hedendaagsche Arawakken *ayumudë-ɳ*. Het is klaarblijkelijk hetzelfde als wat de Tainos der Groote Antillen *areyto* noemden (zie antG 8).

De mythe van de wonderbaarlijke reis naar de Amazonen.

§ 10.

Het volgende verhaal vernam ik van Baptist, die het echter niet volledig kende. Fragmenten zijn reeds vroeger bekend geworden, Im Thurn 384 en 1C 518 en, uitvoeriger, 1R 219.

Het begin is misschien een overlevering van immigraties in oude tijden, doch daarna gaat het over in een schildering, als populair verhaal, van een cursus voor medicijnman met inbegrip van hetgeen de novieten dan in de extase beleven. Ik heb dat indertijd aangetoond aan de hand van de overeenkomstige mythe der Kaliñas en moge hier naar mijn desbetreffend opstel (ouG) verwijzen.

§ 11.

Onder de Arawakken wordt verteld, dat zij eigenlijk van Peru afkomstig zijn[22]. Zij hebben een lange reis gedaan, geheel Amerika rond, van strand tot strand. Toenmaals wisten zij nog niet, dat er ook andere werelddeelen bestaan. Die tocht duurde jaren lang; men bleef misschien wel 10 jaar achtereen op een plaats; zij die als kind waren uitgetrokken, waren oude menschen geworden, voor de reis was afgeloopen.

Men kwam bij blanke menschen, roovers, die een deel der reizigers doodden en opaten, want het waren *Ekekúli* (menscheneters). Men reisde in groote booten, *kanóa*[23], die 20 tot 30 menschen konden bevatten en met kleinere booten, *kuliála*, als tegenwoordig.

22 Het staat te betwijfelen of de Arawakken wel iets weten van Peru; eerder moet men onderstellen, dat dit is overgenomen van de Europeanen van vroeger eeuwen, die meenden, dat Guyana tot Peru behoorde.

23 Dit waren wellicht soortgelijke zeewaardige booten als die welke de Spanjaarden zagen op de Groote Antillen en overeenkomende met de *piragua* der Kaliñas (afbeelding *piragua* en *kuliala* Barrere 28).

Op een plaats zagen zij 's avonds vleermuizen; zij hadden een medicijnhut, *tokai*, gemaakt, en verschuilden zich daarin. Een der reizigers zeide: ‘Ik ben niet bang, ik ga buiten slapen’. Toen er vleermuizen kwamen die hem plaagden, zeide hij: ‘Komt maar, ik zal jullie allen dooden’. Hij doodde er eenige, doch er kwamen er steeds grootere, zoo groot als een groote eend. Den geheelen nacht worstelde hij met ze. Toen de dag aanbrak, zagen de anderen alleen de beenderen; de vleermuizen hadden alles afgegeten. Men zegt, dat die vleermuizen *buëri-kuya* waren, vleermuisgeesten.

Zij zagen pataka-visschen (Hoplias Malabaricus) *huri*; dit waren *húri-fáreto*, pataka-magiërs[24]. Wie een dezer visschen doodde, was verloren, werd door alle andere visschen met pijlen beschoten.

Zij zagen ook menschen als brulapen, *itúli-fáretho*; het waren gewone menschen, doch zij betooverden zichzelf; zij moesten de Indianen plagen. Als een Indiaan er een schoot, dan schoten de andere brulaapmenschen met pijlen naar hem.

Zij kwamen op een plaats waar ledige hutten waren met alle voorwerpen, zooals raspen enz. Maar die raspen waren eigenlijk menschen, veranderd is raspen, *samarí-faretho*. Als een der reizigers zoo'n rasp of ander voorwerp nam, dan zeiden de anderen: ‘Nu mag je niet meer in onze boot komen’, en zij lieten hem daar; die lieden waren onmeedoogend.

Zij ontmoetten ook kleine menschen met groote hoofden en dunne beenen, die bij het loopen bijna braken; die noemden zij *Ërëtëkë*. Dit volkje leefde in een hol van een grooten boom als wilde dieren. Als zij een mensch ontmoeten, dan eten zij hem op, net als tijgers; zij brulden ook als tijgers. Een spotnaam voor deze lieden is *Aiboá* = wat ten einde is, d.w.z. zij wilden menschen worden, maar zijn niet doorgegaan, zijn het niet geworden. Men zegt dat zij, als zij van menschen hooren, razend van woede zijn.

Men kwam ook aan een rivier. Al degenen die de reis begonnen waren, waren gezonken (of: zijn toen gezonken). Zinken = *masonạ-ng*, ik zink = *da-masoá*. Vandaar heet die rivier *Masoáno*[25].

24 Het arawaksche woord *fare-to* wordt gebezigd om vreemdeling aan te duiden, in het bijzonder degenen die over tooverkrachten beschikken. Wellicht heeft het dezelfde beteekenis als in de Tupi-Guarani-talen het woord *karaiba*.

25 Hier is klaarblijkelijk bedoeld het hemelsche water, het gebied der vrouwennatie, d.i. der watergeesten, een oord van gelukzaligheid. De Kaliñas noemen dit *Mazwano*. Er wordt ook gezegd, dat deze naam afgeleid is van *masoa*, vischfuik. Waarschijnlijker komt het mij voor, dat de naam ontleend is aan den naam van het groote water, ver weg, de Amazone-rivier (welke naam door de Europeanen aan die rivier is gegeven nadat Orellana er een gevecht had moeten voeren tegen bewapende vrouwen).

Zij woonden daar aan het strand der rivier, doch hun vaartuigen konden niet op die rivier varen; zij zijn verder getrokken zonder over de rivier te trekken[26].

1R 219 maakt nog melding van een betooverd bananenbosch, van de geesten-kassavekoeken, den miereneter die zich slapende hield, de boot die uit zichzelf vaart, het volk dat zijn pagaaiers verkeerd hield, de vrouwennatie en het land der steenen bijlen[27]. Toen men eindelijk weder thuis was, waarschuwde de oude man hen, zich te onthouden van geslachtsgemeenschap; een man, die zich niet daaraan hield, bleef verstijfd in de copulatie-positie[28].

§ 12.

Het overeenkomstig verhaal der Kaliñas, 2P 13-17, besproken ouG 477, is uitvoeriger.

In dat verhaal komen de reizigers achtereenvolgens bij allerlei soort ‘menschen’: de *alawata* (brulaap)-*yana* onder aanvoering van den reusachtigen *alawata-tamulu* (brulaap-grootvader, d.i. de scheppende geest die de brulapen uit zich laat voortkomen), de *woko* (powies-hoen)-*yana* onder den *woko-tamulu*, de *kwata* (kwatta-aap)-*yana* onder den *kwata-tamulu*, de *dyaki* (visch Rhamdia sebae)-*yana* onder den *dyaki-tamulu*, de *konolo* (ara)-*yana* onder hun grootvader, de *pataka* (visch, dezelfde als arawaksch *huri*)-*yana*, de *wengosi* (bladsnijdmier)-*yana*, de *leri* (vleermuis)-*yana*, de *kodokun* (een visch)-*yana*, de *kambo* (gerookt vleesch)-*yana*, de *tamameneke* (werktuig)-*yana*, de *omulu* (hoofdluis)-*yana* onder hun grootmoeder, de *siko* (zandvloo)-*yana* onder hun grootvader, den boom der *maku* (muskiet)-*yumu* (vadergeest), *babidi* (steekvliegje)-*yumu* en *akomo* (wesp)-*yumu* waar de grootvaders dezer insectensoorten hen aanvallen, de *koko* (nacht)-*yana*, de *payawalu* (drank)-*yana* en ten slotte de *woli* (vrouw)-*yana*, de vrouwennatie.

Telkens als zij bij zoo'n volk komen, geeft de medicijnman die de leider van het reisgezelschap is, hun strenge aanwijzingen, en dan zijn er telkens twee die zich niet daaraan houden en die door dat

26 Bij de inwijding der Kaliñas, pP 650, heet het dat de noviet niet verder komt dan de overzijde van het hemelsche water.

27 Waarmede wellicht bedoeld de Amazonensteenen, zie ouG.

28 Zie § 2, de noviet moet zich onthouden en vermoedelijk, evenals bij de Kaliñas, na de inwijding voorzichtig gewend worden aan het gewone leven.

volk behandeld worden, precies zooals de Indianen plegen te doen met de betrokken diersoort[29].

§ 13.

De verschillende volken waarbij de reizigers komen, zijn klaarblijkelijk de geestelijke evenbeelden der verschillende soorten van dieren enz., gelijk de novieten die in de extase gewaarworden. Dat zijn tevens de instincten en driften van den mensch, zoodat hier geschilderd wordt hoe de novieten op de proef worden gesteld, of hun driften, hun natuurlijk wezen, vrij is van ongeoorloofde egoismen. Het zijn dergelijke proeven als die der huizen van beproeving in de Maya-Quiché-mythe Popol Vuh en die van vele andere amerikaansche mythen en ook buiten Amerika kan men iets dergelijks vinden in de oude mythen en sprookjes.

De mythe van Makanahoro.

§ 14.

Deze mythe behoort tot de verhalen, welke men aanduidt met den naam ‘het bezoek aan den hemel’. Volgens Baptist is het het verhaal van een medicijnman die in geestverrukking komt en naar de hemelen gaat.

Baptist kon mij slechts een stuk van deze mythe geven, dat men vindt in § 45. Het volledig verhaal geeft 3C (overgenomen mKG 53). Variaties: 1R 343, 2B 29 (overgenomen 1R 212) en de volgende, vrijwel overeenstemmende verhalen: Dance, 3C (overgenomen mKG 40), surP 2 en 6 Dec. 1906.

Soortgelijke verhalen of fragmenten zijn opgeteekend van: Waraus (1R 206), Kaliñas (Gillin 194, surP 9), Makusis (2R 486), Taulipangs (KG II 81, 278, overgenomen mKG 109), Tembes (2N 295, overgenomen mKG 180), Chané-Chriguanos (Nordenskiöld, overgenomen mKG 287).

§ 15.

De inhoud dezer mythe is in het kort als volgt:

Makanahoro verandert zichzelf in het reeds stinkend lijk van een hert. Als de gieren er op af komen, grijpt hij een vrouwelijke koningsgier die haar vederkleed had afgelegd en zij blijft bij hem als zijn vrouw. Met haar gaat hij naar den hemel en moet daar voor haar vader verschillende proeven afleggen. Zou hij daarin niet slagen, dan zou het hem het leven kosten; doch dieren komen hem te hulp en zoo volbrengt hij alle proeven. Niettemin blijft de familie van zijn vrouw hem slecht gezind en ten slotte wordt hij door hen gedood.

29 Vgl. noot [8]) en §§ 20, 29, 57 het beginsel der vergelding.

In het verhaal dat Dance enz. hebben opgeteekend, is de moeder van Makanahoro's vrouw van het gierengeslacht, doch gehuwd met een kaaiman.

§ 16.

De gier of koningsgier is bij vele volken van Zuid-Amerika de geleider naar en door de hemelen en er wordt ook wel gezegd dat de koningsgieren eigenlijk geesten zijn, die slechts tijdelijk een vederkleed aantrekken. De kaaiman is volgens de Arawakken de meester van al wat leeft in het water; als de medicijnman gezeten is op een bankje (afbeelding 1R 330) waarop aan den eenen kant een kaaimanskop is uitgebeiteld, dan beheerscht hij alles wat door den kaaiman wordt gegeten. De kaaimansgeest is de zitbank van de *Oriyu*, de Watergodin en Kaliñas zeggen, dat als die geest zich losmaakt uit het slijk, wij dat op aarde voelen als aardbeving.

De proeven komen wel is waar niet in bijzonderheden overeen met die welke volgens Baptist de noviet doormaakt (§ 3), maar er is ongetwijfeld hetzelfde mede bedoeld.

Het vleugels aantrekken en ten hemel vliegen, of door een koningsgier naar den hemel worden gevoerd, is wellicht oorspronkelijk een door den droom gevormd symbolisch beeld van wat de Indiaan beleeft bij den overgang in de extase. In de variaties van deze mythe bij 1R 343, wil Makanahoro met behulp der kleinere vogels het koningsgierengeslacht overwinnen, doch deze steken de wereld in brand, waarop Makanahoro het laat regenen. Deze episode is verwant aan de mythe van wereldbrand en zondvloed en in beide aspecten wellicht een schildering van seizoenverschijnselen in de natuur en tevens passend op erotische belevingen. Maar met alle mythen van de wereldramp (die een einde maakte aan den paradijstoestand, waarna de wereld werd zooals zij thans nog is) heeft ze gemeen, dat het een schildering zou kunnen zijn van hetgeen de Indiaan beleeft als hij uit de zaligheid van de extase ontwaakt in zijn aardsche omgeving. De verwantschap van het slot der Makanahoro-mythe met de mythen van de wereldramp en wereldverandering is ook duidelijk te zien bij 3C 682, surP 1906. Daarin heet het, dat de gierendochter nadat zij haar familie gewroken heeft, gillend het woud in loopt, en: ‘Een wonderbare gebeurtenis vond plaats. De wind, het gegil volgende, baande zich een weg door de woudreuzen, die overal omvielen. Donkere wolken bedekten het gelaat van *Adaheli* (de zon; ten rechte *Háddali*) en daartusschen flitste de bliksem; donder en slagregen kwamen aanzetten. De wateren stroomden in woeste vaart naar

beneden, waar zij de opklimmende wateren ontmoetten, hetgeen woeste golven veroorzaakte. De visschen werden medegesleurd, slangen beten om zich heen, de kaaimans verslonden hun prooi en de jaguars verslonden de agoetis'.

§ 17.

Hier volgt een kort overzicht van de proeven die genoemd worden in de Makanahoro-mythen en overeenkomstige verhalen van naburige volken:

De held en zijn jonge vrouw begeven zich naar haar familie.

Zij komen bij de zon, bij de maan, bij den wind, bij de gieren (vgl. § 54).

De moeder van het meisje biedt den man als drank een schaal met bloed en een schaal met kassavedrank aan, en als voedsel rauw vleesch en kassave; hij doet de juiste keuze (kassavedrank en kassave)[30].

De man moet, gelijk gebruikelijk als een Indiaan wil trouwen, proeven afleggen; voor elke proef wordt hem een etmaal toegestaan. Het zijn:

een medicijnmansbank maken met de beeltenis van den schoonvader (of de schoonmoeder; kaaiman of gier); waterspin, duizendpoot, groote mier en vuurmiertjes steken of bijten den in zijn hangmat liggenden schoonvader, zoodat deze zijn aangezicht toont[31];

een huis oprichten op de naakte rots; de wurm delft gaten in de rots[32];

het huis een dak van kleurige vogelvederen geven; de kolibries en de papegaaien geven hun vederen[33].

In variaties op deze mythe bij Arawakken en anderen, vindt men in de plaats van, of nevens de genoemde proeven, vermeld:

met een mand een meertje leegscheppen om de waterdieren te vangen; de groote mier metselt de mand dicht, of de libellen scheppen het water[34];

een veld openkappen; de specht helpt, de valk houdt de wacht; elken dag is het gekapte opnieuw opgegroeid, de gieren veroorzaken

30 Dit heeft kennelijk betrekking op het dieet houden, § 2 en vgl. Popol Vuh: Hun Hunahpu en Vukub hunahpu komen veilig over de bloedrivier wijl zij er niet van drinken.

31 Vgl. pP 627, de novieten moeten een kaaimansbank maken.

32 Vgl. pP 627, de novieten moeten een medicijnhuis bouwen.

33 Zinspeling op het vervaardigen van een hoofdtooi?

34 In sommige tweelingmythen van Zuid Amerika komt een hierop gelijkende proef voor, n.l. de opdracht om het vischaas van een boozen geest te vermeesteren.

dat; de bladsnijdmieren helpen door het gekapte terstond op te ruimen[35];

Makanahoro steekt zijn fluit door een gat in den muur die het veld omringt, verandert zich in een vlieg en ontsnapt door het gat der fluit[36].

De mythe van Harliwanli, den eersten medicijnman.

§ 18.

Nog belangwekkender is de mythe van Harliwanli of Harawanili, den eersten medicijnman[37]. Baptist gaf mij er een tekst van, die afgedrukt is ar1G 275; eveneens vindt men het volledige verhaal bij 1R 3-8; fragmenten geven 3C 485, 1B 401, 2B 18 en 12. Straks zal men zien, dat de Guarani-mythe van Guyraypoty en de Kaliña-mythe van Kalaipiu overeenkomstige verhalen zijn. En nog eenige mythen zijn hieraan verwant: Warau Komatari, 1R 336; Kaliña Komanakoto, Gillin 170; Palikur 4N 90; Šipaya Kumafari 3N 1004. Hier volgt nu een korte samenvatting van de Harliwanliteksten.

§ 19.

Er was een tijd toen de medicijnkunst nog niet bekend was. Harliwanli heeft het eerst de medicijnkunst gegeven.

In den ouden tijd leefden de natuurgeesten in vrede en vriendschap met den menschen. Toen is er ongenoegen gekomen. Kinderen der geesten deden uitwerpselen in het voedsel der menschen; de menschen doodden die kinderen; hun ouders, de geesten, werden uitermate toornig en de opperste dier geesten profeteerde: alle rampen en ziekten zullen over de menschen komen. Daarop maakten zij zich onzichtbaar en zij begonnen de menschen te kwellen[38].

35 Vgl. pP 627 de novieten moeten een tabaksveld aanleggen, ook § 2; en vgl. Popol Vuh, Hunahpu en Xbalanque kappen het woud; de dieren richten het weder op; de rat geeft de jongelingen goeden raad.

36 Vgl. § 20 de vlucht voor de beenderlooze geesten; vgl. ook Popol Vuh het balspel tegen de bewoners van het schimmenrijk.

37 In verscheidene mythen van Guyana en omgeving wordt melding gemaakt van een man of godheid die het eerst de medicijnkunst heeft uitgeoefend en van wien alle latere medicijnmannen de geestelijke nakomelingen zijn. Waarschijnlijk is deze ‘eerste medicijnman’, ‘oudere broeder’ der tweelingmythe of de geest der geheele natuur, terwijl ‘jongere broeder’ de voorvader der menschen is (vgl. oayG 77 noot). Wellicht is ook Harliwanli de opperste natuurgeest, want 3C 486 vermeldt: ‘Halwanli, à qui les choses inanimées et les êtres irrationels étaient sujettes.’

38 Dit is een der vele aspecten van de groote verandering der wereld waarbij het gouden tijdperk werd afgelost door den tegenwoordigen tijd. Men kan er ook in zien de schildering van een vroegeren toestand, toen men meer instinctmensch en minder verstandsmensch was; de medicijnman die zich in trance brengt, komt tijdelijk weder in dien vroegeren toestand. In geheel Amerika gelooven de Indianen aan een vroegeren paradijstoestand, een gouden tijdvak.

En Harliwanli sprak: ‘Als wij dat zoo voort laten gaan, zullen wij allen omkomen; laat ons de booze geesten bestrijden’. Hij had een ontmoeting met de *oriyu* (slangenmoeder, watergeest) die als een beeldschoone vrouw uit het water verrees. Deze gaf hem een stek om te planten en daaruit groeide een kalebasboom (Crescentia Cuyete) op; en zij leerde hem, hoe hij het vruchtvleesch moest verwijderen. Zij dook onder water en bracht witte steentjes boven, deed die in de kalebasschil, stak er een handvat door, dat ze van boven met vederen tooide, en nu was het een medicijnrammelaar; ze leerde hem, hoe dien rammelaar te gebruiken. Ook gaf ze hem sterke tabak, waartegen de booze geesten niet bestand zouden zijn[39][40].

Nu liet Harliwanli door zijn jongere broeders een medicijnhuis bouwen. Hij zaaide de tabakszaden en de tabak wies op; hij wikkelde de gedroogde bladeren in palmblad en het werd een sigaar. En nu onderwees hij zijn twee jongere broeders de medicijnkunst[41].

§ 20.

Toen nu alles op orde was, nam hij twee vrouwen tot echtgenooten[42]. Die vrouwen echter misdroegen zich met zijn broeders[43]. De oudste, Orliro, ging eens haar man die op het veld was, drank brengen, toen ze haar zwager Orowama ontmoetten, die

39 In de mythen heet het altijd dat Indianen de medicijnkunst hebben gekregen van geesten, die zij dan door middel van die kunst voortaan kunnen oproepen. De Indiaan kent geen duivel; het zijn dezelfde geesten die naar omstandigheden als goede of als booze geest optreden.

40 In een andere mythe haalt de kolibrie het tabakszaad; zie noot [3]).

41 Met de jongere broeders zijn vermoedelijk de leerlingen van den medicijnman bedoeld. Vgl. pP 627.

42 Omtrent den oorsprong der bigamie vertelt Dance 102 de volgende mythe: Er leefden in het land der Arawakken twee zusters, doch er waren geen mannen. Eens kwam er een man die vertelde dat zijn tehuis was boven de wolken; op de jacht was hij bij een grot gekomen; hij was daarin afgedaald en zoo kwam hij bij hen. Deze man leerde hen kassave te bereiden, katoen en palmvezeltouw te maken en vlechtwerk, vijzels en potten. En hij ging voor hen op jacht en leerde hen koken. Van deze drie personen stammen de Arawakken af, en sinds dien werd het een wet voor de Arawakken dat een man twee vrouwen behoort te hebben.

43 Uit het verhaal blijkt duidelijk, dat de vrouwen en de broeders gestraft worden voor overtredingen van hetgeen den medicijnleerlingen verboden is. De vrouwen treden hier op als de verleidende neigingen der ziel. Wat hun namen betreft: *Orowama*, de oudste broeder, bevat wellicht den wortel *oroa*, de medicijnkunst beoefenen, *Orliro* de oudste vrouw zou een omzetting kunnen zijn van *oriyu*, watergeest. Maar er zijn ook de mededeelingen van Quandt 256 en Hilhouse (1R 125): De schepper der mannen heet *Kururuman*, de schepper der vrouwen *Kulimina. Kururuman* heeft twee vrouwen, *Urikado* (wat doet denken aan *uri-ka* nacht-zijn, *-do* vrouwelijk wezen) en *Emesi* (wat de naam is van de kassavemier of bladsnijdmier in die periode waarin haar lichaam zacht is).

mauritiepalmvezels was gaan halen voor vlechtwerk. De vrouw trachtte hem over te halen tot een minnehandel, doch hij wilde niet, want zijn broeder zou het dadelijk bemerken omdat hij een medicijnman was. Doch zij hield aan, zeggend dat haar man er nooit achter zou komen, en het geschiedde. Voor zij bij het veld kwam, brak zij den kalebas en wondde haar knie met een puntigen stok zoodat er bloed uit kwam. Toen H. haar hinkende aan zag komen, vroeg hij wat er gebeurd was. Zij wees op haar knie en vertelde, dat zij bij ongeluk op een boomstomp was gevallen. Maar hij was een scherpzinnige medicijnman en wist precies wat er gebeurd was.

De andere zuster, Sibarojen, ontmoette haar jongsten zwager Hiwanama en verleidde dezen om van den gegisten drank te gebruiken, totdat hij niet meer wist wat hij deed. Toen zij op het veld kwamen, zette een wesp zich op het been van Hiwanama, wat een bewijs was van schuld bij de vrouw. En Harliwanli ondervroeg haar; doch zij ontkende en zette daar kracht aan bij, door de verzekering te herhalen, terwijl ze de kalebas stuk sloeg tegen het been van Hiwanama.

Harliwanli liet niets blijken van zijn toorn, doch op een dag zeide hij tot zijn vrouwen: ‘Laat ons naar het meer gaan, ik heb daar veel visch gezien’. Zij gingen er heen en vingen vele visschen en Harliwanli liet de vrouwen een groot vuur aanmaken om de visch te rooken.

Sibarlojen kreeg het zoo heet bij het vuur, dat ze een bad ging nemen. Doch nauwelijks te water, begon zij te zwemmen en toen sprak Harliwanli: ‘Word aldus, word een bruinvisch’ en zij veranderde in een bruinvisch. Toen Orliro dat zag werd zij angstig; zij bekende haar schuld en smeekte om genade. Harliwanli sprak haar vriendelijk toe, zoodat zij begon te lachen. (Of: Zij hadden schildpadden gevangen en op het vuur gelegd; doch het waren geen gewone schildpadden; zij liepen telkens weg! en daarom moest de vrouw lachen). Zij kon niet meer ophouden van het lachen en riep almaardoor ‘*beletata*’. En Harliwanli sprak: ‘Je houdt zooveel van lachen en nu zal je je leven lang lachen’. En hij veranderd haar in de *Beletata*, den karakaravalk.

Om zijn beide broeders te straffen, bedreef hij 's nachts de medicijnkunst.

Toen zijn oudste broeder thuis was, kwam daar een vogeltje, dat begon te zingen, alsof het den naam ‘Olowa’ uitsprak. De man werd boos en schoot een pijl naar het vogeltje, doch miste; een volgende pijl miste weder en de derde ook en toen hij zich omkeerde om dien pijl op te rapen, bemerkte hij dat rondom hem een groot, water was en op de plek waar hij was groeiden slechts wonderlijke gewassen. Dat vogeltje was een geest geweest en had hem naar dit verbanningsoord gelokt.

Den tweeden broeder Hiwanama, liet H. verdwijnen naar een land waar geesten woonden die geen beenderen hadden; zij trokken al de beenderen uit zijn lichaam en hingen die in een bundel onder het dak; slechts zijn vingerkootjes lieten zij hem en daaraan slepen de geestenkinderen hun pijlpunten. Hij werd in een hangmat gelegd en kon zich niet meer bewegen. Op voorspraak van hun moeder, begaf later H. zich naar dat land. Hij stak de beenderen weer in het lichaam van zijn broeder en zij vluchtten. Toen de geesten hen achtervolgden vluchtten zij in het hol van een gordeldier en H. stak zijn hand naar buiten en die was als een slang en de beenderloozen meenden dat het een Lachesis-slang was, die gemeenlijk woont in een gordeldierhol. Terwijl nu de geesten daarnaar keken, veranderde H. zichzelf en zijn broeder in papegaaien en zoo vlogen zij naar huis.

§ 21.

En nu waarschuwde H. zijn familie om zich gereed te houden. Op een dag vlogen papegaaien over; een dier papegaaien liet een pit vallen; H. zette er zijn voet op en hoe de papegaai ook smeekte, hij wilde de pit niet teruggeven. Uit de pit wies in weinige maanden een boom op, de *hiali*-boom. En nu sprak H. tot zijn familie: ‘Laat ons deze wereld verlaten’. Tegen den avond klommen allen in den *hiali*-boom; H. nam plaats in de kruin en hanteerde daar den medicijnmansrammelaar. En de boom ontwortelde zich en steeg met hen allen ten hemel[44]. Doch een zuster van H. had haar schortje vergeten en ging terug om dat te halen. Zij kon niet meer medekomen en werd een boomeend; die eenden roepen nog altijd ‘*da-kweyu da-iba*’, mijn schortje ik heb achtergelaten[45].

44 Bij vele volken vindt men het in extase komen geschilderd als een ten hemel stijgen. Soms wordt vermeld, dat de medicijnman ook lichamelijk ten hemel opstijgt, of zelfs met het medicijnhuis en alle daarin aanwezigen.

45 Vgl. met deze beeldspraak Genesis 19 : 17, 26 en Marcus 13 : 15, 16.

De mythe der Guaranis van Guyraypoty.

§ 22.

Bij Guaranis in het Zuiden van Brazilië heeft Nimuendaju een mythe aangetroffen van den volgenden inhoud:

Ons aller Groote Vader kwam op aarde en sprak tot Guyraypoty[46]: 'Zorgt ervoor dat gij danst, de aarde zal slecht worden!' Zij dansten drie jaren lang, toen zij den donder van den ondergang hoorden. De aarde brandde en kalfde voortdurend af, van het Westen uit kalfde de aarde af. En Guyraypoty sprak tot zijn kinderen: 'Laat ons heengaan! De donder van den ondergang is vreeswekkend!'

En zij gingen naar het Oosten, naar het zeestrand. Daarheen gingen zij. En G.'s kinderen vroegen hem: 'Hier zal het verderf toch niet naar boven komen'. En zijn kinderen maakten kostgronden.

Het jaar ging voorbij en men hoorde wederom den donder van den ondergang. Zij trokken wederom. Na eenigen tijd stortte de aarde sneller af en G.'s kinderen vroegen: 'Hier zal toch niet dadelijk het verderf opstijgen?' - 'Thans, zoo heet het, zal het kwaad sneller komen; maakt geen kostgronden meer', zoo sprak Ons aller Groote Vader tot G., hetgeen G. weder aan zijn kinderen vertelde.

En G.'s kinderen maakten geen veld meer en toen vroegen zij: 'Hoe zal het ons gaan?' - Ik alleen zal laten verschijnen, wat onze voeding zal zijn'[47]. En zij trokken verder, ver weg.

'Hebt gij honger?' - 'De kinderen die spelen hebben een weinig honger'. Toen sprak hij: 'Spreid een doek voor mij uit'. Hij ging en schudde zijn lichaam en vond en wierp in het doek mais en ook patatten en meelkoeken. Deze gaf hij aan zijn kinderen. Toen trokken zij verder, ver weg.

'Eet gij thans Jaboticaba?'[48] - 'Wij eten het'. Hij trapte tegen een boom en liet jaboticaba verschijnen, opdat zijn kinderen er van zouden eten. 'Laat een tak over, opdat degenen die na ons komen ook te eten zullen vinden'. En de aarde verbrandde sneller en sneller. Wederom trokken zij en wederom vroegen de kinderen van G.: 'Zal dit land wellicht in stand blijven? En hij sprak tot zijn

46 De naam Guyraypoty wordt door N. vertaald met 'Vogelbloem'. Die naam lijkt echter sterk op *Giropari* of *Jurupary*, naam van den natuurgod bij de Tupi-volken, feitelijk 'oudere broeder' der tweelingmythe; ook lijkt hij eenigszins op het Tupi-Guarani woord *karaiba* = medicijnman. De arawaksche naam *Harliwanli* (§ 18) lijkt ook eenigszins op *Giropari*.

47 Ook dit en hetgeen dan vervolgens wordt verteld over het verstrekken van voedsel, doet denken aan een natuurgod.

48 *Jaboticaba*, een vrucht.

kinderen: “Dit gebergte, dat de zee tegenhoudt, zoo wordt gezegd, zal werkelijk in stand blijven”. En zij bleven.

“Maakt thans een huis voor ons, uit planken, anders zal het water als het komt, ons huis vernielen; dat zegt Ons aller Groote Vader tot mij”.

En G. sprak tot de Juperú-menschen[49]: “Helpt mijn kinderen een weinig!” - “Ik help niet, ik wil een boot maken”. Tot de eend sprak hij: “Help mijn kinderen een weinig bij den bouw van het huis”. - “Ik help u niet, omdat ik zal vliegen”. - “Niet waar”, sprak hij tot de Suruvá[50], gij wilt ook mijn kinderen niet helpen bij het huis?’ - ‘Ik ook niet, ik wil eerst zien of het water werkelijk komt’. - ‘Blijft dan; wij zullen zien hoe het u zal vergaan, als het water komt’.

En zij maakten een huis van planken, maakten het huis gereed en dansten wederom. ‘Weest niet bang, als het water als een muur komt opzetten, want het heet, dat het water komen moet om den door den wereldbrand verhitten aardstut[51] af te koelen’. En: ‘Danst drie jaren door’, zoo heeft hij gezegd. Daar kwam het water aanrollen: ‘Let op, dat gij niet bang wordt!’

Het water kwam als een over den kop stortende golf. En de Juperú riep: ‘Breng mij de steenen bijl, ik wil een boot maken waarin ik mij kan inschepen’. En hij riep, doch reeds wielde het schuim over zijn hoofd, en nu nog zijn de vederen op den kop der Juperus samengedraaid. De eend trachtte tevergeefs te vliegen; de waterdieren vraten haar op. De Suruva riep ook: ‘Het water komt werkelijk!’ Zoo sprak hij en het water drong in zijn bek en zoo ging zijn adem over in een vogel.

§ 25.

G.'s dochter bezat een jong gordeldier, dat zij medegenomen had. En het water bedekte het huis. En G.'s vrouw sprak tot haar man: ‘Klim op het huis’. En G. weende en zijn vrouw sprak: ‘Let op, dat ge niet bang wordt, mijn vader, breid goed uw armen uit voor de vogelenschaar. Als goede vogels (die geen vleesch eten en wier vederen voor religieuse doeleinden gebruikt worden) op uw lichaam neerstrijken, hef ze dan op naar het zenith’. En van dat oogenblik af

49 *Juperu* de vogel Tezoura do Brasil, Fregata magnificus of Elanoides forficatus.
50 *Suruva* de vogel Trogon.
51 Het begin der wereld was, dat Ons aller Groote Vader een balk Oost-West en een balk Noord-Zuid kruiselings over elkaar lag en de hoeken met aarde opvulde. Dit is de wereldstut; als de Vader, of Oudere Broeder, dien wegtrekt, vergaat de aarde.

sloeg zij met den rinkelenden dansstaf tegen den stijl van het huis.

En G. zong het plechtige medicijngezang, de *Ñeẽngarai*. En het huis kwam in beweging en dreef op de wateren en steeg op en ging heen. Zij bereikten de poort des hemels en het huis ging naar binnen en vlak achter hen aan kwam het water. -

§ 25.

Men zou kunnen meenen, dat deze Guaranis het zondvloedverhaal uit den Bijbel hebben overgenomen; doch vergelijking met andere mythen toont, dat deze mythe zeer wel oorspronkelijk amerikaansch kan zijn. Alleen is het mogelijk, dat Ons aller Groote Vader, een figuur die anders op den achtergrond blijft, hier sprekende wordt ingevoerd naar analogie van het bijbelsch verhaal, en misschien wordt verteld dat het huis 'van planken' is, naar het voorbeeld van de arke Noachs.

Volgens Nimuendajú, die in den stam was opgenomen en gehuwd, droomden de medicijnmannen nog telkens dat de wereld bezig was te vergaan. En de groep Guaranis die N. in 1912 aantrof nabij São Paulo, was zelfs op weg naar den Oceaan om te ontsnappen aan dien ondergang. Waarschijnlijk zijn ook vroegere immigraties van Tupi-Guarani-volken uit dergelijke beweegredenen voortgekomen[52]. Er is hier een vermenging van hetgeen in de extase beleefd wordt met de stoffelijke wereld, die meer voorkomt bij Indianen.

Met het huis is wellicht bedoeld het medicijnhuis dat de novieten moeten bouwen; het losraken van de aarde komt overeen met het zich ontwortelen van den *hiali*-boom in de arawaksche Harliwanlimythe. De zorgeloozen komen om het leven. Voor de Indianen is het een plicht, als zij de geschiktheid daartoe hebben, de inwijding door te maken, waardoor zij de gemeenschap met de geestenwereld herstellen. Het is gevaarlijk als men de geesten niet ziet.

De mythe der Kaliñas van Kalaipiu.

§ 26.

Nauw verwant met de mythen van Guyraipoty en Harliwanli, is de bij Kaliñas opgeteekende mythe van Kalaipiu (meP II 62), die luidt als volgt:

Penalu amu weipiombo (in den ouden tijd gebeurde het), dat er onder de Kaliñas plotseling een man verscheen, van wien niemand wist van waar hij kwam of wat hij wilde. Daarom vroeg men hem: 'Wie zijt gij?' - 'Mijn naam is Kalaipiu[53]; ik ben uit de dooden

52 Zie Métraux 201 vlg.

53 De naam *Kalaipiu* werd door de Indianen vertaald met 'goede zwartachtige Indiaan'; de Penards analyseeren het woord als *kalai* zwart, *piu* schittering; of *kal* zwart, *aipiu* goed. Maar deze naam lijkt wel bijzonder sterk op het Tupi-Guarani-woord *karaiba* = medicijnman en ook op *Guyraypoty*.

herboren. En ik waarschuw u, dat er een vloed zal komen, gevolgd door een verterend vuur, dat alles zal verbranden. Allen zult gij omkomen, zoo gij niet bij tijds uwe kampjes[54] van de aarde lossnijdt'.

De Indianen geloofden den man niet. De medicijnmannen riepen de *Okoyumu*, den geest der Tijdslang (watergeest) op, om de woorden te bevestigen. Doch tevergeefs. Toen spraken zij: 'De tijd zwijgt, gij hebt gelogen'. Doch Kalaipiu antwoordde: 'Zij heeft gezwegen, omdat zoolang ik op aarde ben, dit niet kan geschieden'.

§ 27.

Een hevige discussie volgde onder de medicijnmannen, met het gevolg dat zij den spreker aangrepen en vastbonden aan een kampje. Slechts een vrouw geloofde hem en sneed de voeten van het kampje los van de aarde. Toen braken de wateren los; de regen viel hevig, en allen werden verzwolgen in den maalstroom, uitgezonderd Kalaipiu en de vrouw, die met hun kampjes omhoog stegen. Doch toen de vloed op het hoogst stond, herinnerde de vrouw zich dat zij haar roekoe-verf op aarde vergeten had. Zij begaf zich naar omlaag. Maar op hetzelfde oogenblik ontstaken de wateren in vuur. De vrouw werd verteerd, terwijl Kalaipiu met zijn kampje omhoog steeg waar hij thans den overgang vormt tot den hemel. De ongehoorzame vrouw veranderde in een roodborstje (Leistes guianensis).

§ 28.

Deze mythe laat zich gemakkelijk lezen. 'Ik ben uit de dooden herrezen'. De medicijnman die zich in trance begeeft, 'sterft'. Het karibische woord 'sterven' **ropu*, beduidt flauwvallen, verwelken, het arawaksche woord 'sterven' *odo* beduidt vermoedelijk onbewegelijk worden, verstijven. Deze woorden passen dus zoowel op den dood als op de trance waarbij het lichaam in zwijm ligt. Maar de ziel komt in de trance, gelijk ook tijdens den slaap, in het geestenrijk waar ook de zielen der dooden komen. Het 'herboren' wijst erop, dat bedoeld is de medicijnman die uit de trance ontwaakt is en vertellen kan, wat daar in voorbereiding is en zich eerlang in de materieele wereld zal openbaren.

Dan komt de wereldramp. Evenals in de mythen van Guyraipoty en Harliwanli ontkomt de medicijnman, de ingewijde, die zich tijdig heeft losgemaakt van het aardsche, het vergankelijke. Ook hier is er

54 Kampje: tijdelijk onderkomen voor den nacht, bestaande uit een dak van palmbladeren, rustende op 4 of meer pooten; Kaliña *pataya*.

een vrouw, die wel mede ten hemel vaart, maar nog te veel aan de aarde denkt en daarom slechts een vogel wordt, half aardewezen en half hemelwezen.

De mythe der Kaliñas van Epetembo.

§ 29.

Kalaipiu is volgens me PII 63 een der synoniemen van Epetembo of Ipyétemë, d.i. zonder-been, Eenbeen, die de hoofdpersoon is van een het eerst door de Penards (me PII 39, overgenomen mKG 76) opgeteekende mythe. Hier volgt een verkorte samenvatting van de teksten van Penard en van Ahl 370 en de door Baptist medegedeelde arawaksche tekst arlG 289.

Eertijds, lang geleden, viel er zware regen en een man sprak tot zijn vrouw: ‘Ik ga lekker droomen’. De vrouw vatte dit letterlijk op en zeide tot haar broeders: ‘Uw zwager zegt 'ik wil in den regen slapen’. De zwagers bonden den man in zijn hangmat en hingen die buiten in den regen; eerst den volgenden ochtend maakten zij hem los; toen was zijn huid wit geworden van vocht en koude.

Hij verdroeg alles doch drie dagen later ging hij met zijn vrouw het bosch in om te jagen; daar liet hij haar een vuur aanmaken en zelf vlocht hij een korf en toen die gereed was, liet hij de vrouw er in kruipen om de maat te nemen. Toen zij er in was, sloot hij den korf en legde dien boven het vuur, zeggende: ‘Hier zal ik je laten lijden gelijk je mij hebt laten lijden’. Haar geroosterd lichaam sneed hij aan stukken, gelijk men met een stuk wild pleegt te doen. Hij ging naar huis en, zeggende dat hij vleesch van een wild zwijn had medegebracht, liet hij zijn schoonmoeder van dat vleesch eten, het eerst van de lever, die bovenop lag.

§ 30.

Toen de schoonmoeder echter ontdekte, dat het vleesch het lichaam van haar dochter was, vluchtte de man, achtervolgd door zijn zwagers. Hij maakte uit twee maisspieren een ani-vogel (tapirvogel) die waarschuwde toen de vervolgers naderden; daarna karakaravalken (ook tapirvogels) die door hun gekras de vervolgers ophielden; daarna koornvogels die door hun gekwetter de vervolgers ophielden. Eindelijk was hij uitgeput en op een zandstrand zonk hij neder. Daar sloegen de zwagers hem een been af, tot aan de knie.

§ 31.

De man leed vreeselijk en dacht: ‘Wat zal ik worden? Zal ik de Plejaden worden? - Neen, want dan zullen de menschen zeggen: “daar is Plejaden weer aan den hemel verschenen”.’ En zoo

noemde hij allerlei zaken op die hij zou kunnen worden, maar verwierp ze weder. Ten slotte riep hij den koningsgier aan en deze nam hem mede naar den hemel en daar werd hij het sterrebeeld ‘de hemelsche strijder zonder been’ (ongeveer ons sterrebeeld Orion), dat de Zon roept en draagt (n.1. nabij de zon staat, als de groote droge tijd aanbreekt).

§ 32.

Vergelijken wij nu deze mythe met die van Kalaipiu, dan vinden wij in beide den regen, d.i. de wereldramp, en de held die ten hemel stijgt. In de Harliwanli-mythe neemt de held plaats in den heiligen *hiali*-boom die zich ontwortelt, in de Guyraypoty-mythe en de Kalaipiu-mythe stijgt hij met huis of kampje ten hemel, hetgeen overeenkomt met de verhalen, dat sterke medicijnmannen met medicijnhut en al ten hemel stijgen. In de Epetembo-mythe wordt hij door den koningsgiergeest (zie § 16 noot [6]), en pP 631, 646) naar den hemel gevoerd. In weer andere mythen stijgt de held ten hemel langs een pijlenketen of ladder (oayG 76, 91).

Terwijl in de Kalaipiu-mythe de vrouw het kampje van den held lossnijdt van de aarde, wordt hier door de zwagers zijn been afgehakt. Vermoedelijk zinspeelt dit erop, dat het aardsche bij de aarde blijft, het lichaam van den in trance verkeerenden medicijnman achterblijft, terwijl zijn ziel omhoog zweeft. Deze onderstelling wordt bijkans zekerheid wanneer wij ook te rade gaan met verwante mythen der Accawoios, Taulipangs enz. (overzicht KG II 265), waarin een broeder, of zwagers, of de vrouw, het been afhakken (zie ook § 33 tweelingmythe, de vrouw hakt het been af) en waarin bovendien verteld wordt van overspel van de vrouw met den broeder of met een tapir (welk dier bij de Kaliñas geldt als symbool van vleeschelijke lust. De mythe van Mabëkïli (zonder dijbeen) der Arawakken, me PII 60 en sur P 7, behoort hierbij).

Dit herinnert ons echter aan de overspel-episode der Harliwanlimythe, § 20. Maar dan mag men de vergelijking nog verder uitstrekken en het op jacht gaan en een vrouw aan de hitte van het vuur blootstellen in de Harliwanli-mythe vastkoppelen aan het op jacht gaan en roosteren der vrouw in de Epetembo-mythe.

Nu zijn alle mythische personen en gebeurtenissen eigenlijk symbolen voor zieleëigenschappen en zielegebeurtenissen en naar indiaansche opvatting zijn alle natuurobjecten en natuurverschijnselen symbolen voor de psychisch-geestelijke werkelijkheid der wereld (als in Goethe's Faust: ‘Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis’). Dan

wordt het echter begrijpelijk, dat de mythische figuren en gebeurtenissen dikwijls lijken op een dichterlijke uitbeelding van de natuur[55]. In de tweelingmythen van Zuid-Amerika komt de moeder der tweelingen overeen met den maanvorm, oudere broeder met het duistere der maan, jongere broeder met het lichte der maan[56]. Evenzoo kan men het slapen in den regen en leelijk worden van de huid van Epetembo vergelijken met het afnemen der maan en het boven vuur roosteren van de in een korf gepaste vrouw met het toenemen der maan.

De mythe van de goddelijke tweelingen.

§ 33.

Gelijk zoo vele volken van Amerika, hebben ook de Arawakken hun tweelingmythe. Baptist vertelde mij die mythe in de Nederlandsche taal (arlG 287) en later gaf hij mij de arawaksche text (§ 46 met vertaling). Een soortgelijk verhaal vernam IR 130, 263 (overgenomen mKG 7) van Waraus; fragmenten van zoo'n verhaal gaven Pane, 2B 27, 1R 135, 212.

De amerikaansche tweelingmythen zijn veelal kosmogoniën en wellicht zeer oude verhalen. Maar ze passen ook min of meer op hemelverschijnselen, op de menschelijke ziel en op de verschijnselen der voortplanting. De tweelingmythen van Guyana worden uitvoerig behandeld in wG. Daar blijkt zeer duidelijk, dat de episode van de zwangere vrouw die haar man achterna reist, zinspeelt op de maan die de zon volgt. Die vrouw kiest den verkeerden weg, komt bij een familie van jaguars en wordt door deze verscheurd. Doch de moeder der jaguars, of de paddenmoeder, redt de bij deze gelegenheid geboren kinderen en kweekt ze op, waarna de tweelingen de jaguars dooden en vervolgens de pleegmoeder. Dan trekken zij de wijde wereld in, op zoek naar hun vader en moeten daarbij proeven doorstaan gelijk de medicijnnovieten.

In dit arawaksch verhaal komt de zwangere vrouw bij een familie van gieren, die haar verscheuren, waarbij de kinderen gered worden door de gierenmoeder, die later door de kinderen gedood wordt. Hier begint de overeenkomst met de mythe van Epetembo en ver-

55 Dit zou wel eens de sleutel kunnen zijn tot de ontdekking van Th. W. Danzel, dat dikwijls eenzelfde mythe zoowel psychologisch als astraal verklaard kan worden (zie Danzel, Die psychologischen Grundlagen der Mythologie, Festschrift Meinhof, Hamburg 1927, 495 vlg. en Danzel, Zur Psychologie der altmexicanischen Symbolik, Eranos Jahrbuch 1937, Zürich, 211 vlg.).

56 Wordt uitvoerig behandeld in wG.

wante mythen (§ 29 vlg.) en nog duidelijker blijkt dat aan het slot, waar een der tweelingbroeders ongenoegen krijgt met zijn schoonmoeder, zijn been door zijn vrouw wordt afgeslagen en hij ten hemel stijgt en het sterrenbeeld Orion wordt. De proeven bepalen zich hier tot de ontmoeting met de reuzin, de moedergeest der jachtmieren; de ontknooping daarvan, waarbij de reuzin, zijn schoonmoeder, door den haaiengeest wordt verslonden, lijkt sterk op de episode van de smalle brug over het water, vermeld in § 3 met noot [10]).

Sterremythen.

§ 34.

Tal van mythen in Zuid-Amerika vertellen hoe vroeger een paradijstoestand, een gouden tijdvak heeft geheerscht, en hoe daaraan een einde kwam. De geesten scheidden zich af van de menschen (§ 19). In onzen trant mogen wij misschien zeggen, dat er scheiding kwam tusschen het dagbewustzijn dat helderder werd en het onderbewustzijn en droombewustzijn, dat doffer werd[38]). De medicijnman, de ingewijde, kan zich weder in ouden toestand brengen, en de mythen van Harliwanli, Guyraypoty en Kalaipiu vertellen van een hemelvaart zonder terugkeer, waarbij dan in de mythe van Epetembo en de arawaksche tweelingmythe de held een sterrebeeld wordt.

Iets dergelijks nu wordt in de sterremythen van §§ 47-51 geschilderd van die geesten of zielen, die niet den gang door de materie, door de wereld van ruimte en tijd hebben medegemaakt. Die geesten hebben naar indiaansche opvatting elk in een sterrebeeld hun instralingpunt in de ruimte. De aanleiding tot de scheiding is ook hier van ethisch-moreelen aard.

Volgens Baptist wist men vroeger van elk sterrebeeld een mythe te vertellen, doch hij kende er maar enkele van. Die weinige geeft ik hier, met een paar mythen die een Kaliña mij dicteerde, aangevuld met enkele weinig bekende mythen die de Penards hebben opgeteekend.

Uit verschillende gegevens heb ik, zoo goed als het kon, de hier volgende lijst van arawaksche sterrebeelden samengesteld, gerangschikt naar Ascensio recta.

wīwa yó-koro (verm. ster moeder-dewelke is), Plejaden; kondigt het begin van het arawaksche jaar aan. Als Plejaden bij het verschijnen sterk schittert, 'slecht' is, dan volgen ook de andere sterren na en zullen er in het nieuw aangebroken jaar veel menschen sterven

kama-tara (tapir-kaak), Hyaden

ma-bëkëlë of *ma-bükïli* (zonder-dijbeen), gedeelten van Orion, zie § 32
hau-kuya (drievingerige luiaard-geest); wind en onweer, de luiaards zetten zich in beweging
anura-kuya (reiger-geest), Ursa Major. Als deze bij het verschijnen sterk schittert, zullen er sterke winden komen, die het stof in de oogen der menschen drijven en er komt veel ziekte ‘zeere oogen’; de reiger pikt met zijn snavel in de oogen
wiwa yuladale (ster-, of Plejaden-droogrooster) Corvus; de droge tijd is gekomen en men gaat visch boven het vuur drogen en rooken
hiči-kuya (powieshoen-geest), Crux, zie § 35
yakáhlin (jager), *α* Centauri, zie § 35
alëleti (fakkel), *β* Centauri, zie § 35
sëlili-kuya (sagoeijnaap-geest), Coma Berenices
kataru-kuya (schildpadgeest), Corona Borealis
warubuši of *kamudu-kuya* (anacondaslang-geest), gedeelten van Scorpio en Ophiuchus, zie § 36 en vgl. 1R 261
kasoro-kuya (vischje Anableps-geest), punt van den staart van Scorpio, zie § 47
karawana-kuya (koekoek-geest)
hikuri-kuya (landschildpad-geest)
kasipeni-kuya (zeeschildpad-geest)
kowa-kuya (krab-geest)
mali, Aquila of Lyra; de droge tijd is op zijn felst; als *Mali* in den drogen tijd sterk schittert, zal er felle droogte komen en vele visschen komen aan de oppervlakte en sterven; men zegt dan: ‘de ster heeft met vischvergift gewerkt’; zie voorts § 37
ifa-kuya (muskuseend-geest)
kuleru-kuya (papegaai-geest)
awara-kuya (awara-palm-geest), heeft den vorm van een awarapalm, Sirius?
kabadaru-kuya of *aroa-kuya* (jaguar-geest); de jaguar achtervolgt de agoeti's, zie § 38
fukuleru-kuya (agoeti-geest); de agoeti's komen samen in de awara-boschjes, zie § 39
haduri-kuya (akoesji-geest); de akoesji's idem, zie § 39
kamudu-kuya (anacondaslang-geest), Perseus; in het lichaam der slang kan men de door haar opgeslokte eerste Plejaden zien, zie de mythe 1C 520, uitvoeriger behandeld in wG
wiwa yuradale (Plejaden-droogrooster).
De volgende sterrebeelden waren niet thuis te brengen:
hua-kuya (witkopaap-geest)
yale yalero-kuya (kleine papegaaiengeest)
marudi-kuya (maraihoen-geest), heeft den vorm van een vogel
emenari-kuya (schorpioen-geest), heeft den vorm van een schorpioen
maraka (medicijnmansrammelaar)
simarabo-kuya (boog-geest)
arakabusa-kuya (geweer-geest).
Voor den Melkweg, zie § 52.

§ 35.

De mythe van het Zuiderkruis, § 47, is in Guyana aangetroffen bij Wapisianas, 1Far 103, Makusis en Waraus, 1R 261, Kaliñas, Ahl 442, Akawoios, Dance 343, Oayanas, oayG 90. De hier genoemde fakkel *aleléti* maakten de Arawakken vroeger van oud doek, gedoopt in kokende bijenwas (*mába-tíka*, honigbij-uitwerpsel,

of *aruwa-tíka*, tijgerkat-uitwerpsel). Als kaars gebruikte men ook de hars van den boom Icica (*hayawá-kχë*)of van Hymenaea Courbaril (*kwa̲nali-kχë*). De Icica-hars wordt in Guyana wel in verband gebracht met den melkkikker (arawaksch *Káratetéi*), die een wit vocht afscheidt, welke kikker in de mythen als een groot jager geldt. Bij de Taulipangs, KG III 41, heet *β* Centauri *kunawa* = melkkikker.

§ 36.

Met de mythe van *Warubuši*, den slang-mensch, § 48, hangen vermoedelijk samen verscheidene andere mythen waarin een vrouw als gevolg van een onwettige verbinding van een of twee slangen bevalt; uitvoeriger behandeld in wG.

§ 37.

Een soortgelijk verhaal als de mythe van Lyra, § 49, geven surP2 en Ahl 336 (Kaliña, sterrebeeld *o̲mbata-po*). Het is klaarblijkelijk hetzelfde als de episode van de booze schoonmoeder die door den haaigeest verslonden wordt, in de arawaksche tweelingmythe §§ 33, 46, en vgl. ook § 3 en noot [10]) het water met de smalle brug.

§ 38.

Het slot der mythe van de jaguarster, § 50, hangt vermoedelijk samen met de rol van den ‘eeuwigen jaguar’ (Guarani, 1Nim 318) of de in troepen jagende tijgers van alle grootten, de symbolische zondetijgers der Kaliñas (meP II 21), bij de Arawakken als *warakaba-aroa*, trompettervogel-tijgers, bekend.

§ 39.

De mythe van de agoetister, § 51, komt, behoudens geringe verschillen, overeen met de mythe der Akawoios, Dance 296, ook 1R 262. In een soortgelijke mythe der Taulipangs, wordt de vrouw een gordeldier, haar kinderen honingetende viervoetige dieren.

§ 40.

De mythe van het verlies der onsterfelijkheid, ietwat vereuropeescht reeds bij 1C 514, houdt kennelijk verband met sterrebeelden en seizoenen. Overeenkomstige mythen zijn aangetroffen bij Waraus, waG 71, en Šipaias, 3Nim 385. In een grooter verband worden zij behandeld in wG.

§ 41.

De mythe van den man die op een kikvorsch sprong, § 54, is, iets minder volledig, reeds door 1C 521, medegedeeld. Baptist zeide: ‘ik ken het begin van dit verhaal niet goed’. Dit verhaal is kennelijk verwant aan de Arekuna-mythe van Akalapizeima (KG II 51), aan welke mythe duidelijk te zien is, dat het hier gaat om de inwijding. Het achterblijven op een eenzame plek doet denken aan § 20, de episode der Harliwanli-mythe waarin de overspelige broeder

wordt gelokt naar een eenzame plek, het geesten- of doodenland; vgl. ook Tembe 2Nim 299 en 295, overgenomen mKG 188, 180.

§ 42.

Het motief van den man die steeds dichter bij de begeerde vrouw komt, § 56, komt ook voor in de tweelingmythe der Tembes, 2Nim 283.

Hoe de Arawak medicijnman wordt.
Arawaksche tekst[a].

§ 43.

Aba	*diá-he*	*seméyo*[b].	*okhonán*.	*Kháro-koro*	*wá-amon*	
een	verhaal	medicijnman	betreffend	heden	ons-bij	
sábo-ka	*seméyono*[b].	*wakíli*	*áitha-koa*	*d-a*[c].	*abá-li*	*thóyo-či*
niet meer	medicijnmannen	eertijds	kennen-nog	ik-doe	een	oude
wadíli	*lih*	*semečči-kobá*	*th-a*[c].	*L-áka-ka da*	*kídia*	*n-a-n fa*
man	die	medicijnman was geweest		hij-vertelt	aldus	zij-doen
abá-no	*aba*	*séme-či-či bía*	*beso-na*.	*Kenkhóro*	*l-enebetá fa*	
eenigen	een	medicijnman	zich metamorfoseeren	alsdan	hij-scheiden van	
thomákwa-ron	*ómá da*,	*hiáro-no*	*óma-koah*	(*diá-n*	*tho*	*má-tho*
alles	met	vrouwen	met-blijvend	gezegd	dat	met
thomakowarón			*sábo*)			

a De interlineaire vertaling mag niet te letterlijk worden opgevat; wie er dieper op in wil gaan, raadplege ar1G.
b *seme* = zoet, duidt een helpenden geest aan; (*o*)*yo* beduidt moedergeest, (*o*)*yo-no* familie.
c *d-a* beduidt wellicht ‘ik zeg’, *th-a* ‘het is’, ‘er is’, deze en andere kleine nadrukswoordjes enz. (zooals *fa* toekomstig, *bia* toekomstig of ‘om te’, *kili* dewelke, mannelijk, *khoro* dewelke, vrouwelijk-onzijdig), zullen hier niet telkens vertaald worden.
b *seme* = zoet, duidt een helpenden geest aan; (*o*)*yo* beduidt moedergeest, (*o*)*yo-no* familie.
c *d-a* beduidt wellicht ‘ik zeg’, *th-a* ‘het is’, ‘er is’, deze en andere kleine nadrukswoordjes enz. (zooals *fa* toekomstig, *bia* toekomstig of ‘om te’, *kili* dewelke, mannelijk, *khoro* dewelke, vrouwelijk-onzijdig), zullen hier niet telkens vertaald worden.

alles nog meer

Aba-khóro tha	*fíro-tho*	*bahë*	(*tokái*)	*amarlíto*	*fa da*;	*kenkhó da*	
een	groot	huis	medicijnhut	gemaakt	wordt	vervolgens	

lih	*abá da*	*amákhoan*	*kidia*	*na*	*fá da*	*i*:	*abátiman*	*káči*
hij	een	leerling	aldus	men	doet	hem	6	maand

khóro	*kia*	*tókai*	*óloko da fa*	*i*,	*kídia*	*l-a-n bia*	
	dat	medicijnhuis	in zal zijn	hij	aldus	hij-doen	om te

awrowa-n.	*N-adëkhë*	*fa khóro da*	*i*	*báña*	*usáda*
medicijn-studeeren	men ziet	toe	(op) hem	een tijdlang	kind

da	*i*	*wadíli-n fa*	*tóho*	*l-órowa-sa*	*fa*	*khoná*.	*Tóho abátiman*	
zijn	hij	man worden	dat	zijn leersel	worden	betreffend	die 6	

kači	*olóko*	*bo-n*	*l-ikisídi fa da*	*l-afodi da*	*i*.	*Aba-khóro thó*	
maand	in	zijnde	hij-becordeelen	zijn-meester	hem	een die	

yo-tho	(*hébe-tho*)	*hiáro*	*adëkhë fa*	*l-ókhona*	*áni-wa*;	
moederlijke	oude	vrouw	ziet (verzorgt)	hem-betreffende	zaken-eigen	

abkiboláro	*dia*	*l-a*	*na*	*fa*	*kia*	*u-kha*	*bó-n*	*káki-n fa*;
jongens	als	hij-zegt	men	doet	dien	tijd		leven

bikidólia-n-tho	*hiáro khóro*	*adëkhá-ma*	*l-ókhona da*;	*ába*	*hiáro*	*úsa*
jonge	vrouw niet	verzorgen-mag	hem-betreffend	een	vrouw	kind

ki	*bárlin*	*thóyoho*	*m-awčikí-n-kowá-n-tho*.
dewelk	werkelijk	oude	niet-gevonden-zijnde.

Sóko-tho-khan	*aboyowá-he*	*l-ëkë-ya fá*	*kia-mán-tho*	*ukhá da*;
klein weinig	voedsel	hij-eet	den ganschen	tijd

máwčia	*áha*	*šokó-tho-kan*,	*wá-m'n'dáli*	*kídin-kí-ba*,	*bakëlama*
ochtends vroeg		klein	middags	aldus wederom	avonds

5	*č-ikiši*	*kha*	*dyaro*	*l-ëkë-kiká da ba*	*šóko-tho-khan*;	*oniabo*
5	tijdstip (uur)		als	hij-eet wederom	klein stukje	water

kídia m-a	*kiká da ba*,	*šoko-tho*	*wábo khan*	*íwida'sa*	*óloko*	*l-ánika*
aldus	ook	klein	zeer	kalebasschaal	in	hij-neemt

l-ëtë-n	*bia*	*oniábo*.
tot drank		water

Kidián-tho	*thomakwá-ron*	*báli-n-benáda*	*ába*	*fíro-tho*	*alikhebetoáhe*
aldus	alles	voorbij-nadat	een	groot	feest

n-abokoto fa	*kenkhóro*	*lih*	*kákhi-či*	*l-orokotakóna-č*	*úsa*	*fa*
zij gaan vieren	vervolgens	die	mensch	zijn-medicijnmeester	hij	zal

l-áni-n	*lo-má da*,	*l-ëkánabi-n-kha*	*úsa-n l-ókhona-n*	*reke-ne koba*.
goed maken	hem-met	hij-opletten	zijn-geschiktheid	(toen zij) tezamen

	Atenowá da	*ámaha*	*lih*	*orowá-či*	*aníti-sa*	*usá-n*

waren	eerst	iets	die	medicijnleering	wensch	keuren

koná-n,	*ken dá*	*l-órokotakana-či*	*dëkhë fa to*	*usá-n kobá*
	dan	zijn-medicijnmeester	ziet	goed was geweest

lo-marlikhótona-n.

zijn-onderwijs

L-afúdi da	*th-ibónowa*	*bía*	*yúrli*	*obána*	*l-abokáa da*,	*kia ki*
zijn-meester	de		tabak	blad	hij-kookt	die
	geneesmiddelmaker					

l-isíki fa l-ëtháña-wa;	*l-órokotakona-či*	*asikí-n*	*l-ëthaña-kí*
hij geeft (dat het) zijn drank (zij)	zijn-medicijnmeester	geven	zijn-drank-die

da,	*abár<u>i</u>n*	*sómole-ká da*	*i*.	*Kenkhóro*	*somolí-n da*	*i*	*yáraha*	*ódo-či*
	terstond	dronken-is	hij	als	dronken	hij	daar	doode

dia filákoa-n	*fíro-tho*	*hála üdiáko*;	*t-óbora*	*l-orokotákoná-či*	*lë-séme*
als liggen	groote	bank op	tevoren	zijn-medicijnmeester	zijn goede

ábo	*lokhondota da*	*i*.
geest met	vervullen	hem

Kenkhóro	*báikia*	*somolé da*	*i*,	*tórlodo-n*	*yon-kébena-n*,	*l-ëdëkhë-n*
toen		dronken	hij	nederliggen	daar-langdurig	hij-ziet

bia	*lo-tobë<u>-i</u>n*	*olókoa*	*abá lokhodi khó*	*thomákwaron*;	*l-ëdëkhá tha*	
	zijn-droom	in	verscheidene	alles	hij-ziet	

ába	*fíro-tho*	*waboróko*	*k-íbiči*	*tho yon-tho fa*	*l-ëyadoa-n-ro*	*l-óso-n*
een	breed	pad	nabij	daarheen	hij-wandelen naar	hij-gaat

fa.	*K<u>i</u>n*	*da*	*aténoa*	*l-udëkha*	*yohóro*	*áda*	*sakaro-bé*	*atikidí-tho*
	en		eerst	hij-ziet	veel	boom	verdorde	die valt

ká-inaba-ŋ	*bíti-ren*	*hürëk<u>i</u>-n*	*tóho*	*wáboroko*	*óloko-<u>r</u>iŋ*,	*k<u>i</u>n*

achterover	geheel verbrand (?)	tezamen	die	weg	in	en
l-ëdëkhí-ŋ	*kidián-tho da*	*mínka kho*	*hamarón da*	*i*;	*k̲inkhó*	*l-a-n bia*
hij-zien	aldus	zéér	bang	hij	toen	hij-zegt

l-onoa:	*'Osákoa-ro*	*da fa óloa*	*d-anëkë fa*.	*Kiadíki*	*ló-bali-n-béna*
zichzelf	doorloopen	ik zal hart (moed)	ik-opnemen zal	daarna	hij-voorbijgaan-nadat

to-dokhóto	*tho ló-mon, l-ánde fa da*	*fíro-tho*	*oniábo amu*.
het verschijnt	dat hem-aan hij-komen	groot	moeras aan

Yon-tho fa	*ló-kona-n abádro-khan*	*áda*	*benáta-he*	*idiakhó-di*	*kia áda*
daar	hij-wandelt een-kleine	hout	brug	erop	dat hout

hírlibi-hírlibi tho	*minkóro*	*yon-díki*	*lo-baliá*	*fa*,	*yomïn da*	*l-ëdëkhë*
rollend-drijven	zéér	daarna	hij-gaat	erover	daar	hij-ziet

fa	*óni-rákо*	*ába lókho-dó-kho*	*kaimá-tho*	*híme-be*	*ába lóko-dí-kho*
	water-in	verscheidene	kwade	visschen	verscheidene

sábo	*oni-rakhó-dí tho khothá-be*,	*hamüšá*	*tho c-íki-n biá da*.
zéér	water-in-zijnd die dieren	honger	die zij-eten willen

Kia díki	*yu-waria*	*l-ósa-kí-n da ba*,	*l-ëdëkhá*	*kíka*	*ába*,	*waboróko*
daarna	van daar	hij gaat weder	hij ziet	wederom	een	weg

ánakë	*l-ëdëkhá*	*honóno-rli*	*šikwá*,	*tho-kórlokoda-n*	*bia tha*
midden	hij-ziet	hommel	nest	zij-vliegen heen en weer	

ló-bora-n	*kinkhó*	*óloa*	*l-ënëkë-n*	*bia*	*kídaba*	*lo-báli-n bía dá*	*no*.
hem-voor	dan	hart	hij-opheffen		wederom	hij voorbijgaan	het

L-ósa	*kiká da ba*	*abá-n bo*	*l-andi-n bia*,	*yón-tho*	*ároa*	*ébera*

hij-gaat	wederom	andere (plaats)	hij-komt	daar	tijger	groote

óma	*l-óčika-n bia*,	*tóho da*	*abokotá-či*	*to da*	*i*,	*l-ënëki-n oloá*
met	hij vindt	die	grijpen	die	hem	hij-opheffen hart

kida ba atenowá th-a,,	*ló-motoa*	*thó-bora*,	*l-ëdëkhë-n*	*tho*	*aroá da*,
wederom aanvankelijk was	hij-vreest	hem-voor	hij-ziende	dien	tijger

kenkho	*th-osá-the*[d]	*l-ibici-ro*	*tho-yorakadí-n*	*bía*,	*thómora*	*halika*
toen	hij-ging	hem-tot	hij-weghalen	om te	maar	wat

th-a-khóro da	*i*,	*th-ebelidá-n bia tha*	*l-isifúdi*.	
hij-doet-niet	hem	hij-likt	zijn-aangezicht	

Lo-báli	*kika*	*thá da ba*,	*l-ándi-n bia*,	*abá-n-bo*	*kída ba*
hij gaat voorbij	weder		hij-komt	andere (plaats)	weder

yohóro	*otókoko*	*l-ibici*	*amórodo-n*	'*mira-ba-the*	*w-atoka-thé*	*bo-kóiši*';
vele	duiven	hem-tot	vliegen	kom hier	wij-pikken	je-oogen	

lo-bali-ka ki ba.	*Kinkhóro*	*l-osa-kwa-ro*	*l-a da*,	*l-ëdëkha*	*kíka*	
hij gaat voorbij weder	toen	hij-dóórloopen	hij-doet	hij-ziet	weder	

hiáro da *fíro-tho*, *koba* *odyo* *th-okotí-n-roai* *aydadó-renho*, *ki-dia*

d Aan ar1G § 95 toe te voegen: *-te* duidt op het verleden, *-li* op de toekomst; bijv. *n-auisa* zij gaan, *n-ausa-te*zij kwamen, *w-ausa-li* wij zullen gaan.
Er was eens een man een boot aan het maken, toen een oude tijger hem wilde bespringen. Dat was geen echte tijger, een medicijnman had hem gezonden om dien man te dooden. Hij nam zijn pijl om den tijger te dooden en toen hij hem hoorde, velde hij hem neder en nam zijn hart.
Hij keerde terstond naar huis terug en vertelde zijn vrouw wat er gebeurd was. Hij kookte peperwater in den pot van zijn vrouw en deed het hart van den tijger daarin. (Anderen zeggen, dat hij het hart in de pot van zijn vrouw doorboorde).
De echtgenoote van den medicijnman die hem had willen dooden, kwam om dat tijgerhart terug te halen. Zij was gezonden door dien medicijnman, die zeer ongerust was. Die vrouw zeide tot de vrouw van dezen man: 'Ik heb gehoord dat je echtgenoot een tijger heeft gedood; mijn man verzoekt hem het hart te geven tot voedsel'. De vrouw van dien man antwoordde: 'Hij die den tijger heeft gedood wil het hart niet geven; zie, hij kookt het.'
Die medicijnman kermde van de pijn in zijn ingewand, zeggende bij zichzelf dat het als vuur brandde. En terwijl hij dat zeide in zijn ellende, stierf hij. Aldus heeft die man zich bevrijd van dengene die hem vervolgde. (Vgl. oayG 119).

vrouw	groote	geweest	borst	haar-voeten-tot	hangend	aldus
th-á	*da*	*th-imithoa kwa*	*th-á ti*,	*thómora*	*kidia*	*l-á-khóro*.
zij	doet	zij-uitgelachen worden	zij doet wil	maar	aldus	hij-doet-niet

K̲in kí dia	*l-a kiká da*	*abáli-n*	*osa-re*	*l-a da*	*kia*	*üsá-tho*	*wabóroko*
aldus	hij weder	voorbij	gaan	hij-doet	die	schoone	weg

yón-tho	*thomakwa-rón*	*ka-tokórlo-u-kili*,	*kia*	*wabóroko-ki*	*osá-ma*
alwaar	allerlei	met-bee-men-zijn-d	die	weg	gaan-indien

abohó	*usa-ro*	*šikwa*	*yuli*	*skwabanáro*	*Kidia*	*ikisidí-n*	*da*	*bó*,
leiden	goede	huis	tabak	dorp	aldus	proef afleggen		jij

b-očikí-n,	*üsa fa*	*semeci-n da*	*bó*.	*Yon da*	*üsá-ro*	*šikwa-yuri*
jij vinden	goed-worden	medicijnman	jij	daar	goed	huis
šikwa-nan,	*yoni*	*b-ëdëkhá da*	*yurli*	*daya*	*ka-tokóro-n*	*k-íwi-ni*
tabak-land	daar	je-ziet	tabaks	planten	met-bloesems	met-vruchten

má-tho.

mede.

De booze tijger-medicijnman.
Arawaksche tekst.

§ 44.

Aba thá	*lóko*	*wadilí da*,	*lo-maritá-bo*	*thá*		*kulyála*
eens was er	mensch	man	hij was makende			bootje
kinkho-báikia	*ába*	*arowa*	*hébe-ra da*	*adeda-ti-bo*		*lu-dyako-nro da*.
toen	een	tijger	oude	springen-willend		hem-op

Kia	*tha khóro*	*árowa wabó yá da*	*no*,	*aba thá*	*semeči-či*	*imikodá-ya*	
dat	was geen	tijger	hij	een	medicijnman	zendt	
da	*no*	*tho-fári-n da bia*	*i*.	*L-uneká tha*	*le-šimara-wá da*,	*lo-fári-n*	
	hem	hij-dooden om te	hem	hij-neemt	zijn-pijl	hij-dooden	

bia	*thá da*	*no*.	*L-ukánabë-n*	*lokhodi thá da*,	*lo-thórada*	*fá da*
om te		hem	zijn-hooren	in	hij-werpt	op den

no, *th-éte* *l-ënekë-n bia da* *tho wášina*.

grond hem	zijn-ingewand	hij-neemt	zijn hart	
Abáre	*l-a tha*	*akóyona*	*l-ušikwá-nro da*,	*l-áka-n bía tha*
onmiddellijk	hij-doet	terugkeeren	zijn-huis-naar	hij zegt
l-eréitho-wa da amáha	*bali-tho*	*lo-má da*.	*Bahë-n tha*	*l-andë-n da*,
zijn-echtgenoote wat	gebeurd	hem-met	huis	hij-komt
lo-bokotá da	*aba karoá-tho*	*l-eréitho-wá*	*odowáda̲-ŋ*,	*lo-tobádë-n*
hij-kookt	een gepeperde	zijn echtgenoote's pot		hij-onderdompelt
bía tha	*tho-wášina*.	(*Abá-no aká-n*	*lokhódi*	*l-oladi̲-n*	*bia thá da*,
	het-hart	anderen zeggen	in	hij-doorboort	
l-eréitho	*dówanda̲-n*,	*anakebo-rén*	*th-ešidona*	*bia th-ábo da*).
zijn vrouw's	pot	midden	het wordt gelegd	
L-eréitho tha,	*lihi*	*semeči kili*	*da*,	*afaráti-kili da*	*i*,	*ánde*
zijn echtgenote	die	medicijnman	dewelke	die wil dooden	hem	komt
-fa	*ná-mün da*,	*toráh tha*	*árowa owa̲šina*,	*akhoyabáthi*	*to*
	hen-tot	die	tijger's hart	toegeeuwende	dat
č-íreči	*ómun da*.	*Seme-čí kilí*	*da*	*mínka khóro*	*ábokona-yá*	*kiá*
haar-man	tot	medicijnman	dewelke	zéér	ongerust	dat

doma	*l-éreitho-wa*	*tatá*	*wabo*	*l-imikodá da*:	*'D-akanabána*	*b-irečí*
wegens	zijn-vrouw	sterk	zeer	hij-zendt	ik-hoor	je-man

afár̲i-n	*árowa*,	*lo-khóyabaketha tëhë*	*tho*	*wašina khan*	*l-iki-nyáwa*,
doodt	tijger	hij-teruggeeft	zijn	hart	zijn-voedsel

kídia	*th-á-bo', th-a*	*lih seme-cí*	*eréitho*	*ánd̲i-n*	*ná-mun da*. -
aldus	hij-zegt	die medicijnman	echtgenoote	gaan	hen-tot

'*Lihi*	*afará-li*	*arowá da*,	*sikáti-ka*	*khoro da*	*nó*,	*kiá doma*	*deka da*
die	dooder	tijger	geven-wil	niet	het	omdat	zien

b-a	*lo-bokotá da*	*no*'.
je-doet	hij-koken-doet	het

Lihi	*seme-či da*	*abeesowá-ka thá*	*l-kári*	*te-loko*;	*l-adia-ka*
die	medicijnman	kermt	zijn-pijn	ingewand-in	hij-zegt

thá da	*l-onowa*	*ikíhi*	*bitábo the*.	*Ki-adíki*	*hadia-n*	*tho*	*kamoniká*
	bij zichzelve	vuur	brandend	daarna	spreken	die	ellende

loko,	*l-odá da*.	*Kidia*	*l-á-koba*	*afólidona*	*lihi*	*wadíli*	*kiwíhiya-kíli da*
in	hij-sterft	aldus	hij-was	verlost	die	man	vervolger

i.
hem

De mythe van den medicijnman en de gierenvrouw. Arawaksche tekst.

§ 45.

Abá	*th-a*	*wadíli*	*Makanaóro*	*n-a-sa*	*máŋ*.	*Abá*	*ka tha*

eens	er-is	man	M.	genaamd		eens	geschiedde

l-ébesona-ŋ	*aódo-tho*	*kuyála bía*.	*L-isidoató*	*yara*	*púlete*	*púlete*
hij-veranderen zich	dood	hert	hij-legt zich	daar	vlakke	grond

da kwa-thá	*l-eina*	*lokw-ária*.	*Halimá l-a-ŋ*	*aśidoná*
blijvend	zijn-einde	naar buiten	een heele tijd hij-doen	zich-stinkend maken

thomora	*aodo-či*	*khoro da*	*líra*.	*Kinkhóro*	*to*	*anuána-be*	*ma-tho*
maar	doode	niet	hij	toen	de	gieren	met

th-arokom-be	*ánde fa*	*l-ámun da*	*th-ótoko-ŋ bía*	*de*.	
hun-opperhoofden (koningsgieren)	komen	hem-tot	zij-verslinden	om te	

Toho	*aódo-či*	*dia-čí l-a-ŋ*	*dóma da*,	*kidoaŋ*	*aodo-či*	*líra*	*th-á ba*
die	doode	gelijk hij-zijn	omdat	werkelijk	doode	hij	zij-zeiden

l-amun da.	*Kinkhoro*	*tho-tokáti fa dá i*	*mabïri-sabo-reŋ*	*andá-ya*
hem-tot	toen	zij-verslinden-willen hem	aasvliegen-zeer	komen

l-amun da.	*th-ëséti-n*	*bia dá i*.	*Yáraha baikia*	*wabako*	*l-a-ya*
hem-tot	zij wormen	veroorzaken hem	daar	reeds (?)	hij-was

tho-borá-n da	*lo-bokotó-n bia*	*l-amúnoa dá no*.	*Khaki koba tha*	*yomïn*
vóórdat	hij-grijpen	voor zichzelf haar	leefde	daar

da	*Sari*	*tahariya*	*diaro da*:	‘*Makanoro-ron*	*lirah*
	vogel Crotophaga (?)		spreekt	M.	hij

sën!!...’	*kowama tha da*	*asimasimadi-n*.	*Kia-doma*	*th-ëdia-n bia*
	voortdurend (?)	roepen	daarom	men heeft genoemd

koba da no toh	‘*Sari’ da*.
het die	S.

Toho	*anuána*	*isa-be-ra thá da*	*th-árokom-be*	*ithérémá-ya*	*tóho*
die	gier	kinderen	hun-oppahoofden	uitpikken	die

aba	*hërkë*	*anuáana-be*	*oriá da*.	*M-aiči-n*	*thá-n-doma*	*no da*
tezamen		gieren	van	onwetend	omdat	zij

th-ïtïnï fa	*lëdiáko da*.	*Abárin kí da*	*l-ëkënëkúna biá da*
zij-neerstrijken (?)	hem-op	plotseling	hij-verrijzen

th-óbokoro	*bičí da*	*l-u-sá*	*m-akodo-n biá da*	*thó-bokoná-ya da*
haar-mantel	aan	zijn-doen	ontkleeden	zij-schrikken

kia-doma thá da	*hádiake th-á*	*akhúyabo-n da*	*i*	*l-ësëki-n bia*
daarom	aldus-zeer	smeken	hem	hij-geven

thó-bokoro ki tho-mïn da	*bá*.	*Thomorá*	*l-ësikáti ka khoro*	*thó-mun*
haar-mantel die haar-tot	weder	maar	hij-geven wil niet	haar-tot

da	*no*.	*Th-ëyá-ya baikia*	*l-ëmun da*	*akhúya-n-bo-n*	*balín da*	*i*.
	dat	zij-weent	hem-tot	smeken	werkelijk	hem

Tóho	*tho-bokoro*	*l-ënëkë-n*	*tho-ría da*.	*Kia-ki da*	*kari-ka*	*ándi-n*

die	haar-mantel	hij-nemen	haar-van	deze	smart	komen
tó-konaŋ.	*Hálon*	*sábo-koro*	*th-aósa*	*sabo-yá ma*,	*tho-bokoro*	*baikia*
haar-tot	waar	ook	zij-gaat	des te meer	dien-mantel	

th-ëdëná-ya	*tómoro*	*dëkoná*.	*Kia-doma thá*	*mámari-n*	*domá*
haar-vleugel	maar	vastgehouden (?)	daarom	niet kunnen	omdat

da thómoro da	*sabó-n*	*kia-doma-thá*	*lo-bokotó-ŋ bia da*	*no*.
maar	des te meer	daarom	hij-vatten	haar

Anuána	*dia thá*	*na*	*sábo-koro*	*kakë-či-diŋ loko*	*híaro*	*dia*	*thá-ya*
gier	als	zij	des te meer	mensch-als mensch	vrouw	als	

kia-doma thá da	*lo-bokota da no*	*l-ireyó-wa*.
daarom	hij-grijpt haar (om)	zijn echtgenoote (te worden)

Aténoa koro	*baikia da*	*dišiatia*	*lo-ma*	*da no*.	*Tóho bá da*
aanvankelijk niet		wennen-wil	hem-met	zij	dat

hisi-ro	*aboádo-to*	*akuthá*	*kobá*	*tho-toko-n-domá da*.	*Kiadomá da*
stinkend ding	bedorven ding	dier	gewezen	zij eten-omdat	daarom

amahá	*káke-či*	*ikí-sa*	*m-ekéti*	*thá-ya*	*lo-má*.
wat	mensch	(plantaardig) voedsel	niet eten	willen	hem-met

Ayowároŋ thá da	*disiati*	*koba*	*lu-má da*	*no*.	*Thomakwáron ta*
later	wennen-wil	was	hem-met	zij	alles

máta-li	*khuta*	*ma-to*	*híme*	*dian-to*	*l-ánisi*	*tú-mün da*:	*ísi-daro*

dingen	dier	benevens	visch	gewend	hijbeminnen	haar-tot	aangezicht aldus (?)
thá baikia da no.		*Disiá-no-koba*		*hisí-to*		*tho-toko-n-kobá*.	
zij		gewend-zij-eertijds		stinkend		haar-eten-voormalig	

Kinkhoro baikia da.	*Wahádia diáro*	*dišia-n-benά*	*lo-má*	*da*	*no*
toen	daarna	wennen-nadat	hem-met		zij

‘*b-osa-li*	*d-dbó*	*ate*	*mamó-ro*’	*thá-koba*	*áte. Khinkhoro*
ga	mij-met	moeder	daarheen	zij heeft gezegd	moeder

l-osá-koba	*th-abó da*	*wáhadia*	*diaró*	*th-oyo*	*mamóro*	*th-abo*
hij is gegaan	haar-met	daarna		haar-moeder	daarheen	haar-met

da. Yón-tho	*th-osó-n-koba*	*l-abó*	*da li*	*č-íṛi-či*	*abó da*	*aba*
aldaar	zij is gegaan	hem-met	die	haar-echtgenoot	met	een

škwá-n-ro	*aosa-fáruka*	*dia thá i*	*baikia*	*to-waborokó da*	*yóroto-fa*
huis-tot	gaan-indien	als hem		haar-weg	(?)

n-ausó-n da.	*N-ausa-koba thá da*	*ayumónro da*	*to*	*l-iretó*
zij-gaan	zij zijn gegaan	naar boven	die	zijn-echtgenoote

škwa-baná-n	*anuana*	*oyo*	*mamóro*.
dorp	gier	moeder	daarheen

Yun baikiá da	*miya-kóro*	*k-anši-n*	*barín da*	*i*	*thomora thá da*
aldaar	zéér	beminnen	werkelijk	hij	maar

lo-(*do*)*kóto-koro*	*isibodá*	*thora*.	*Ayakate-ron thatá*	*th-ísiboa da*
hij-toonen-niet	aangezicht	die	verbergen	haar-gezicht

thóra	*haleman-than*	*wakáian*	*t-isíbo-doma*.
die	hoe	slecht	haar-aangezicht omdat

Yon tha da	*aba-loko-di-kó*	*mekhébo*	*t-isiki fa*	*lú-mun da*	*lo-malití-*
aldaar	verscheidene	werk	zij-geven	hem-aan	hij-maken

-n	*bia*	*thu-müŋ*	*abá tha*	*fíro-tho*	*báhë*	*wakili-no*	*olokhodí*	*diá-n-tho*

om	te	haar-voor	een	groot	huis	voorouders	in aldus
wáiba	*n-ásamaŋ*	*kiá tha*	*tho-maritikiti fa*		*lu-mïn da*.	*To wáiba*	
'waiba'	men-noemt	dat	zij gelast te maken		hem-door	die waiba	
ínado thá da	*okoná da kia thá da*	*th-üšima-to*	*th-üšibo-ya*	*l-uyátë*			
achterzijde (?)	tegen	zij roept (?)	haar-aangezicht	hij-afbeelden			
fa	*tho-kona*	*thomora tha da*	*tho-dokota-či*	*ka-kóro*			
zal	haar-betreffend	maar	zij-toonster	is-niet			
th-ušiboá da.	*Kidia thá*	*abalókodi*	*thókoro*	*mekhebotha-či*	*dín da*		
haar-aangezicht	aldus	verscheidene		werker	als		
i.	*M-aiči-n*	*l-a-n*	*kidian-thó da*	*tho-fári-n bia*	*i*	*čikini-áwa dá*	
hem	onwetend	hij-zijnde	aldus	zij-dooden	hem	op hetzelfde oogenblik(?)	
i.	*Tóho*	*da*	*seme-či-n*	*domá da*	*i*	*kia-domá da*	
hem	het	is	medicijnman-zijnde	omdat	hij	daarom	
bari-ka	*čikiči-din da*	*i*.	*Thomorá*	*l-aiči fa*	*halika dia*		
al ware het ook	te zelfder tijd als	hem	maar	hij-weten zal	hoe		
l-a-n	*tho-má*.	*Abáloko-di-ko baikia*	*l-imikoda-ya*	*č-ibičiro*	*barín*.		
hij-doen	haar-met	verscheidene (insecten)	hij-zenden	haar-naar	inderdaad		
Amá tha	*koro*	*tho-dokota-či-ka*	*th-ičiboá*.	*Ayowa wói tha*			
iets	niet	zij toonster is	haar-aangezicht	later			
hówireliyo[e]	*l-ímikodokóto fa*	*th-ibičiro da to*	*baikiá da*	*howrerelíyo*			

e Van de soort (Eciton) die men pingomier of jachtmier noemt, die in groote kolonen door het bosch en door dorpen en woningen trekken en alle insecten, slangen enz. die zij daar aantreffen opeten en daarna weer verder trekken, zonder overigens schade te hebben aangericht.

mierengeest	hij-doet zenden	haar-naar					mierengeest
[Of:	*I-a da*	*Makanaoro*	*kia*	*kha*	*koba*	*tha*	*minkhoro Ki-dia*
aldus	hij-is	M.	er	is	geschied		zeer

komïnika-n	*kia-doma tha*	*awro-n-ci-khoro da*	*i*	*koba*,
lijden	omdat	medicijnman (‘geen gewone man’)	hij	was

l-ebesowa	*abalokhodi-khoro*	*bia*.]	*akorokoda-n*	č-ibiči
hij-verandert zich	allerlei (insecten)	worden	onrust verwekken	haar-aan

th-iškwa-lokó-n-ro kia-ron baikiá da	*dokótokota ká nia*	*th-ëšibó*	
haar-huis-in	doen-toonen	haar-aangezicht	

Kia-doma-ron thá da	*l-ëdëka-koba*	*th-ëšibo*	*šokane*.	*Toho*	
daardoor	hij heeft gezien	haar-aangezicht	een weinig (?)	dat	

l-ëdëkë-n	*doma*	*sa-wábo*	*t-išibó da*	*kia-doma-kide*	*usá-koba*
hij-zien	omdat	goed-zeer	haar-aangezicht	daarom	goed-was

l-ëyatë-ŋ	*th-üšibo-ya*.	*Yo-ware báikia da*	*abálokodia*	*koro*	
hij-afbeelden	haar-aangezicht	daarvan	verscheidene		

č-ikičidín da	*i*	*tho-faratiró-ni*.	*Kinkhoro*	*yu-ware thá da*	*thëyorodëkëta*
zij-beproeven	hem	zij-dooden-wil	toen	daarvan	zij-kwellen-doen

l-áwa da.	[Het midden van het verhaal kent Baptist niet
hijzelf	

zoo goed; het einde is als volgt:]	*Abán-diaro*	*to-fari-n*	*biá*	*i*,
	andermaal	zij-dooden	(wil)	hem

turade báikia	*anuaná da*	*bï-tudale*	*má-ya*	*kuyabu-in da*	*i*.
die	gier	jij-vluchten (?)	zegt	smekende	hem

Balína fa dó	*n-afarém-bo*	*bú-te íbera*	*diarokóro*	*n-akëlë-ka*	*n-afado-kóro*

werkelijk	zij-dooden je	je-vaderen (?)	evenals	zij-aanreiken	zij-slaan (?)

múnihe. *Yuwarekída* *l-ëtëdakolá tha* *thó-ria-bé da*. *Yon-tho*

van daar hij-vluchten van hen aldaar

th-üyaradí-n da	*i*	*wadíli či*	*ama-koro*	*athüdi-n da*	*i*	*l-ebeyuka-ron*
zij-omheinen	hem	man	niets	vluchten	hij	zijn-fluit

thá da	*l-amuní-sa da*	*kia*	*thede*	*olokódi*	*l-ëyakoa-kobá tha*
	wat bij hem is	dat	vluchten	in	hij-verborg zich

afutíkidi-n	*tho-ria-be da*	*le-semé-doma*.	*Kia-dóma*	
naar buiten komen	hen-van	zijn-medicijn-kunst-vanwege	daardoor	

kidia	*l-a-kobá*	*akuyaná-koba*	*to*	*anuana-oyo*	*škwabaná-oária*.
aldus	hij-heeft gedaan	is teruggekeerd	die	gier-moeder	huis-van

[Ander slot: *Kenkhoro*	*toh ta*	*ikisi-hi*	*homüni-n*	*fa*	*andi-n*
toen	dat	tijdstip	nabij	zal	komen

l-odo-n bia, l-ünëkë-n bia tha	*l-ebeyokha-wa*	(*yankabowari*),	*l-ithia-di-n bia*
hij-sterven zal hij-neemt	zijn fluit	(genaamd y).	hij steekt

tho	*warawara*	*lokhodi da no*		*yomün*	*imewabo*	*dëkha-kwa*
die	omheining (?)	in	het	daar	steeds	kijken

l-anda, kenda	*l-ünëka*	*aba*	*yori tha*,	*lo-koledoa fa*		*tha*,	*thënëkanrdo ki da tha*,
hij-komt en	hij-neemt	een	sigaar	hij begint te		roken	rememmondaw

lëbeso-na bia	*mawarakati*	*din da* *arowadi-n fa*
hij verandert zich	insect	als kruipen

beyokha *oloko-n-ro* *ken* *yo-waria* *lo-fetikidi-n* *sa-ukili-n-ro*.

fluit	in	en	daaruit	hij gaat naar buiten	schone wereld-in
Kenkhoro baikia	*lo-fetikidi-n bena*	*kahïlere*	*l-a fa da*	*yomïn-waria*	
toen	hij naar buiten gaan nadat	snel	hij-doet	daar vandaan	
l-oso-n bia,	*l-ünëkë-na*	*abeso-na*	*ki da ba ken da*	*aba*	
hij-gaat	hij neemt zich	veranderen	wederom	een	

kodibiyo	*bia*	*onabo-n-ro*	*athokodo-n.*	*Kenkhoro*	*th-aitha fa tha*
vogel	worden	aarde-op	neerdalen	toen	zij-weet

tho	*anowana*	*oyo*,	*kia-doma*	*th-imikoda koba*	*th-ësa-nano*	*th-owada*,
die	gier	moeder	daarom	zij heeft gezonden	haar-kinderen	zij-zoeken

th-otika-be	*saboya-ma khoro*	*Makanaoro*	(*th-imatoa mïnkhoro da*).
zij-vinden	niet meer	M.	zij is toornig zeer

Kidia	*l-a koba tha*	*Makanaoro*	*afëlido-na*	*hayoro-loko-waria.*
aldus	hij-heeft gedaan	M.	ontsnappen	slavernij-in-uit

N-ahka-n	*lokhodi tha da*	*yomïn koba-ro*	*Makanaoro*	*oso-n da*
zij-zeggen	in	daar is	M.	gaan

ayomuni	*kia-doma*	*wakili-nano da*	*toh anowana-be*	*usa-tho*	*kodibiyo.*
hemel	daarom	voorouders	die gieren	heilig	vogel

De tweeling-mythe.
Arawaksche tekst.

§ 46.

1	*Aba*	*thá wadíli*[f]	*wakíli-kubá*	*ibikidá tha*	*aba*	*hiyaro*
	eens	(was er) man	lang geleden	deed groeien	een	vrouwelijk

sa-khanda[g]	*l-ësah bia ta*	*l-bikida-koba.da*	*no.*	2 *Abáka*

f De kaaiman of kaaimangeest.
1 Lang geleden was er een man (de kaaiman) die een meisje heeft opgekweekt.
2 Zij nam een jonge duif en een jonge buidelspreeuw tot huisdieren.
g Haar naam is *Hóbo-malin* = van de pruim gemaakt.

kind-klein	zijn-kind om te worden	hij heeft doen groeien	haar		eens
ka tha	*yáburë*[h]	*üsa*	*l-ënëkë-ŋ*	*th-elekíñ-awa*	*ma-to thá*
gebeurde het	duif	jong	hij-nemen	haar-huisdier-eigen	met

bunia[i]	*usa da*.	[3]	*Kiawai thá da*	*hiáro üsa*	*hóbo*	*kóso-tha*
buidelspreeuw	jong		het geschiedde	vrouwelijk kind	pruim	schub

	lu-malitá-koba	*tho hiaro*	*üsa bia da*.	[4]	*Aba-ka*
(knobbel)	hij heeft gemaakt	een vrouwelijk	kind om te worden		het geschiedde

thá da	*th-oboy̲i-ŋ-bó*	*th-ílikiŋ-yawa-be*	*yáburë*	*má-to*	*búnia*
	zij gaf te eten	haar eigen huisdieren	duif	met	buidelspreeuw

[5]	*Kinkhoro báikia da*	*yáburë*	*má-to*	*buniá*	*da*	*at̲o-ko*	*fa*
	toen	duif	met	buidelspreeuw		prikken	

th-óbukë-lokwó da	*kia-r̲on tha*	*holadë-ŋ*	*biá da no athënatën da*	*no*.
haar-bovenbeen-in	daaraan	doorboren	worden zij bloeden	zij

[6]	*Kidia*	*th̲an-doma da*	*thó-yoho*	*aučiki-či thá da*	*aibo-či n-adikwa-dín*.
	daardoor		zij groot	gekregen	voltooid men-op zich-

h Columba speciosa,Gm.

3 Hij heeft dat meisje gemaakt uit een groeiknop van een wilden pruimeboom.

i Ostinops viridis, Müll.

4 Zij voederde haar huisdieren de duif en de buidelspreeuw.

5 Die duif en buidelspreeuw pikten in haar onderlijf en zij bloedde (daardoor hebben die vogels thans een roode snavelpunt).

6 Zoo werd zij een volledige vrouw. [Dit herinnert ons aan het defloreeren van de aanstaande vrouw door den priester bij sommige volksstammen].

da.	[7]	*Ḳin tha*	*wáadia-diáro do*	*li-thada Hadali*[j]		*kasakabo-m̲a-ṓ*
als		toen	eenige tijd later	hij		den geheelen dag

obálibálidi-ŋ	*na-adi*.	[8]	*L-anši-ka ta*	*thó da*	*sókoto*	*hiáro da*
voorbijgaan	hun-langs		hun-lief-hebben	die	kleine	vrouw

l-ereyó-wa bia		*l-ënëkë-n bia da*.
zijn-echtgenoote-eigen worden		hij-nemen

[9]	*M̲akhërali*	*khá*	*noma thá da*	*l-ëtaká-ka*	*oni-kh̲an da*	*akaradë*
	droge tijd	is	telkens	hij-bedekt	kreek	afsluiten

no	*híme*	*sábo-ren*	*baikia*	*isíbo*	*l-ëtakána*.	[10]	*L-ba-noma*	*híme*
het	visch	veel		voorzijde	hij-bedekt		hij	visch voorbijgaat

abo	*l-ánda*	*th-úmun-to*	*l-ansí-n da*.	[11]	*Abá-ka tha*	*l-ëtaka no*
met	hij-gaat	haar-naar	zijn geliefde		eens	hij bedekt het

l-ëdëkë-le da	*l-očiki-n bia*	*li*	*káyukúči*	*kanda*[k]	*ayuráda cíncibo*
hij zien	hij-vinden	dien	kaaiman	kleine	laat zichzelf op het

líhi	*hádali*	*l-ëkára isíb̲o-n da*.	[12]	*L-eimatuna bia tha*

j Zijn naam was Ariwíri of Ariwidi; hij is later de zon geworden.
7 Een tijd later ging de zon telkens daar voorbij.
8 Hij kreeg dat meisje lief en nam haar.
9 Telkens in den drogen tijd plaatste hij een stuwdam in die kreek (van maripapalmtakken, *ka-rawa-kw̲an adínamën* = op een rij, als soldaten, staande; in het midden laat men iets meer tusschenruimte opdat het water kan door stroomen).
10 Telkens als hij voorbijging bij zijn visschen, ging hij naar zijn geliefde.
11 Eens vond hij daar voor zijn afsluiting den kaaiman op het water drijven.
k Volgens Baptist beleefde spreekwijze. Evenzoo zeggen de Oayanas achter alles *psik* = klein of weinig.
12 De zon werd kwaad op den kaaiman.

water drijven	die	zon	het afgeslotene vóór			hij werd kwaad			

					[13]				
li	*hadali*	*li*	*kayukuči*	*umun da*.		*Búyeṛiŋ*	*tho*	*aradá-rada da*	
die	zon	de	kaaiman	tot		jij bent het	die	telkens	stukmaken

					[14]		
d-akara-ëšia	*l-a fa tha*	*lih*	*kayukuči*	*umun da*.		*L-osóka-ŋ bia*	
mijn-afsluiting	hij-zegt	dien	kaaiman	tot		hij-hakken	

						[15]		
ta	*lih*	*kayukuči*	*okoná dha*	*lsápakaman*	*abó da*.		*Dai*	*khóro*
	dien	kaaiman	tegen	zijn-zwaard	met		ik	niet

					[16]		
nanirí	*l-a-i baikia*	*lih kayukuči*	*hadali-mun*.		*Harái baikia*	*l-isi-kundi*	
vriend	hij zegt-hem	die kaaiman	zon-tot		geheel	zijn-koptegen	

ma-to	*lo-kondi*	*haránṛoŋ*	*lo-khondi*	*osokha̱-n*
met	zijn-lichaam-tegen	geheel (is ingedeukt)	hem-tegen	kappen

da.	[17]	*Lirá-ṛon báikia*	*aširo*	*firubéru*	*Makuranále*	*nalimun*	*liṛon*	
		die	otter	groote	M.	wordt genoemd		

tha wa	*áradara da*	*dëŋ*	*li*	*hádali*	*itáka*	*no*	*išia da*.	*Ḳinda*	*li*
	vernielen	zooals	die	zon	bedekken	ze	vischvalen	toen	de

hádali	*ka-sa fa ta*	*tho*	*l-a̱nši*	*umún da*.
zon	kind verwekken	die	zijn-geliefde	tot

13 ‘Jij bent het, die telkens mijn afsluiting vernielt’, zeide hij tot den kaaiman.
14 Hij hakte den kaaiman met zijn knotszwaard.
15 ‘Ik ben het niet, vriend’, zeide de kaaiman tot de zon.
16 Hij kapte hem over zijn kop en geheele lichaam (1R 212 en daardoor hebben de kaaimans een gekerfde huid).
17 De groote otter die Makuranale wordt genoemd, die was het die de door de zon geplaatste afsluiting had vernield. (1R 212, 135 De kaaiman smeekt om genade en ten slotte belooft hij aan de zon, hem zijn dochter tot vrouw te zullen geven en hij maakt een meisje enz. als hiervoren 1-7).

19	*Ta*	*th-onabą̄kia da*	*lo-bcónaha*.	20	*Li*	*hádalí da*	*abá ka thá*:
	ik	vernam (?)	zijn-weg		de	zon	op zekeren dag

‘*b-osa-li-thé*	*da-inabó*	*yakëta*	*da-šikwáŋro da*’	*l-a fa ta*	*th-umun*	*to*
ga	mij-achter	ginds	mijn-huis-naar	hij zegt	haar-tot	die

l-anṣ̄i-n da.	21	*Abá-ka tha*	*th-óṣ̄on fa da*	*l-einabó da*	*kia*	*wą̄ida*
zijn-geliefde		eens	zij-gaat	hem-achter	het	geschiedt

ta	*tho*	*lo-bona*	*olokodí da*.	*K-adibéyo*	*thó ya baikia da*.	22	*Tó ta*
	zij	zijn-weg	in	zwanger	zij		zij

th-óso-n fa	*lih-inabó da*	*fírotó tha*	*wáboroko*	*th-ënëkë fá da*
zij-gaat	hem-achterna	groot (breed)	pad	zij neemt

Háli-man	*tha ta*	*akoná-n da*	*tho waboróko*	*lókodi*;	*wakhaia*	*tha-koro*
een heele tijd		loopen	dat pad	in	slecht	niet

to	*waboroko dą̄ŋ*.	*K-adia-tha na baikia*	*ka-tokoro*	*okili*	*sabo-rę̄ŋ*
die	weg	daarenboven	met-bloemen	zijnde	zéér

waboróko	*kósa-di*.	23	*Biamaléna bą̄ikia*	*n-a*	*th-ësa*	*t-ethéloko či*.
weg	langs		tweelingen	zij zijn	haar kind	haar-buik-in

24	*T-etéloko da*	*balín dai khin baikia da*	*nai*	*dia-dia dai tho*	*nayó-na-tho*

20 Op zekeren dag zeide de zon tot zijn geliefde: ‘Volg mij naar mijn huis’.
19 En ging zijns weegs (?).
21 Zij volgde hem. Zij was zwanger.
22 Zij ging hem achterna en volgde een breeden weg. Langen tijd liep zij. Die weg was niet kwaad. Bovendien groeiden er veel bloemen langs den weg.
23 Zij was zwanger van een tweeling.
24 In haar buik praatten zij tot hun moeder.

	haar-buik-in	toch	zij	praten	hun moeder

ómun da.	[25]	*Aténa*	*tha*	*to-mọn da*	*'wa-biraká-wa*	*b-oya*
tot		het eerste		haar-tot	ons-speelgoed	pluk

wa-muno	*wabiakahoanõ*	*na*	*fa ta*	*tho-mún da*.	[26]	*Kídia*
ons-voor-het	laat ons spelen	zij	zeggen	haar-tot		aldus

kwaná tha	*to-mún da*.	*Hamárọn*	*ka-tokóro-kíli*	*n-adekë-sa*	
voortdurend	haar-tot	wat alles	met-bemenging	door hen gezien	

kidia kwana ta	*ayoratë-n*	*to na-yo-na-tho*	*ạnši da*.	[27]	*Th-osọ-m-borá*	
aldus steeds	verstoren	die hun-moeder	vrede		zij-gaan-voordat	

da	*yomạn*	*l-ándë-n li*	*hádali*	*č-ibičí da*	*th-osọ-n bia*	*l-einabó da*:	
	?	hij-gaan de	zon	haar-aan	zij-gaat	hem-achter	

'*Bo-osá-osáda-le kia*		*waboróko-lókodí da*	*l-á tha adiá-n fa*	*th-úmun*	
ga, ga	dien	weg-in	hij-doet spreken	haar-tot	

da;	*sa-rịn*	*yun-thu-rịn*	*waboróko*	*n-ebetha-n fá da*	*ába*	*káro*	*ihi*	
	rechts	daar	weg	zij-in tweeën deelen	een	ara	staart	

	d-ačiadë fa da;	*sarịn*	*yọn*	*tho*	*karo*	*ihi*	*da*	*b-osá-le*	*dainabó*
(verder)	ik zal steken	rechts	daar	die	ara	verder		ga	mij-achter

da'	[28]	*Khịnkoro báikia da*	*kidia*	*kwa-ro nạn*	*n-a*
		toen	aldus	nog steeds	zij-doen

25 Zij zeiden tot haar: 'Pluk bloemen voor ons, om mede te spelen.'
26 Voortdurend spraken zij aldus tot haar. Als zij bloemen zagen vielen zij steeds hun moeder daarover lastig.
27 Voordat zij op weg was gegaan, de zon achterna, had deze gezegd: 'Loop maar steeds dien weg rechts; waar hij zich in tweeën splitst, zal ik een arastaartveder in den grond steken; ga rechts van die veder achter mij aan.
28 Doch toen vielen de kinderen haar weer lastig om speelgoed.

th-üsa-be	*t-ethéloko-či*	*ayuraṯi-ŋ*	*th-anši*	*da*	*ibirika-wa*
haar-kinderen	haar-buik-in-zijnde	storend	haar-vrede		speelgoed-eigen

thó yo̲n biá da.	[29]	*K̲inkhoro báikia da*	*makório*	*úmun*	*n-athëdëkëtë*
die daar om te zijn		toen	bij	door	laten steken

fa da	*no*.	[30]	*Thinatasadetha na-mëŋ*.	*Kin thá da*	*to-thadá-n*	
	haar		zij-werd boos-zeer	haar-tot	toen	zij-slaat

bia	*na-khoná da*	*th-ëkabo*	*tha*	*bo*	*to-tadá-ka*	*tëthékonadá da*.	
	hen-tegen	haar-hand			zij-slaat	haar-buik-tegen-aan	

‘*Ayuráta-či*	*mána-kóro*	*d-a̲nšĭ*	*tha ta*	*k-aima-čí-ŋ*	*na-mún da*.
verstoorder	te veel	mijn-vrede	zij-zegt	woedend	hen-tot

[31]	*Yu-waria ki tha da*	*tho*	*osa-usa da fá da*	*kia*	*waboroko-lokodí*
	van daar	zij	gaat-gaat	dien	weg-in

da.	*Halima ta tha da*	*akona-n da*	*mithé-r̲iŋ*.	[32]	*Kh̲iŋkóro*	*th-obáli-ka̲n*	
	zoo langen tijd	loopen	vermoeid-zeer		toen	zij-voorgaat	

bia tha	*to*	*waboróko n-ebetha-n da*.	*Yun-tho*	*l-a̲-ŋ*	*th-úmun*	*li*
	dien	tweesprong	daar	hij-zegt	haar-tot	die

hadalí da,	*th-ëdëka tha*	*kóro*	*thó*	*káro*	*ihi*	*da*.	*Halima̲n tá tha*	
zon	zij-ziet	niet	die	ara	veder		zoo lang	

akona̲-n da	*kia waboroko-lokódi*.	[33]	*K̲in thá da*	*na th-ïsa-be da*

29 Toen (d.w.z. bij het bloemen plukken) stak een bij haar.
30 En zij werd boos op hen. En sloeg tegen haar buik. ‘Gij zijt lastig’, zeide zij boos tot hen.
31 En zij liep en liep op dien weg. En zij werd zeer moe.
32 Toen kwamen zij bij den tweesprong waarvan de zon haar gesproken had, zij zag de araveder niet en liep maar door op dien weg.
33 En de kinderen in haar buik zeiden tot elkaar: ‘Wij zijn reeds lang voorbij het pad van vadertje.’

loopt	dat pad-in		en	zij haar-kinderen	

t-etéi-loko-kwą̄nči da	*n-adia-ka tha*	*n-aonekwawá da*:	‘*Wakhárokhóro*	
haar-buik-in-zijnde	zij-spreken	onder elkaar	làng	

awa-ką̄ŋ	*obonaha*	*wa-balia-the*’	*na fa ta adia-n tha*	*na-onekwáwa*.	
vadertje	pad	wij-voorbijgaan	zij doen spreken	onder elkaar	

[34]	*Tohó da*	*na-yo-na-thó da*	*ayá-sabó-ya-koro*	*halónro*	*th-oso-bo̱n*	
	deze	hun-moeder	weet-niet meer		zij-gaan	

da th-ëšiná-ka	*minkhóro da*.	[35]	*Na baikia da*	*t-isá-no-či*	*aithá*	
zij-verdwaalt	zeer		zij	haar-kinderen	weten	

ya	*kia*	*waboróko*	*barín da*	*yo̱ntho*	*li*	*na-čo-na-čo*	*káro*	*ihi*	*atábą̄ŋ*
	die	weg	zeker	alwaar	die	hun-vader	ara	veder	in den grond

	n-adekhá-ya	*balin da nó*,	*m-akati*	*ná da no*	*n-aimatuna-doma*	
steken	zij zien	voorbijgaan het	niet-spreken-willen	zij doen het	zij-boos	

th-umun	*da*.	
zijn-omdat	haar-jegens	

[36]	*Halimán tha fá tha da*	*akoná-n fa*	*tho waboróko*	*lokodí da*.	
	langen tijd	loopen	dien weg	in	

34 Hun moeder verdwaalde.
35 Haar kinderen wisten zeer goed waar hun vader de araveder in den grond had gestoken; zij zagen hoe zij er voorbij gingen, maar zij wilden niet spreken omdat zij boos waren op hun moeder.
36 Langen tijd gingen zij. Toen kwamen zij aan het dorp van de gierenmoeder en deze greep haar.

Kin-khoro baikia da	*th-anda fa sa*	*anoána*	*oyo*	*šikwabana*.	*Yon*
toen	zij komen	gier	moeder	dorp	daar
thá da	*th-obokoto̲-m bía da*	*no*	*anóana*	*óyo*	*abókoto̲-m bía da*.
	zij-grijpen	haar	gier	moeder	grijpen

37	*Kin thá da*	*to*	*aba hërëkë da*	*ayaká*	*th-aya fa de̲ŋ*	*to-tokai-n*
	toen	die	eenige samen	verbergen	schreien (?)	haar-kamer

óloko-wa da	*no*.	38	*Yumuŋ thá da*	*th-emeido̲-m bia*
(medicijnhut) in	haar		daar	zij-bevallen

tësabewaká da	39	*Hadia-re*	*thá-i baikia*	*to*	*anoána-be*	*tho-kona*
haar kindertjes		aldus	(?)	die	gieren	haar-betreffend

da.	40	*To tha da*	*th-émyedo̲-ŋ*	*to-sá-be*	*tha da*	*aya fa thumu̲ni-ŋ*.
		zij	zij-bevallen	haar-kinderen		schreien daar

41	'*Hamáro̲-ŋ*	*ëuya*	*yaraha da*?'	*to fa tha to*	*aba-reke*
	wat	schreien	daar	zeggen	eenige

th-ómun da.	42	*Tho ba̲ikiá da*	*th-eméyodéŋ-benà da*,	*anowana*
hun (anderen)-tot			zij-bevallen-nadat	gier

oyo da	*ekéya fa tho*	*kia*	*hiaro da*	*na-yóna-tho*.	43	*Kia thá da*	*kia*

37 Zij verborg hen in een afgesloten hut (medicijnhut).
38 Zij baarde daar haar kinderen.
39 Toen vielen de gieren haar aan.
40 Toen zij beviel schreiden haar kinderen.
41 'Wat schreit daar?' zeiden eenigen hunner.
42 Nadat die vrouw bevallen was, verslond de gierenmoeder haar.
43 De oude gier verborg de kinderen.

moeder	opeten	die	vrouw	hun-moeder		die	die
hébe-tho	*anoaná da*	*ayakáta-na*	*th-ësa-be-kán da*.	[44]		*To*	*n-ayi-ŋ*
oude	gier	verbergt-hen	de kindertjes				zij-schreien
n-a	*ibilí da*	*th-ëkánabü-ŋ*	*tho*	*aba-hüreka-be*.	[45]		*Minka tha koro*
zij-doen	kinderen	zij-hoort	die	eenige samen			zeer
hadia-re tạŋ	*kia-kạn*	*hebe-thó da*.	*Ayakatï fa*	*na*		*ibili-kạn da*.	
aldus	die-klein (?)	oude	verbergen	hen		kleintjes	
Na-yi-ŋ baikia	*t-ëkanabë-ŋ*.	[46]	*Hamarọ-ŋ*	*bu-yakáta*	*yarahá da*	*ta*	
zij schreien	zij-hooren		wat	jij-verbergen	daar	zij-zeggen	
fá tha	*tho*	*hebe-tho*	*mün da*?	[47]	‘*Hamákoro*’	*ta tha onabạ-m-bé*	
	die	oude	tot		niets	zij-zegt antwoorden	
dan:	*‘t-ethe-ibira-kạŋ-ŋọŋ*	*adiá-adiákëtë-n*	*th-óbo*	*dạï’*		*tha-m bia thá*	
	haar-darm-stukje	doen geluid maken	?	ik		zij zegt	
th-umun-bé da.							
hen-tot							
[48]	*Yakabá-bko*	*kạn*	*thá da*	*č-ibikidi fa da*	*ye*	*nai*	*biamale da*;
	verborgen-in	een	weinig	zij-opvoeden	hen	hen	tweelingen
uatá-khoro	*na-bikidona*	*tho-mun da*.	[49]	*Hadiá*	*nạn da*	*bikidolia-bạn*	

44 Toen de kleintjes schreiden, hoorden eenigen der gieren het.
45 Zij waren nog zeer klein (?); de oude verborg hen en hun schreien werd gehoord.
46 ‘Wat hebt gij daar verborgen?’ zeiden zij tot die oude vrouw.
47 ‘Niets’, antwoordde zij; ‘een stukje van haar darm dat ik schoonmaak(?) geeft dat geluid.
48 Heimelijk heeft zij die tweelingen opgevoed; zij groeiden snel.
49 Toen zij jongeling geworden waren, zagen zij dat hun verpleegster aldus was. Hun oogen werden geopend.

snel	zij-groeien op	haar-door		aldus	zij	jongelingen
da	*n-adëkë fa tha*	*to*		*na-bikidá-kona*	*hadín da Kiá-okona*	
	zij-zien	die		hun-verpleegster betreffend	zóó	

loko ki thá	*n-akoši*	*athórodo fa*	*ësa̲-ŋ*	*th-ëdiáko da*. [50]		*'Wa-yo-ya-koro*
	hun oogen	openen	goed	haar-op		onze eigen moeder niet

da	*no' na fa tha*	*n-aonekwawa*	*adia-no*:	*'Wa-farë-n-či*	
	zij	tot elkaar	zeggen dat	wij-dooden	

wa-orowa-no'	*na fa tha ba*	*akoborokoatho̲-ŋ*	*thá muŋ*. [51]	
wij-tooveren-haar	zij zeiden	denkend in hunzelve	haar-op	

Aba ka thá	*da*	*n-ausádo*	*konokó-nro da*	*n-ándiŋ-ki*	*thá da*	'*hébe*'
op zekeren	keer	zij gaan weer	bosch-naar	zij-komen	weder	oude

na	*fa ta*	*tho-n da*,	'*ma-séme*	*thókoro*	*kukurityi*	*w-adëkha-na*
zij	zeggen	haar-tot	niet-zoet	gezwollen vrucht	maripa-palm	wij hebben gezien

na	*tha aka̲n fa*	*da-ŋ*.	*K̲inkhoro baikia da*	*na-sóko fa*	*to*
zij	zeggen	haar	toen	zij-kappen	die

kokuriči	*údaya*	*čiwi-ábo da*	*kidia*	*na-m bia ron thá da*	*afáro-n*
maripapalm	stam	haar-vruchten-met	aldus	zij-doen	dooden

da	*no*. [52]	*Kinkhoro*	*kidanabena*	*afárë-ŋ da*	*nó*	*n-atëdë fa*	*thëdiki*.	
	haar	toen	nadat zij	dooden	haar	zij-vluchten	erna	

Tahároŋ baikia konoko-nákë-ŋro yun-tho̲-ro̲-n n-auso̲-ŋ da

50 'Dat is onze eigen moeder niet', spraken zij tot elkaar. 'Laat ons haar door medicijnkunst dooden', overlegden zij.

51 Op zekeren keer gingen zij naar het bosch en toen zij terugkwamen zeiden zij: 'Oude, wij hebben vruchten van een maripapalm gezien.' En zij kapten den maripastam met zijn vruchten [welke op haar viel] en zij werd gedood.

52 Nadat zij haar gedood hadden, vluchtten zij. In het diepst van het woud en liepen en liepen maar raak.

daar		bosch-midden-in		alwaar		zij-gaan

n-ausá da.	*Ha-lema na tha*	*osó-na*. [53]		*K̲inbai kiá da*	*aba*	*onikhá-rebo*
zij-gaan	maar-raak	gaan		toen	een	kreek-oever

n-and̲i-ŋ bia.	*Thomorá da*	*n-aitá-koro*	*halika-ŋ*	*mothó to*	*yón da*.
zij-komen	maar	zij-weten-niet	wat voor	een	plaats.

[54]	*Kaki-či*	*o-kuri*	*dia tha ta*	*bálin*.	*Thomora*	*kaku-či*	*khoro*
	mensch	baden	als	wellicht	maar	mensch	niet

n-adheka. [55]	*Ki-odoma*	*baikia*	*n-amude*	*fa ayomun-tho ada-ši da*	*th̲ande*
zij-zien	daarom		zij-stijgen	naar boven boomtop	zijkwam

fa ta	*to*	*ka-kuri-ró da*.
	die	badplaatsbezitster

[56]	*K̲inkoro ba̲ikia*	*th-ëdëkë fa*	*na-ya*	*uni-rako-nro da*.
	toen	zij-ziet	hun spiegelbeeld	water-in

‘*Uni-nan-či nara*’ *ba*	*tha fa*	*th-a ba*	*na-muŋ*. [57]		*Kin tha*	*thokoyona*
[illegible]	zij	ze zeide	hen-tot		toen	zij

bia da	*th-išikwa-nro da*	*manali*	*t-ënakö bia*	*th-anda-ta*
terugkeeren	haar-huis-tot	zeef	zij-halen om te	zij-gaat

53 Toen kwamen zij aan een kreek, op een onbekende plaats.
54 Wellicht was het een badplaats van menschen. Maar zij zagen niemand.
55 Daarom klommen zij in een boom en daar zagen ze de eigenaresse van die badplaats (het was de reuzin *Taukëlëlio*, dat is ook een vogeltje; zoodra de pingo-mieren, *haur̲i̲ti, Eciton sp.*, zie noot e), samenkomen, gaat dat vogeltje erheen om mede te eten).
56 Toen deze hun spiegelbeeld in het water zag, zeide zij: ‘Het zijn (dieren op) den waterbodem.
57 Zij keerde terug naar haar huis, haalde een zeef en ging weer naar hen toe.

yumun	*kída ba*. [58]		*K̲inkho*	*th-ënakë-ŋ bia*	*mánali*	*thëašambóda-ye*
daar	weder		toen	zij-brengen	zeef	zij-opscheppen-hen

t-ëšiati-ka	*na-yá da*	*uninanči ba*	*nara*	*moro tha*
zij-uitscheppen-wil	hun spiegelbeeld	waterbodembewoners	hen	denken

ba da	*tómonoa*	*bari-ka tha*	*t-ësi̲and̲a̲-ye*	*t-ëdëka barín*	*kawa-ka-i*
	bij zichzelf	hoewel	zij-uitschept-hen	zij-ziet stellig	afwezig is hij

da	*ye to manari*	*olokó da*. [59]		*Kídia*	*kwa th-ábota*	*kia-ron ki tha da*
	zij die zeef	in		aldus	telkens zij vangt	tóch

amintha da	*kotó*	*fa da*	*ye*;	*barín doma*	*th-išati-n da yé*	*ka-kónaa-sa*
lachen-doen			hen	stellig-omdat	zij-uitscheppen-wil hen	vandaar

n-imithad̲a̲-nda. [60]	*kiá-doma*	*th-ëdëk̲a̲-ŋ na fa da*	*ye*;	
zij-lachen	daarom	zij-ziet	hen	

'*ayomún da*	*yerači ba nara*'	*tha-n bia da*	*ná-mun da*.
in de hoogte	aldaar	zij-zegt	hen-tot

[61]	*Th-osó-ŋ*	*bia*	*báikia*	*awadë-ŋ*	*nariñná da*	*thdóredkdóm biá*
	zij-gaan	om	te	zoeken	voor hen	zij-doen afvallen

ye hadërëkërë	*tha*	*č-imíkoda*	*n-íbiči-ró da*. [62]		*Amá tha kóro*

58 Toen zij die zeef had gebracht om hen op te scheppen, wilde zij het spiegelbeeld van die waterdieren uitscheppen, meenende dat zij hen werkelijk uitschepte, doch zij zag dat haar zeef leeg bleef.
59 Dat vangen deed hen lachen,
60 daardoor zag zij hen; 'in de hoogte zijn zij', sprak ze.
61 Zij zocht hen om hen te laten vallen en zond maripapalin-rnieren op hen af.
62 Toen dit niets gaf, zond zij pingomiergeesten en liet deze naar boven klimmen.

hen mier (maripamier)		zij-zendt	hen-tot		niets
n-atikidéti-ka-té	*howrírerío*	*kiá tha*	*th-ómodëkëtá*	*na-bíči-ró*	
zij-willen vallen	pingomier-geesten	zij doet klimmen		hen-tot	
da.	[63]	*Kiawai thá da aboredokotó-ŋ biá dạ*	*yé*	*n-atíkidi-n bia thá*	
		dat alleen	hen	zij-vallen	
da	*thó-mun dá*	*th-obokotó-ŋ bia baikiá da*	*ye*. [64]	*Th-ofára thá*	*li*
	haar-tot	zij-grijpt	hen	zij-doodt	dien
ába da.	*K̲i thá da*	*th-ek̲i*	*th-oáya kwạn dá*	*i*. [65]	*Lirábokíra*
eenen	toen	zij-eet	voor zichzelf	hem	den anderen
li-biạn-thí da	*th-ëkërë-m bia*	*l-ëšibó da*. [66]	*K̲in tha*	*t-ókoyoa*	
den tweeden	zij-bindt	?	dan	zij keert terug	
l-abó da th-ánda tá	*th-óto*	*amún da*. [67]	*Th-ëkakëta thá da*	*i*	
hem-met	haar-dochter	bij	zij laat leven	hem	
thë-yarạ-ŋ	*olókoa*	*yomun thá da fá ta*	*kasákabo*	*diáro*	*l-a da*.
het hok	in	daar	dagen	eenïge	hij-zijn
[68]	*Kasákabó-noma*	*th-óso fa tá*	*th-oyó da*	*awádï-ŋ*	*thómonoa*
	dagelijks	zij-gaat	de moeder	zoeken	voor zich

th-ókotọ-ŋ ñamwa. [69] *Khá-tu-ki m-aučíki-n tán fa tómonoa óboran*

63 Daardoor lieten zij los en vielen en zij greep hen.
64 Den eenen doodde zij en at hem alleen op.
65 Den ander bond zij (in haar korf?).
66 Toen keerde zij met hem terug en kwam bij haar dochter.
67 Zij liet hem in leven in een hok en daar bleef hij.
68 Dag aan dag ging de moeder eten voor zich zoeken.
69 Op een dag vond zij niets behalve haar gevangene in de kooi.

haar-eten-eigen	op een dag	zij-doen voor zich
	niet-vinden	van dat

thá da	*th-ëkakëtë-sá*	*da*	*liirá*	*th-ëyaraˍ-n*	*lókoa*.	[70]
	haar-in leven gehoudene		hij-daar	de kooi	in	

Kiŋkhóro baikia da	*th-othó*	*da*	*kawa ta-ŋ*	*th-óyo*	*th-ëdëkadëkádë*
toen	haar dochter		afwezig zijnde	haar moeder	zij telkens

fá daˍ	*i*	*th-ˍansi-m*	*bia thá daˍ*	*i*	*to-ko-lokoa dá*	*i*.
kijken	hem	zij-beminnen		hem	haar-ogen-in	hij

[71]	*M-aučiki-n*	*tha*	*faroká do*	*t-ití da*	*amátali*	*č-ikin-ñawá*
	niet-vinden	zij	doen indien (niet)	de moeder		haar-eten-eigen

da	*b-ëdodiakoˍ-ŋ*	*th-ˍandë fa thá da*	*thoaya*	*amátali*	*akín da bó*.
	jou-op (?)	zij-komt	(voor) zichzelf	iets	eten

Kiado-kóro	*dai*	*úmuŋ*	*bo-ála*	*diaro*	*th-ëkëlëka na fa-te*	*dá-mun*.
geen enkel	mij	aan	je-stukje	(vleesch)	zij geven zal	mij-aan

Kiádoma	*d-ayakatë*	*fa*	*bó*	*m-aučiki-n*	*thaˍ-n-dia*	*bo*	*t-ofáˍri-ŋ ña*.
daarom	ik verbergen	zal	je	niet-vinden	zij-doet-als	jou	zij-vermoorden

[72]	*Kiá-doma thá da*	*th-ëyakatá daˍ i*	*t-aiči-m bo*	*th-óyo*	

70 Maar terwijl haar moeder afwezig was, had de dochter telkens naar hem gekeken en had hem liefgekregen.

71 Toen de moeder geen voedsel had gevonden (zeide de dochter:) ‘ze komt op jou af om je op te eten. Zij geeft mij nooit iets. Daarom zal ik je verbergen, zoodat ze je niet vindt om je te dooden.

72 Daartoe verborg zij hem, toen zij wist dat haar moeder op komst was, onder haar schortje.

	daarom	zij-verbergt hem	zij weten zoodra	haar moeder

anda-či-m-bó da;	*či-kiwéyo*	*abon thá da*	*th-eyakatá da i*.	[73]	*Tha yakátë mbána*
op komst is	haar schortje	onder	zij verbergt hem		zij verbergen-nadat

da i	*th-óyo*	*ánde fá da*	*ëkhába da*	*m-aučiki-n*
hem	haar-moeder	komt	dien dag	niet-vinden

tá fa	*tohomonoa da*	*th-oáda tha*	*l-ibiči-ro da*.	*M-adëkë-ŋ*	*thá-n-doma*	
	voor zichzelf	zij-zoekt	hem-naar	niet-zien	zij-doen-omdat	

yára-lóko	*da i*.	[74]	*Th-ëdiáka ta*	*th-óyo umá da*:	*'D-akuyabána*	
hok-in	hem		zij-spreekt	haar-moeder met	ik-smeek	

bo'	*t-á tha*	*th-óyo-mún 'm-afárë-ŋ da*,	*b-a*	*líhi*;	*l-ëdëkhá-ya*	*fa*	
u	zij-zegt	haar-moeder-dat	niet-dooden	je-doet	hem	hij-zien	zal

wá-koná da' *tho fa*	*t-á*	*th-óyo*	*omun da*.	[75]	*Thumákwádiŋ*
ons-voor	zij spreekt	haar-moeder	tot		overal

thá da	*th-oáda-ya*	*bálin*;	*thó-koro*	*th-oto*	*ikiwéyu-n*	*abon*	
	zij-zoekt	voorwaar	dat-niet	haar-dochter	schortje	onder	

da	*wadíli*	*ama*[1]	*th-ëdëkë-ŋ*.	[76]	*Kidia*	*tha-n kobá*	*dëma*	*thá da*
	man	iets	zij-zien		aldus	is geweest	daarom	

th-óto	*tó-mun da*	*m-afárë-ŋ*	*thá*	*koba*	*da*	*i*.	[77]	*Kin tha*
de dochter	haar-tot	niet-dooden	zij	heeft	gedaan	hem		toen

73 Toen haar moeder platzak thuiskwam zocht zij hem maar vond hem niet in het hok.
74 Toen sprak de dochter met de moeder; 'Ik smeek u, dood hem niet; hij zal voor ons zorgen.'
75 De moeder zocht overal, doch niet onder haar dochter's schortje.
76 Aldus door de hulp der dochter is hij niet gedood.
1 Wellicht vertaling van Negerengelsch '*mi no man*', ik kan niet.
77 Later heeft zij hem van onder haar schortje te voorschijn gehaald.

ayowá	*tho-robuṯi-ŋ bía da*	*i*	*č-ikiwéyu-n*	*olokoáre*. [78]		*Kia tha*
later	zij-uithalen	hem	haar-schortje	in-van		dat

t-otó da	*ká-ma-n biá dạ*	*i*	*th-ạnší-ka tha*	*hadín dạ*	*i*.
de dochter	met-zijn	hem	zij bemint	aldus	hem

[79]	*Kasákabo-ma*	*l-á ta*	*ayokhá-ŋ*	*č-ikiñáwa*	*amathále*	*diáro*
	dag aan dag	hij-doet	jagen	haar-eten	elk ding	dergelijk

lo-fáro-n	*th-oáya*	*kwa thá ta*	*th-óyo*	*akóṯọ-ŋ*	*th-ábo*	*hamatále*	*ábo*
hij-dooden	haarzelf	alleen	de moeder	eten	haar-bij	elk ding	bij

l-ándë-sá da	*th-óto*	*tá-koro*	*omëŋ*	*t-išikha-na ma*	*firọn da*.	*Kidiákwa*	
zijn-gebrachte	haar-dochter	niets	aan	zij-geeft-hen	groot	aldus	

l-á tha	*awádë-ŋ*	*thó-mun da*	*lo-yokháni-n*	*kuthá-bičiro*	*híme*
hij-doet	zoeken	haar-voor	zijn-jagen	dieren-tot	visschen

l-oádë-ni-ŋ	*l-a tha*.	[80].	*Abá-ka tha da*	*lokobórokoaṯạn da*.	*Thomakwá-ron*	
zijn-zoeken	hij-doet		op een dag	hij-denken	elke	

kwá-ron thá	*kudibío*	*firo-bé-to*	*lo-faro-sa*	*abára*	*l-ërëkëdá-ka da*.
soort	vogel	groote	zijn-gedoode	veder	hij-verzamelt

Ló-kodo-m bia	*báikia da*	*kudibío*	*ëdëna*	*dyin thá da*.	[81]	*L-ibidi-n*

78 Zoo verwierf de dochter, hem.

79 Dagelijks ging hij nu op jacht voor hun levensonderhoud, maar alles wat hij doodde behield de moeder voor zichzelf, aan haar dochter gaf zij niets groots. Aldus jaagde en vischte hij voor haar.

80 Eens viel hem een gedachte in. Van alle soorten groote vogels die hij gedood had verzamelde hij vederen. Hij vlocht er vogelvleugels van.

81 Toen hij gereed was, ging hij naar den zeeoever, waar hij veel visschen ving; toen hij veel visschen gedood had, keerde hij terug naar huis. Eenige heeft hij meegebracht om weinig mee te brengen voor zijn vrouw.

hij-vlechten om te		vogel	vleugel	als			hijgaandmaken

bena	*thá da*	*no abá-ka*	*l-osọ-n fá da*	*barạ-nro*	*yọn tha*	*yohóro*	*híme*
maken	nadat	het een keer	hij-gaat	zee-naar	daar	veel	visch

l-ani fá da;	*lo-farë-m-bena*	*yohóro*	*híme*	*lo-koyoa thá da*	*bahë-ŋro*	
hij-doet	hij-dooden-nadat	veel	visch	hij-terugkeert	huis-naar	

da.	*Aba ërëkëtá*	*ábo*	*l-okóyoa*	*kídia*	*l-á-n-doma thá*	*k-abënomaka-n*
	enkele tezamen	met	hij-meebrengen	aldus	hij-doen-omdat	aanwezigheid

ábo	*ạndë-ŋ*	*l-i-rei-thó*	*mún da*.	[82]	*'Hama-khoro*	
	komen	zijn-vrouw	bij		niets	

l-áni-ka	*wá-moní'*	*thá ta*	*th-oyo*	*imewábo*	*adiạ-ŋ*:	*thoayakwa thá*
hij-doet	ons-tot	zij zegt	de moeder	steeds	spreken	voor zichzelf

ta	*th-óyo*	*ikí-n da*	*no*;	*kidia*	*th-á*	*amori-moriḍiŋ*
alleen zij-doet	de moeder	eten	het	zoo	zij-doet	herhaald bedriegen

t-oto-wá da.

haar eigen dochter

[83]	*Kidia*	*l-ạ-n doma thá*	*akạnabạ-ŋ*	*th-ókonạ-ŋ domá da*	[84]
	aldus	hij-doet-omdat	hooren	haar-betreffend omdat	

'Hale-ka	*d-asá ma ba*	*afárë-ni?'*	*l-a fá tha*	*lo-mëkëthë*	*okhonạ-ŋ*.
wat	mijn-daad	dooden	hij-zegt	zijn-schoonmoeder	betreffend

82 Want 'Niets doet hij voor ons', zeide de moeder steeds; zij at alles alleen op; zoo bedroog zij telkens haar dochter.

84 'Wat zal ik met haar doen om haar te vermoorden?' zeide hij van zijn schoonmoeder.

83 Aldus hoorde hij haar.

[85]	*Th-íbona bía*	*l-óso fa tá da*	*barạ-nro*	*kída ba.*	*Híme*	*sábo-rẹn*
	einde maken om te	hij-gaat	zee-naar	wederom	visch	zeer veel

thá	*l-očikë*	*ki fa*	*hadín*	*ba diá*.	[86]	*Yomun thá da*	*bará-n da*
	hij-vindt	wederom	zooveel	mogelijk		daar	zee-naar

Biamaširo	*omun-thá*	*l-ídara fa*	*č-íri*	*kia*	*ikí-n*	*biá*
Tweekoppige (haaigeest)	tot	hij klaagt aan	haar-naam	die	eten	om te

da	*nó*.	[87]	*L-okoyca da*	*thá*	*l-išikwạ-nro*	*l-ạndë-ŋ ki*	*thá da*, *l-aáka fa*
	haar		hij-keert terug	zijn-huis-naar	hij aankomen	weder	hij-zegt

to	*l-éréitoá da*:	*‘Wadili ka the koro* l)	*d-anëë-n-the*	*to*	*híme’*,	
die	zijn-echtgenoote	ik kan niet	ik-dragen	die	visschen	

l-a fa tá	*to*	*l-ireithó*	*úmuŋ*;	*‘b-oyó*	*n-okháni-n*[m]	*ausá-li*	
hij-zegt	die	zijn-vrouw	tot	je-moeder	zij-dragen	gaan	

thóaya	*barạ-nro*	*yun-ka*	*thó*	*híme*	*sábo-rịn*	*kuarabokhạ*	*d-aibi-n-thé*	
alleen	zee-naar	aldaar is	die	visch	vele	boot-in-klein	ik-achter-laten	

d-ạ- ’.	[88].	*Tọ*	*lo-mükëtë*	*firọn-domaŋ*	*t-okotáti*	*tho-áya-kwáŋ*	
ik-doen		die	zijn schoonmoeder	goed(veel) omdat	zij-eten wil	zich-zelf-voor	

th-onako-kóro th-oto-wá da t-omá-wa kiá-doma thoaya-kwa

85 Om er een einde aan te maken, ging hij wederom naar de zee. Veel visschen vond hij wederom, zoo veel mogelijk.

86 Daar in zee bij den Tweekoppigen Haai (een soort watergeest; de bijnaam van dien haai is *Murukáima*; vermoedelijk is dit de karibische naam van den visschengeest) klaagde hij haar aan opdat deze haar zou opvreten.

87 Hij keerde terug naar zijn huis en toen hij aankwam zeide hij tot zijn echtgenoote: ‘Ik kan die visschen niet dragen;’ laat je moeder ze dragen, laat zij alleen naar den zeeoever gaan, waar ik die visschen in mijn bootje heb achtergelaten.

m Meervoud; beleefdheidsvorm, sprekende over zijn schoonmoeder.

88 Omdat de schoonmoeder veel wilde eten ging zij alleen en nam haar dochter niet mede.

zij-medenemen-niet haar-dochter met-zich daarom zij-alleen

th-á ausó-n [89]. *Ta thá da to t-olašibo̱-n l-ëtëmetá tho da*.

zij-doet gaan hij heeft die diep water hij-bindt die

kuliará 'Híme ka-loko-thó táha th-ëtolą̱-ŋ d-adëlëdá to kuliála da;

korjaal visch inhoudende ginds de diepte ik-veranker die boot

da n-atëbodoa-lé č-ibiči-ró da', *l-a fa ta lo l-ëmëkëthë*

stap in het water erheen hij-zegt zijn-schoonmoeder

okχona̱-n. K̲iŋkhoro ba̱ikia thoaya kóto fá oso̱-ŋ th-odo-ŋ bía.

tot toen alleen doen (?) gaan zij-sterft

90. *Yon tha th-a̱ndë-n da th-ëdëkha-ya to kuliála anakë-ŋ dëëwá-kwa̱ŋ*

daar zij-komend zij-ziet die boot midden-in verankerd

č-iki thé-doma th-otobádo fá aóso̱-ŋ kuliála-ŋro da. [91]

zij-gulzig-omdat zij-in het water gaat boot-in

Anakëdi-ma̱n th-átobadona abáriŋ ba̱ikia to Biamašíro onórokóro

tot haar middel zij-ondergedompeld plotseling de tweekoppige muilin

89 Hij had zijn boot in diep water vastgebonden. 'De met visch gevulde boot heb ik verankerd in diep water; waad door het water erheen', zeide hij tot zijn schoonmoeder. Hij liet haar alleen gaan en omdat zij gulzig was, ging zij in het water naar de boot.

91 Tot haar middel was zij ondergedompeld en plotseling kwam zij in den muil van den Tweekoppigen Haai die haar verslond.

thá ya dá	*č-íki-n biá da*. [92]		*Toho*	*th-úradë-ŋ*	*bo kíndano*
	zij-eten		die	zij-opgegeten	

	th-othóra thá okoná da	*tá-koma*	*toroto̲-m bia*	*tho-yorodá-tha*.
haar	haar-milt	er is	loslaten	zij-drijft

T-ëšimaka-ka thá	*toho*	*t-othóra*;	*'B-iréči*	*fara de*,	*e-e-e-*',
zij-schreeuwt	die	haar-milt	je-echtgenoot	vermoordt	mij e-e-e....

tata-riŋ	*ašimaka̲-n da*. [93]	*K̲iŋkhóro*	*kidia*	*tha̲ŋ*	*ašimašimadën da*
luid	schreeuwend	toen	aldus	zij-doen	voortdurend schreeuwend

th-oto	*bahë-n*	*tho da*	*akánabë-ŋ fa da*	*no*.	[94]	*Tho-dálidi-n*
haar-dochter	huis	zij	hooren	haar		zij-rent

biá-te thá da č-ibičíro	*th-ëdëkë-ŋ thá*	*th-óyo*	*kawa-wa-kwa̲ŋ*	*domá*
	zij-ziet	haar-moeder	nergens	omdat

th-emetoá	*ta*	*hadia*	*k̲in da*:	*'Bui*	*fára*	*da-yó'*	*thá fa ta*
zij-wordt	woedend	aldus		jij	doodt	mijn-moeder	zij-zegt

ló-mun	*li*	*č-irečí da*. [95]	*Eka-ki da*	*to*	*kudíbíyo-bára l-okóbo-sáko-ba*
hem-tot	dien	haar man	op hetzelfde oogenblik	die	vogel-vederen zijn-aankomstig

kiá tha	*l-okhóna̲-ŋ*	*abakhárin*;	*hádia*	*l-a̲-n tha*

92 Toen deze haar verslonden had, liet haar milt los en dreef op het water. Die milt schreeuwde 'Je echtgenoot vermoordt mij e-e--e-...'

93 Toen zij voortdurend schreeuwde hoorde haar dochter thuis het.

94 Zij rende erheen en zag haar moeder nergens en daarom werd zij woedend: 'Je hebt mijn moeder gedood', zeide ze tot haar echtgenoot.

95 Op hetzelfde oogenblik deed hij zijn vogelkleed aan en wilde opvliegen.

die	hem-tegenaan	plotseling	aldus	hij-doende
amórodáti-m-bo. [96]	*Tho-dálidi-n bia*	*l-ibičiro*	*hádia*	*l-á-m bo*
opvliegen-willend	zij-rent	hem-tot	aldus	hij-doende
yómuntoáči-n	*tho-boredí-n bia*	*hama thá bá*	*hama thá ba*	
zich daarheen begevend	zij-werpt	iets	iets	

l-éinabo	*l-ëbëkë*	*th-ëlëkë-n*	*bia*. [97]		*Kiadoma*	*ma-bëkë-ya*	
hem-achter	zijn-been	het-afsnijden	om te		daarom	zonder-been-zijnde	
lo-morodá-koba	*ayomúnro dá*.	*'Mábëkïli'*	*n-á-m bia*		*kharoči-kwan*		
hij is gevlogen	naar boven	M. (Orion)	men-zegt		hedendaagschen		
to	*wíwa*	*omún da*;	*lihi tá tho da*	*kia biá kobá da*	*karó-bia*.		
die	ster	tot	hij is dat	dat geweest	tot heden nog		

Crux, Centaurus.

§ 47.

surP 7 en d.G.: Vroeger leefde de *hiči-kuya*, powieshoengeest, als een mensen op deze aarde, doch de Indianen trachtten hem te dooden door hem 's nachts onder hooge boomen te beloeren, iets wat hij niet kan verdragen. Hij steeg toen hooger naar boven ten einde als sterrebeeld de powiezen te waarschuwen als er Indianen naderden. Als nu 's nachts die ster opgaat, ontwaken alle powiezen

96 Doch zij rende naar hem toe en wierp hem met iets waardoor zijn been werd afgesneden.
97 En zonder been is hij naar den hemel gevlogen. 'Dijbeenlooze' (Orion) noemt men tegenwoordig dat sterrebeeld. Hij is dat geweest en is het thans nog.

en begroeten haar met luide vreugdekreten (dat is het begin van den paartijd).
Hiči-kuya is het Zuiderkruis, *Yuk-áhlin* de jager die de powies achtervolgt, is α Centauri, *alëleti*, zijn fakkel, of fakkeldrager, is β Centauri.

Kaliña-tekst: *Wo□ko-yumë* (powies-vadergeest).

Penalo	*amu wei-piọmbo*	*woko*	*panama*	*ityosa-mọmbo*.	*Iñolọmbo*
eertijds	iets is geweest	powies	luisteren	gegaan	daarna

wuito-pọmbo	*alétị-li-wa*	*t-epoka-nomo wuiñọ*	*ityọsa-mbo*.	*Iñọlombo*
is gegaan	Westen-naar	heeft geschoten van	gegaan	daarna

woko	*alirumu-pumbo*	*kapu-taka*	*sirityo-me*	*i-wetyomame*.	*Erotonomame*
powies	is gevlogen	hemel-naar	ster	hij-geworden	sedert
		sirityo-me		*i-wei-tyokome*.	
dien		ster		opdat zij worden	

Vroeger waren er twee personen die gingen op de powiezenjacht. En van daar is de powies naar het Westen gegaan. Toen is de powies naar den hemel gevlogen om ster te worden. Vanaf dien tijd is zij sterrebeeld.

Scorpio, Ophiuchus.
Arawaksche tekst.

§ 48.

[1]	*Abá*	*t-ha*	*hiaro da*	*wakíli-do*	*uni-ŋ*	*th-á da*	*ánsi-ka*
	eens	er was	vrouw	oude tijd	badplaats		zijbemint

th-eká-n-alịŋ.	*Iméwabo*	*th-a da*	*yúnro*	*th-oso-n-ale-ká*.	
haar-waschgewoonte	steeds	zij-was	daarheen	haar-gaan-gewoonte	
	Abá-ka th-a	*wadíli*	*yáloko*	*th-ëdëká da ba*.	*Khen-khóro*

1 In den ouden tijd was er een vrouw die ervan hield zich te wasschen op een badplaats. Zij was gewoon steeds daarheen te gaan. Eens had ze begeerte naar mannen (zij zag in haar verbeelding een man). Toen plukte zij een bloem van de *katuburi*. Het is slijmerig; die rukte zij uit en stak ze in haar lichaams-opening, op en neer bewegend.

is	eens	man	ziel	zij-ziet	toen
	geschiedt				

baikia	*katubúri*[n]	*otokoró da*	*th-óyo*	*fa-de*.	*Katubúri*	*otókoro*
	k.	bloem	zij-plukt		k.	bloem

th-otóro	*kuyé-či th-á*	*tora; kia thá da*	*th-odobadi-n biá da*;
zijn-ondereind	slijmerig	die	zij-uitrukken

kin-ko baikiá da	*th-ifíro-lokódi-rá*	*th-okodókoto fá da*	*alëlëdi-n da no.*
toen	haar-lichaamsopening	zij-insteken	en weer terughalen het

[2]	*Kači thá da*	*áni-ŋ*	*üdiki-thó ya da*	*no. Kia ki thá da*	*atakwo fá*
	maan	doen	voorbij	haar dat	wordt afge-

n Een plant aan den oever der kreeken groeiend, met mooie bloesems, als men een bloesem uittrekt is ze van onderen slijmerig.

2 De tijd dat ze met de maan omgaat (menstruatie) ging voorbij. Het was voor haar voorbij, haar buik zwol en daarna kwam de tijd der bevalling en zij baarde een kind wiens hoofd en middenlijf als van een mensch en het onderste als van een slang was.

	th-úmun da	*k-adibeyu-m*	*biá da*	*no. Kin baikia da*	*wahádya*
sloten	haar-tot	zwanger	wordt	zij toen	voorbij
waira	*č-ikiči lokó-n*	*th-ande-η*	*th-emediadó-η bia*	*očika-ya*	*híbin*,
van (?)	tijdstip in	het-komen	haar-bevallen	ontvangen	vervuld

th-eméyodo fa to baikiá da to	*th-émedo-sábo da*	*uriya*	*thá i baikia*
haar-bevallen	zij baart	van	

toho ta	*th-emeido-sá da*	*kakü-či*	*dia tha ta*	*th-üši*	*ma-tho*	*kënaka-η*
dat	het gebaarde	mensch	vergelijkbaar	het-hoofd	met	metmidden

daháro ki thá da	*th-otoró-η ro*	*úri*	*dia ma.*
daar	het ondereind-naar	slang	als

[3]	*Yuware thá da*	*t-ëčilikia-no-či*	*(th-ëyena-no-či) tha da*	*akánabaka*	
	nadat	haar-broeders	haar-familieleden	hooren	
th-okoná-η	*n-afara-či*	*ka ta*	*toho*	*na-yóroda-n-to*	*úriya da*
het-betreffend,	zij-dooden	willen	die	hun zuster	afkomstig van

no	*uriyetse*	*tá-n*	*doma*. (wat thans volgt kan de verteller zich niet goed herinneren; het verhaal eindigt:)
het	slangachtig	zijnde	omdat

[4]	*Yuware-kó da*	*ate*	*tha kowa thá da*	*th-oyo-mún-de*:	*'D-auso*	

3 Toen haar broeders (haar familie) daar van hoorden, wilden zij hem van hun zuster afkomstige dooden, omdat het slangachtig was.

4 .... Hij zeide tot zijn moeder: 'Ik ga naar boven, ik verlaat u, maar zoolang er menschen op aarde zijn, zult ge mij aan den hemel zien. Aldus ontstond het sterrebeeld *Warubuši* gelijk de menschen van vroeger tijd het noemden. (Het wordt ook genaamd *Kamudu-kuya*, anacondaslang-geest; gedeelten van Scorpio en Ophiuchus; in oudere geschriften wordt abusievelijk gezegd, dat Warubuši Orion zoude zijn.)

van daar	moeder	zeide afwezig (?)	zijn-moeder-tot	ik vertrek	
fa	*ayumóro*	*bó-ria*	*thomóra*	*halima-m ba-ŋ*	*kakë-kaŋ-kwan hororobána*
	naar boven	jou-van	maar	zoolang dat is	levenden-nog aardoppervlak
adëká-kwa	*bo fa de*	*ayomon-de*.	*Kidia tha*	*koba*	*wíwa*
zien-nog	jij zult mij	aan den hemel	aldus	is geschied	ster-rebeeld
Warubuši	*n-aromu-n da*	*kakhë-to*	*koba-to*	*bálin*	*tóra*.
W.	men-noemt	mensch	eertijds	werkelijk	die

5

Lyra. (?)

§ 49.

meP III, II 60, 105: *Mali* is de moeder van kennis, een grootmoeder die vreeselijk tooveren kan. Als Mali in den drogen tijd sterk schittert, zal er felle droogte komen en vele visschen komen aan de oppervlakte en sterven; men zegt dan: ‘de ster heeft met vischvergift gewerkt’.

5 In vroeger tijd schilderden de Arawakken op hun wang als een teeken den staart van *Warubuši*.

Kaliña-tekst: *Onbata-po* (voormalig aangezicht) of *Pupú-mbo* (voormalig hoofd).

Penáloiro	*nópo̲ko̲*	*amu*	*i-wéi-pyo*.	*Te-pálinayë*	*masiwá-l̲i*
zeer lang geleden	oude	vrouw	er was	haar-schoonzoon	vischfuik
t-áreka	*ityó-pombo*.	*Iñ̲olombo*	*wóto-yúmo-wa*	(*apayáwa-yumë*)	*ónopo̲mbo*.
zij-ledigt	is gegaan	toen	visch-geest-door	haai-geest	is
	Iñólo̲mbo	*wanumínga*	*no̲poko*:	*'ótemeko̲*	*wúitaŋmae'*
opgegeten	toen	nadenkt	oude vrouw	wat worden	ik-gaan
t-aula-póko;	*sirityo-me*	*wusa*	*ireke*.	*Onbatá-po*	*t-apé-n̲iŋ*
zij-zegt	ster-worden	ik-ga	hierom (?)	aangezicht-voormalig	vergelder

wukapó-tome	(*yámu-ma*	*i-wéiriki̲*.	*T-uwo̲pema-tóme*	*wéyu*
mij-noemen-opdat	bovenlijf-zonder	zij-zijnde-met	vergelden-om	zon

erupa-po̲mbo	*ï-wya*	*woto*	*apá'nokáne-me*.....
heeft gesproken	haar-door	visch	water-dalen-veroorzaken

Vroeger was er een oude vrouw. Zij ging telkens de visch uit de vischfuik van haar schoonzoon wegnemen. Toen is zij opgegeten door den visschengeest (de haaigeest). Toen begon die grootmoeder na te denken 'waarheen zal ik gaan?' ik ga een ster worden. Laten zij mij noemen 'aangezicht', dat is mijn naam (omdat zij geen bovenlijf had). Uit wraak heeft zij met de zon gesproken om droogte te geven om alle visschen te laten uitdrogen.

Jaguar-ster en tijgerkatster.

§ 50.

surP 7. Lang geleden, toen de dieren nog menschen waren, had *Kabadaru* ('met klauwen', de jaguar) een dochter *Kuli-aroa-te* ('rattijger', de tijgerkat) van welke hij zooveel hield, dat hij haar aan niemand wilde uithuwelijken.

Op zekeren dag ging hij jagen en trapte in een doorn, die in het vleesch bleef zitten, en het lukte hem niet, dien doorn te verwijderen. Een Indiaan die voorbij kwam, kreeg medelijden, droeg den jaguar naar zijn hut en sneed den doorn uit en uit dankbaarheid gaf de jaguar aan den Indiaan zijn dochter ten huwelijk. Elken dag ging hij nu jagen en bracht boschvarkens, agoeti's enz. thuis, zoodat er steeds overvloed van vleesch was.

Dit wekte de afgunst der andere Indianen op en zij begonnen den man kwaad te vertellen van zijn vrouw, dat deze hem ontrouw was, met iemand dien zij noemden.

De man ontstelde en zonder te onderzoeken of deze praatjes juist waren, begon hij zijn vrouw te mishandelen.

Jaguar hoorde haar hulpgeroep, kwam toeloopen en vroeg waarom zij zoo mishandeld werd. ‘Ach’, klaagde zij, ‘men is mijn man allerlei lasterpraatjes gaan vertellen’. Jaguar was woedend op zijn schoonzoon, doch deze verklaarde, dat hij met die mishandelingen niet zou aflaten, wijl de vrouw hem, en niet den vader, toebehoorde. - ‘In

een opzicht hebt ge gelijk', zeide Jaguar, 'doch ook ik ben in mijn recht om mijn kind uit uw handen te redden'.

Vader en dochter trokken samen het woud in, maar overal vervolgde hen de laster. Eindelijk konden zij het niet langer uithouden. Beiden breidden de armen uit en stegen omhoog, en eindelijk klampten zij zich vast aan het hemelgewelf, waar de vader de Jaguarster en de dochter de Tijgerkatster is. Maar als weer de laster de ronde, begint te doen onder de Indianen, dan dalen beiden weer op aarde neder en veranderen in tijgers om alles te verslinden.

Agoeti-ster en akoesji-ster.

§ 51.

Een mythe van Kaliñas, 2surP 2, hier verkort weergegeven.

§ 51.

Penalo amu weipiombo. Eertijds, voor nog de grootvader van mijn grootmoeder geboren was, leefden er twee broeders, van welke een gehuwd was. De vrouw van dezen wekte afgunst in het hart van den anderen en diens hartstocht steeg zoo hoog, dat hij eens, op de jacht, zijn broeder doodde. Hij sneed de lever uit het lijk en bracht die aan de vrouw, zeggend: 'Een jaguar heeft hem verslonden'. De vrouw weende bitter, doch een jaar later nam de moordenaar, naar het gebruik, die vrouw tot echtgenoote en uit deze vereeniging werd een kind geboren. Niet land daarna zag de moeder in een droomgezicht haar vorigen man en deze verhaalde haar alles wat er gebeurd was. Den volgenden morgen verweet zij dit haar man; deze werd woedend en sleepte vrouw en kind het bosch in, waar hij ze in een hollen boom plaatste om van honger te sterven.

'Wat doe ik nog langer op aarde', klaagde de moeder. En zich tot haar kind wendend, riep zij: 'Kind, kom mede, wij gaan heen'. Zij breidde haar armen uit en beiden stegen ten hemel, waar zij de agoeti-ster en het kind de akoesji-ster werd.

De geest van den vermoorde kwelde den moordenaar nog in den droom en zeide hem: 'Ga naar mijn lijk en ook naar dat van mijn vrouw en uw kind; open die lijken, neem er het ingewand uit, strooi dat om u, en gij, die alle menschelijkheid hebt afgelegd, zult weder mensch leeren zijn. De moordenaar deed zooals hem gezegd was, en ziet, de ingewanden van zijn broeder stegen ten hemel en klampten zich vast aan het hemelgewelf als de Plejaden.

Dit gaf den moordenaar wel het besef van zijn gruwelen, maar hij kreeg geen rust. Hij zwierf rond en werd ten slotte door een boaslang (het indiaansche zinnebeeld van wraak) verzwolgen.

Melkweg.

§ 52.

Van den Melkweg, *waya anëkë-či obonaha* = klei brenger pad, meldt 1R 260, dat de nevelvlekken de voetsporen der geesten zijn, wier voeten met klei besmeerd waren. De Kaliñas noemen den Melkweg *oriño kana-ŋ wena-po* = klei maker voetspoor en Ahl 347 meldt: In vroeger tijden gingen de vrouwen klei halen; de sporen van hun voetstappen bleven toen aan den hemel achter. De volgende Kaliña-mythe, surP 3, lijkt een speelsche variatie op het oude thema:

Tamusi, de godheid, maakte uit klei modellen van dieren en menschen en bakte die in een grooten oven. Hij was echter niet geheel tevreden over zijn werk. Sommige dieren hadden te lange staarten, andere te kleine koppen, sommige vogelsnavels waren te lang, andere te kort, enz. Nu zou hij het beter doen, en boetseerde een kleibeeld in menschelijke gedaante, doch hij liet dit te kort in den oven; het baksel was nog wit, de haren bruin, de oogen blauw; hij blies het zwakke beeld niettemin den levensadem in en zoo ontstond de eerste Blanke. Weder boetseerde hij een menschenbeeld, doch dit liet hij te lang in den oven; de kleur was zwart, de neus plat en ingekrompen, het haar verschroeid; maar hij blies er het leven in en de eerste Neger was geschapen. Nogmaals boetseerde hij een menschenbeeld, ditmaal zeer volmaakt en hij liet het juist zoolang als noodig was in den oven; het werd de eerste Indiaan. Daarna vermaakte Tamusi zich met de beelden dooreen te mengen om de juiste kleur te vinden voor den kleurling; doch dit is hem tot dusver niet gelukt; sommigen zijn te wit, anderen te zwart, anderen bruin, geel-bruin enz. - Aan den hemel ziet men nog de sporen van de klei van Tamusi; dat is *aliño kana-mombo hemali* = klei boetseer-voormalige weg, de Melkweg.

Mij werd de volgende Kaliña-tekst gegeven van *Alíño kána-mo̲mbo wénapo*:

Alíño	*ëka*	*wóli-yaŋ*	*uito-pómbo*.	*Iñálombo*	*wenapóta*	*iró pótopole*
klei	uitgraven	vrouwen	zijn gegaan	toen	voetspoor-in	groot-zeer

wóto	*t-o̲no-poko*	*iwenasán-da*	*kuta'i*	*yumë*	*t-atï-niŋ*.
visch	eten-wegens	voetsporen in	Anableps	geest	men-noemt.

Klei uitgraven gingen vrouwen. Onmiddellijk achtervolgde hen een groote visch, volgend in hun voetspoor, de kuta-geest is zijn naam. (De *kuta*, het vischje Anableps, heet in het Arawaksch *kasoro*, zie § 34.)

Hoe de mensch de onsterfelijkheid verloor.
Arawaksche mythe.

§ 53.

In den ouden tijd stierven de menschen niet. Toen geschiedde het, dat de menschen vernamen, dat te middernacht de geesten *Hisi* (bedorven) en *kakë* (levend) voorbij zouden komen en ze moesten wakker blijven en die geesten hun namen toeroepen.

Het eerst kwam *Hisi* voorbij, doch toen sliepen de menschen. Tegen den ochtend kwam *Kakë* voorbij en de menschen werden wakker en riepen '*hisi*'. Sedert dien moeten de menschen sterven.

De geest *Hisi* heeft een huisdier, een grijsachtige vogel met kuif, zoo groot als een lijster, die 's nachts gedurig zijn naam roept. Als men hem 's nachts hoort fluiten, is het een teeken dat er iemand zal sterven; fluit hij zachtjes, dan zal het een kind zijn, fluit hij hard, dan zal het een volwassene zijn. Die vogel heet *éweduli* (een geest; = *awaduli*, wind?) *líkiŋ* (huisdier).

Wellicht hangt hiermede het volgende samen:

Masasikiri is een geest, als een blanke reus, wiens hoofd bijna tot de wolken reikt en de zee is niet diep genoeg voor hem; hij reist al maar door de wereld en doet geen kwaad. Als de Plejaden 's ochtends zichtbaar worden en de droge tijd zal beginnen, dan begint *Masaskiri* zijn reis en komt de menschen waarschuwen, dat het tijd is de kostgronden in orde te maken. Hij maakt een fluitend geluid en daarvan heeft hij zijn bijnaam *Masaskiri*. Als de menschen hem 's nachts hooren, dan slaan zij met iets op hun kapmes, zoodat dit geluid geeft als een bel; op die wijze bedanken zij den geest voor zijn verkondiging. Een vogeltje dat 's nachts roept, heet *Masaskiri likin*, M.'s huisdier; (vermoedelijk is het de spookvogel, Diplopterus naevius, Kaliña *suwi-suwi*, en zie oayG 88); men zegt dat die vogel eigenlijk een geest is, die 's nachts rondloopt en in het begin van den drogen tijd, als de Plejaden verschijnen, 's nachts begint te schreeuwen of te fluiten, precies als een mensch; in Suriname heet die vogel ook *Dreetin* = droge tijd.

De man, de regen, de zon, de wind en de maan.
Arawaksche mythe.

§ 54.

Er was eens een man, die een kikvorsch *burabura* plaagde en op haar rug sprong. Die kikvorsch sprong met hem weg naar een eilandje in een moeras aan de zeekust en daar bleef die man achter.

Hij kon nergens heen gaan. In de boomen zaten vele zeevogels en hun drek viel op dien man.

Toen hoorde hij stemmen als van menschen die over de zee voeren, mannen, vrouwen en kinderen. Hij riep, dat zij hem moesten halen. Die lieden hoorden het geschreeuw en zeiden: 'Wij hooren iemand, laten wij langzaam gaan'. En daar zagen zij den man. Die lieden waren de regen. Toen zij den man zagen, zeiden zij: 'Het zijn maar menschen; die zijn altijd ontevreden; zij zeggen, dat de regen hen nat maakt'. En die lieden voeren voorbij.

Een tijdje later kwam er weer een boot (*kanoa*, de oude naam voor boot) voorbij en weder begon de man te schreeuwen. De lieden in die boot zeiden: 'Laten wij daarheen gaan; wij hooren menschen roepen'. Het was de zon en toen deze den man zag, sprak hij: 'Ah, laten wij maar voorbijgaan, want menschen zijn altijd ontevreden; zij zeggen, dat de zon te heet is en hen brandt'. En die voorbijgangers hebben den man niet gered.

Een tijdje later kwam er weer een boot. De man hoorde de stemmen en begon andermaal te roepen dat men hem moest komen halen. De lieden in die boot zeiden: 'Wat is dat? ik hoor menschen'. Het was de wind met zijn vrouw en kinderen. Zij zeiden: 'Ah, dat is een mensch; die zijn altijd ontevreden over ons; zij zeggen dat de wind waait en hen laat schrikken in het bosch en zij noemen ons *salé wáraka* (d.w.z. vuil is je lendendoek°; als de Arawak wind noodig heeft roept hij deze scheldnaam, dan wordt de wind boos en het gaat waaien); zoo schelden zij op ons'. En die lieden hebben den man niet gered.

Een tijd later kwam er nog een boot met lieden die zongen en schreeuwden. En wederom begon de man luid te roepen, dat ze hem moesten komen halen. Toen sprak de voornaamste van die boot: 'Kijk daar zijn menschen; het lijken wel goede menschen; laat ons hen halen'. De man riep nog eens en die voornaamste sprak weder: 'Ja, het is een mensch; die houdt veel van ons. Als het nacht is en ik verschijn, dan zeggen zij altijd: "wat een mooie nacht, wat een mooie maneschijn!" Laten wij hem in de boot nemen'. Het was de maan met zijn familie en deze hebben dien man naar zijn land terug gebracht.

o *sa̲li* = bedekt met ingedroogd vuil, *wera* = mannelijk geslachtsdeel, *eke* = omhulsel, *werake* = lendendoek, doch wijl dit te duidelijk, te grof zoude zijn, zegt men *weraka*.

Hoe de gekko aan zijn lach kwam.
Arawaksche tekst.

§ 55.

Aba	*wadíli*	*tha kobá da*,	*líhi*	*wadíli*	*adia-ka thá*	*l-óyo*
een	man	er is geweest	die	man	zegt	zijn-moeder

mun da:	*'tete' l-ah thá*	*adiá-n da*,	*'toho*	*oriká*,	*d-adónko*	*fá-the*	*aba*
tot	moeder hij-doet	sprekend,	deze	nacht	ik zal	slapen	een

hiáro ódoko.'	*L-oyo thámá-n bia lo-mun da*,	*'mani*	*b-a*,	*barin da-icí*
vrouw schoot	zijn-moeder	niet	doe	stellig mijn-zoon

nah	*hiáro-no to da*	*min-či khóro*	*k-imírikha-n*,	*nah*	*khedáya*
die	vrouwen	zeer	schelden	zij	wegjagen

ma da	*bo*,	*hači*	*si*	*dyan-tho*	*khábo*	*íbera*'.
	je	peper	zaad	als	hand	vinger

Kénbena	*l-óyo*	*adiá-n*	*kidin-koba*,	*l-imithá da-n bia*	*k-ákáno-kerén*
nadat	zijn-moeder	spreken	aldus geschied	hij-uitlachen	luide

thá da.	*Lihi*	*wadíli tha da*,	*kake-či*	*wábo tha*	*khóro*	*kobá da*
	die	man	mensch	volstrekt	niet	was

i,	*kenbáikia*	*ori-ori*	*oyo-či ron*	*koba*,	*amah*	*yahá*	*Sinamakóro*
hij	maar	hagedis	familie	was	wat	hier	Surinamer

duli	*adiá-n-loko*	*'kwakwasneki'*	*n-asá mun*,	*lokó-no*	*dia-n-lokó*

neger	taal-in	k.	men noemt	Arawakken	taal-in	
da-n	*'sókosóko'*.	*Kia tha*	*ien-ariá*	*th-imithadá-n da*	*disia-ro*	*th-ëdiá-n*
	s.	sedert	zang-van	zij-uitlachen	gewoonte	zij-zegt
bia-rón,	*kharó-ren*	*kwá-n da*,	*kasákoda*	*to*	*akanabá-re*	*ma-n-bía*
	tot heden	nog	dag	dat	hooren	

da no.

haar

Er was er eens een man, die zeide tot zijn moeder: 'moeder, vannacht zal ik met een vrouw slapen.' Zijn moeder zeide tot hem: 'doe dat niet, mijn zoon, de vrouwen houden veel van schelden, ze zullen je wegjagen en zeggen, dat je vingers als peperzaden zijn.'

Toen zijn moeder dat gezegd had, lachte hij luide. Die man was eigenlijk geen mensch, maar een soort hagedis, in de surinaamsche negertaal *'kwakwa sneki'* (Gekko, Thecadactylus rapicaudus) genoemd en in de arawaksche taal *'sokosoko'*. Sedert dien tijd heeft dat dier de gewoonte te lachen; tot op heden kan men dat elken nacht hooren.

De man en zijn schoonzuster worden hagedissen. Arawaksche tekst.

§ 56.

Abá tha	*loko*	*wadíli*	*wakíli kobá da*,	*m-éreyo-kwan-či*
een er was	mensch	man	lang geleden	zonder echtgenote nog

tha da.	*L-ëdia-ka tha da*	*l-óyo omun*:	*'Da-ósa-bo*	*ihime*	*dá-nro*,
	hij-zegt	zijn-moeder tot	ik-ga	visch	

Er was eens een man, lang geleden, die ongehuwd was. Hij zeide tot zijn moeder: 'Ik ga visschen, wie kan mij vergezellen?' Zijn moeder zeide tot hem:

'Je weet het zelf wel(?), neem je zuster mede.' Hij zeide: 'Als mijn zuster medegaat zullen haar beenen breken, omdat ze niet dik genoeg zijn.' Zijn moeder zeide: 'Neem dan je schoonzuster mede'. Toen hij die woorden hoorde, was hij zeer blijde, want hij dacht: 'Ik zal met haar slapen.'

Zijn schoonzuster vergezelde hem. Den eersten nacht schreeuwde hij in den droom; het was geen werkelijke droom; hij deed het om de vrouw wakker te maken. Die vrouw zeide 'Wat heeft die droom je gezegd, toen je schreeuwde? Hij antwoordde: "Dat je schoonzuster haar hangmat dicht bij je spanne". Dat was de eerste booze droom.

Toen sliep hij wederom in en kreeg weder een booze droom, hij schreeuwde weder: "aa, aa, ..." De schoonzuster vroeg: Wat zegt de droom weder?' Hij

antwoordde: ‘Zij zegt, je schoonzuster moet dichter bij je komen, samen in één hangmat.’ En zij gingen in één hangmat.

Ten derden male sliep hij in en had een boozen droom en schreeuwde wederom gelijk de eerste maal. ‘Wat zegt ze weder tot je?’ vroeg de vrouw hem. ‘Je moet samenzijn met je schoonzuster, je hoofd tegen het hare leggen’. Toen zeide die vrouw: ‘Kom bij mij en leg je hoofd tegen het mijne.’

Door aldus te spreken lokte de man zijn schoonzuster om met hem om te gaan.

Zijn oudere broeder hoorde wat de jongere broeder gedaan had. Hij vervolgde zijn echtgenoote en toen hij haar bereikte werd hij zeer toornig. Plotseling zagen zij hem en zij schrikten en vluchtten. De vrouw werd een sapakara (een hagedis, Tupinambis nigropunctatus), de man werd een agama (een hagedis, Polychrus marmoratus).

hálika-n	*óso fa*	*da-ma*?'	*L-oyo thá*	*mán bia*	*lo-mun da*:	*'B-aithi-n*
wie	gaan zal	mij-met	zijn-moeder	zegt	hem-tot	je-weet

lokowa	*rekene*,	*b-ósa*	*b-ónaka*	*b-oyorodathó-wa*.	*Ken khána da*
innerlijk	samen (?)	ga	neem	je-zuster	daarop

l-ábo tha	*adiá-n*:	*'Da-yorodá-tho*	*oso-fárokha*	*da-ma da*,	*th-ëdána-be*
hij-met	zeggend	mijn-zuster	gaan-indien	mij-met	haar beenen

khoro	*firobéya*	*hádin*,	*wánama khoro*	*kalë-ŋ*	*th-ukalëd̲a-r*].	*L-oyo thá*
niet	dik	meer	langdurig niet	terstond	zij-breken	zijn-moeder

da	*adia-ka*:	*'B-onaka kha̲n*	*torahá*	*b-erené-tho*	*bo-má-wa ke̲n*	*b-osá*
	zegt	neem	die	je-schoonzuster	jij-met	ga

da'.	*L-ëkánabë-n*	*kidyán-tho*	*adia-hë minkoba khóro hadiá-re l-a-ŋ*
	hij-hoorend	zulke	woorden zeer

halikhibén,	*lo-koborokwatowa-ka thá da*,	*'dai*	*k-adoká khan fa-the*
blijde	hij-bedenkt	ik	zal slapen

da	*l-a l-ónowa'*.
	hij-zeide tot zichzelve

L-erene-tho	*osón bia*	*ló-ma*.	*Aténowa*	*orikáh*	*l-ienata fa*
zijn-schoonzuster	gaat	hem-met	eerste	nacht	hij-zingt

wakhaya-či-n	*ótobu-ŋ da*;	*l-otobë-n*	*ólokowa*	*lo-fafadá-n bia*,	*amaha*
booze	droom	zijn-droom	in	hij-schreeuwt	wat

lo-wakháya	*ótobën*	*ni-sá da*;	*khidwán-tho*	*khoró da*	*tóra*,	*kia*	*kidian-tho*

zijn-kwaad	droom	(zijn) daad	echte	niet	dat	dat	aldus

l-áni-koba,	*tho*	*hiáro*	*ánobokotó-n bia-ron da*	*i*.	*Toho*	*hiaro*
hij heeft gedaan	die	vrouw	wekt	hem	die	vrouw

thá	*'da-ma-bo'*	*lo-mën*	*lo-fáfada-n bó da*:	*'Amáha-re thá*	*b-ëmën*
	mij-met jij	hem-tot	hij-schreeuwend	wat	jou-tot

sá-li?'	*l-onaba-n biá da*	*no*,	*'toh*	*b-erene-tho*	*omëntwa*	*sábo-the*
brave	hij-antwoordt	haar	die	je-schoonzuster	naderen	meer

b-ibicí-ro	*bó-kosa*	*athóboda-n*	*toh'korá-wa'*;	*kia wai tha*	*toho*
jou-tot	jou-naast	droom	haar eigen hangmat	dat	die

aténowa	*lo-wakháya*	*tobó-n*.	
eerste	zijn-booze	droom	

Kenkhóro	*lo-dǫnka*	*ki fá da ba*;	*wakháya-n bía*	*lo-tobo-n*	*kída ba*
toen	hij-slaapt	wederom	boos	zijn-droom	wederom

lo-faféda ki-ka da ba:	*'aa, aa...'*	*l-a tha asimaká-n*.	*Kenkhóro*
hij schreeuwt wederom	aa, aa...	hij schreeuwde	toen

th-a-n bia	*l-erene-tho*	*kída ba*:	'*amáha*	*th-a*	*b-omën*,	*usá-li*!'.
zegt	zijn schoonzuster	weder	wat	zij-zegt	jou-tot	brave
L-onabona bia	*kída ba*:	'*Th-ëdia*	*ki-ká da ba*	*da-mën*,	*toho*	*b-erenétho*
hij-antwoordt	weder	zij-zegt	weder	mij-tot	die	je sch.

omëntwa	*sábo-the*	*b-ibiči-ro da*	*th-eyakada*	*aba-loko*	*hereki-n*';
naderen	meer	jou-tot	zij-in hangmat liggen	een-in	samen-voegen

kenkho	*aba-loko*	*n-akora-lokhodi*	*ka da*	*ye*.
toen	een-in	hun-hangmat-in	zijn	zij

Tho	*kabún-the lo-donkó-ŋ fa*	*kí da*,	*wakhaya-kwa-ro tha*	*lo-tobó-n*
de	derde maal hij-slaapt	weder	kwaad	zijn-droom

lo-fáfada	*ki-ká*	*atenowa*	*dín*.	'*Amáha tha*	*bo-mën*	*kí da ba*
hij-schreeuwt	weder	eerste maal	gelijk	wat	jou-tot	wederom

tha?'	*toh*	*thá*	*hiaro*	*lo-mën*.	'*B-ërene-tho*	*óma*	*hërëke-li*
	die	spreekt	vrouw	hem-tot	je-sch.	met	samenvoegen

bu-ši	*ka-khóneme*	*atórodo-n*.	*Toh*	*hiaro*	*ma-ki ka tha*	*lo-mën*
je-hoofd	tegenaan (?)	liggen	die	vrouw	nogmaals	hem-tot

kó-the:	'*B-ósa-the*	*da-ibičiro ki̲n da*	*b-üšika*	*b-üši-wa*	*dá-ma*	*hërëkïn*'.
	ga	mij-bij	jij-geeft	je-hoofd	mij-met	samen

Kidia	*l-á-koba*	*wadili*	*l-erene-tho-wa*	*amoridi-n*	*l-onowá da*	*l-uyade-ŋ*
aldus	hij-sprak	man	zijn-sch.	lokkend	tot zichzelf	hem-omgaan

bia *tho-ma*.

haar-met

Lo-bokét-či	*kanaba thá*	*lih*	*wadíli*	*khoná*,	*kidia-n-thó*	*balín*
zijn-oudere broeder	hoort	die	man	betreffend	aldus	gebeuren

l-ókit-si	*wabo*,	*l-eré-tho*	*óma*,	*l-a*	*obona-n*	*bia da*	*ye*.
zijn jongere broeder		zijn-vrouw	met	hij-doet	vervolgen		hen

Yon	*l-ándi-n biá da*,	*iemantoa*	*sábo-re*	*l-a-n bia thá*	*abakháren*	
daar	hij-aankomen	boos wordt	zeer		plotseling	

n-adëkhë-n da	*i*	*n-abona-n bia*	*uya*,	*n-atëdi-n bia thá*.	*Hiaro*	*koro*
zij-zien	hem	zij schrikken		zij-vluchten	vrouw	dewelke

thá	*maránro bia*	*ebesowá*;	*wadíli-kíli*	*thá ki da ba*	*yamóro bia*
	sapakara	wordt veranderd	man dewelke		agama

tha	*l-ebesowá*.
	hij-wordt veranderd

De door zijn schoonmoeder bedrogen man neemt wraak. Arawaksche tekst.

§ 57.

Wakili khobá,	*aba lóko*	*wadíli*	*aba-n bo thá*	*m-aicíki-tho*;
eertijds	een Arawak	man	ergens	onbekende

k-éréyo-ni	*ka-sa-no-mu-či tha*;	*l-irétho tha*	*ayoa*	*oda da*	*ken*	*thaiba*
met-vrouw	[illegible]	zijn-vrouw	later	sterft	en	zijachterlaat

aba	*th-esá-wa*	*hiaro-sa-khán*	*kwan*.
een	haar-kind	klein meisje	nog

Ken	*toh*	*hiaro*	*odo-n-benà*,	*l-owá-ka*	*li*	*wadíli da*.	*Kasákabo*
en	die	vrouw	sterft-nadat	hij-alleen bleef	die	man	elken dag

ma	*l-a*	*hayabano*,	*l-osa tha*	*yanthe-roa*	*ma-tho*	*daha-ro*	*yokha-n-ro*.
	hij	gaat-tot	hij-gaat	daar	en	ginds	jacht-tot

L-osó-n tha	*aba-nro da*,	*šóko-tho*	*hiáro tha*,	*th-úkethe*	*ámon ká*
hij-gaat	eens	kleine	vrouw	haar-grootmoeder	bij is

da	*no*,	*šóko-tho*	*hiáro-sa-khan*	*sóko-kho-no*	*kwán*	*tho da*	*th-óyo*
	zij	klein	meisje	klein zij	nog	zij	haar-moeder

ódo-n	*benà*	*kobá*.
dood	nadat	was

Ken da toh'	*šoko-tho tha*	*th-ëkëthë*	*am' ni-n da*	*ka-baya*	*t-a da*
toen	kleine	haar-gr.	bij	met-zandvloo	was

no,	*kasakabo*	*noma tha fa tha*	*wádo*	*tho*	*adekhí-n*	*šóko-tho kona*
haar	elken dag		de oude	dat	zien	kleine betreffend

da	*th-obaya*	*th-arakasí-n bía da*	*no; th-eči thá*	*ánde-ŋ*	*bahë-n*

haar zandvloo	zij-uithaalt	het	komt	huis-aan	
da	*thomakwáron*	*th-odokhota* *da*	*i*,	*halon-bo diaro*	*th-ëkëthë*	*th-obaya*
	alle	zij-toont	hem	waar ook	haar-gr.	haar-zandvloo
ačikí-n da.	*Hébe tha da*	*asika*	*th-owaya*	*'therakase-sa*	*th-obayawa*,
uitpikt	oude	geeft	haar-eigen	uithaalsel	haar eigen
	‘*d-asíka-bo*	*bo-món da*	*no*’.	*Th-eči thá*	*adia-ká*:	‘*D-árë*
zandvlooien	ik geef	jou-tot	het	haar-vader	zegt	mijn-tand
afari-n	*meloko*	*no*’;	*aba ka thá*	*kóro*	*kía*	*šoko-tho*	*th-eči tha*
dooden	(schedhaam)	ze	geschiedde	niet	die	kleine	haar-vader

Eertijds leefde er een Arawaksche man op een onbekende plaats met vrouw en kinderen; later stierf zijn vrouw en liet hem een kind, een klein meisje, achter.

Toen die vrouw gestorven was, bleef die man alleen. Dagelijks ging hij hier en daar op jacht. Als hij uitging bleef het meisje bij haar grootmoeder; zij was nog een klein kindje toen haar moeder stierf.

Toen het kind thuis bij haar grootmoeder was, had ze last van zandvlooien; elken dag moest de grootmoeder ze bij het kind uithalen; als haar vader thuiskwam, moest het kind hem toonen, waar de grootmoeder de zandvlooien uitgehaald had. De oude gaf ook haar eigen zandvlooien aan het kind om ze aan haar vader te toonen; het kind zeide: ‘Ik kom ze u geven.’ De vader sprak: ‘Ik zal ze met mijn tanden dooden’; de vader wist niet dat de grootmoeder haar eigen zandvlooien aan het kleintje had gegeven.

aitha	*koro dan*,	*kidia th-á-n*	*hébe*	*thowáya*	*th-obaya*	*asikí-n*	*kia*
weet	niet	aldus	oude	haar eigen	zandvlooien	geeft	die

šóko-tho	*om'n da*	*no*.	
kleine	tot	ze	

Khá koba	*šokó-khona kwa thá*	*toh*	*šoko-tho da*,	*m-aicí-n tha-n khá*	
toenmaals	klein nog	die	kleine	onwetend	

'sa-n	*adiá-he da*.	*Ken ki da*	*th-áka fa*	*th-eči-wa*	*áyowa*,	*th-aitha*	*na*
goed	woord	toen	zij zegt	haar-vader	later	zij-weet	die

adía-he	*usá-n da*.	*Aba-n ki thá da*	*toh*	*hebe tha*	*arakasa fa*	*th-obáyawa da*
woorden	goed	eens	die	oude	uittrekt	haar eigen zandvlooien

th-esiki-n bia tha	*toh*	*šoko-tho*	*omun*	*ki da bá no*	*th-eči*	
zij-geeft	die	kleine	tot	weder	haar-vader	

omun,	*th-ešiki-n*	*benáda no*,		*kenkhóro*	*toh*	*šoko-tho*	*anekë-n*	*kia*
tot	zij-geeft	nadat	ze	toen	die	kleine	brengt	die

th-ečí mun	*asiki-n da*	*no*,	*th-eyentoa fá*	*ayódowa*	*th-ekorabkowa da*;	
haar-vader tot	geven	ze	zij-zingen	gaat	schommelen	haar-hangmat-in

the-yentoa fá	*toho*	*dïn*:	‘*Kia*	*mibiki*[p]	*tha*	*hébe-ro-nwa tha*
zij -zingt	dit	als	die	zandvloo		oude

obáya	*lihi*	*awa-khán*	*éke-kwaya da*’.
zandvloo	deze	vadertje	eet

Ken baikia	*l-a fa*	*li*	*wadíli*	*adiá-n da*:	‘*Toraha*	*dia-n*	*thó*	*wadotho*	

p Zandvloo: *mibiki* is de absolute vorm, *obáya* wordt gebezigd als men de zandvloo van een bepaalden persoon bedoelt.

toen	hij-zegt	die	man	sprekend	dat	aldus	die	oude

hiaro	*dai*	*očiki fa*	*da ba no*	*da-yaonawa*’.
vrouw	ik	zal vinden	wederom haar	op mijn beurt

Kia	*koba 'kha ki-dia-n-thó*	*abali-n da*	*l-ëdia fá*	*lih*	*wadíli tha*
het	was een tijd geleden aldus	voorbijgaan	hij-zegt	die	man

l-onowá da,	‘*Wadia*,	*da-óso fa*	*yokhá-nro*	*kin*	*dai*	*da-onake fa*	*toh*
tot zichzelf	wacht	ik-ga	op jacht	en	ik	ik	die
						medeneem	

wado-tho	*hiaro*	*péro-n*	*da-ma-wa da*’.	*L-ëdia*	*ki ka fa tha*	*l-oto-khan*
oude	vrouw	hond	mij-met	hij-zegt	ook	zijn dochtertje

omuni da:	‘*B-ahka-li*	*b-ëkëthë-wa da*,	*yokhá-nro*	*d-áuso fa*
tot	zeg	je gr.	op jacht	ik-ga

khona-n fa tha diaro d-a-n fa	*yon*	*konoko-n da*’.	*Kidia*	*l-a fa tha*
	dat	bosch-in	aldus	zeide hij

l-oto-khan	*omuni da*	*th-aka-n*	*bia*	*th-ëkëthë-wa ki da ba*;	*ken*	*na*
zijn dochtertje	tot	zij-zeggen	moet	haar gr.	want	die

Toenmaals was het kind nog klein en kon nog niet goed praten. Eindelijk moest zij aan haar vader alles zeggen en kon zij wel praten. Eens haalde de oude weder haar zandvlooien uit en gaf ze aan het kind en toen het kind ze haar vader had gebracht, ging ze schommelen in haar hangmat en zong: ‘Die zandvlooien van de oude eet vadertje.’

Toen zeide de man: ‘Zoo'n oude vrouw; ik zal haar op mijn beurt krijgen.’

Het was al een tijd geleden dat dit gebeurd was, toen die man tot zichzelf sprak: ‘Wacht, ik zal op jacht gaan en de hond van die oude vrouw medenemen. En hij zeide tot zijn dochtertje: ‘Zeg aan je grootmoeder, dat ik op jacht ga, ik ga naar dat bosch.’ Dat zeide hij tot zijn dochtertje, opdat dit het zou overbrengen aan haar grootmoeder. Want het is de gewoonte der Arawakken van ouds tot heden, dat de mannen (de schoonzoons) volstrekt niet tegen hun schoonmoeders mogen spreken; tot heden nog zijn er plaatsen waar echte Arawakken wonen, waar men aldus eerbied betoont.

Toen is die man in het bosch gegaan, medenemend den hond ging hij dagelijks op jacht; als hij wat zou vinden moest hij het roosteren, en te dien einde had hij den

hond doodgeslagen en onmiddellijk schoongemaakt en geroosterd. Toen die dagen voorbij waren, keerde hij terug naar huis en thuisgekomen zeide hij tot zijn dochtertje: ‘Het hondje van de oude is dood, door een ander dier doodgebeten; ik heb dat andere beest geschoten, het is een honigbeertje en die heb ik voor het oudje meegebracht, opdat zij het zelf ete; dat men haar hondje gedood had, wist die oude niet, ‘Ha’, zeide zij tot zichzelf, ‘ik zal je alleen opeten, aldus heeft mijn schoonzoon gezegd’. Zij wist in het geheel niet, dat hij haar bedrogen had.

Zo heeft die man gedaan met zijn schoonmoeder omdat ze hem voor den gek had gehouden.

loko-no	*di-sia*	*cinci koba*	*wakili*	*inaria*	*kharo-ren*,	*naha*	*wadili-no*
Arawakken	gewoonte	schoonzoon	oudtijds	van	heden	die	mannen
(*na čičio-no*)	*adia*	*koma*	*khoro*	*namäkëčo*	*oma*	*šoko*	*diaro-n*
die schoonzoons	spreken	mogen	niet	huisbouwen	met	klein	wat-ook
mani-n;	*kia*	*to*	*firo-tho*	*akisida*	*onekwa-bé*	*koba da*,	*kharo-ren bia da*,
niet	dat	het	groot	eeren	elkaar	was	tot heden

yon-tho ron	*loko-no*	*wabo*	*kaki-n*	*kia*	*kwan*	*adokhota*	*re na da*.
plaatsen	Arawakken	echter	leven	dat	nog	toonen	nog zij

Kenkhoro	*baikia koba*	*l-osa*	*konoko-nro*	*l-onaki-n*	*péro da*	*l-omawa*;
toen is	geschied	hij-gaat	bosch-in	hij-neemt	hond	hemmet

l-oso fa tha	*kasakabo-man*	*ayokha-nro da*;	*l-ociki-n tha*	*aba ma*
hij-gaat	dagelijks	op jacht	hij-vindt	een

tha	*l-idalüya-be da tha da*	*no*	*th-eibonowa bia*	*lo-fara tha*	*to*	*pero*
	hij-roostert	het	te dien einde	hij-doodde	dien	hond

da,	*abaren ki tha*	*l-ëčida-ŋ bia*	*to*	*pero*	*khona da*	*l-ëdibaledi-n bia*
	terstond	hij afwascht	dien	hond		hij-roosteren om

da	*no*.	*Kia*	*kasakabo*	*abaïn-béna*,	*l-okoyoa*	*l-isikwa-nro*	*ki da ba*,
	hem	die	dag	voorbij-nadat	hij-terugkeert	zijn-huis-naar	weder

l-isikwa-n	*l-adi-n da*,	*l-ëdia-ka tha*	*l-oto-khan*	‘*Toho*	*hëbe omoni*:

zijn-huis	hij-op (?)	hij-zegt	zijn-dochtertje tot	die	oude		
epero-nkhan	*oda-ya*	*hibi-n*,	*ken*	*to*	*aba-tho khotha*	*areda-ya*	*afari-n*
hondje	dood	reeds	en	die	een ander dier	bijt	doodend

da	*no*;	*d-afara*	*ayokho*	*barin da*	*no*,	*kibihi*;	*kenkhoro*	*d-adbaléda*	
	het	ik-dood	jacht	zeker	het	hongerige	toen	ik-rooster	

da	*no*,	*toho*	*hábekhan*	*muni*	*d-anda*	*th-abo da*,	*toho*	*dbalé-tho*	*khotha*
	het	dat	oudje	tot	ik-kom	dat-met	dat	gerooste	dier

thowaya-re tha	*li*	*aki-n da*	*no*;	*afara tha na*	*th-epero-n khan da*,	
haar eigen	die	eten	het	men doodde	haar-hondje	

toraha	*hebe-tho*	*aitha khoro da*	*no*	*č-iki-n bia da*	*n*.	‘*Enhé*!’,	
die	oude	weet niet	het	haar spijs	het	ha	het zij

th-a fa tha adia-n	*th-onowa da*	‘*d-iki*	*fa da bo*	*dawaya da*’,	*náná*[q]
zegt zij	tot zichzelf	ik zal	eten	alleen	zij

q Meervoudsvorm, uit beleefdheid.

baikia	'*da-čičiyono*	*da-khonan*'.	*Th-aitha-ya*	*khoro*	*šoko-diaro-n da*,
zeggen aldus	mijn-schoonzoon	mij-betreffend	zij-weet	niet	kleine

diaro-n da,	*lo-murida-n*	*da no*.
wat ook	hij-bedriegt	haar

Kidia	*l-a koba*	*tha*	*li*	*wadili*	*da*	*abali-n toh*	*lo-mä-kä-hë oma*,
aldus	hij-deed	die		man		gebeuren die	zijn-sch. met

thowaya-ki	*th-ibira-na*		*kidian-tho*	*lo-ma*	*koba*.
haarzelve	zij-voor den	gek houden	aldus	hem-met	geschied

Literatuur
(* bevat gegevens over de Arawakken)

afkorting	
Ah1	W. Ahlbrinck, Encyclopaedie der Karaïben, Verh. Kon. Ak. v. Wet. Lett. XXVII, 1, Amsterdam 1931.
-	F. Andres-Bonn, Die Himmelsreise der caraïbischen Medizinmänner, Z. f. Ethn. 70, Berlin 1938.
-	J. Barboza Rodrigues, Poranduba Amazonense, Rio de Janeiro 1890.
-	P. Barrere, Nouvelle relation de la France Equinoxiale, Paris 1742.
-	*A. van Berkel, Amerikaansche Voyagien, Amsterdam 1695.
1B	*W.H. Brett, The Indian tribes of Guiana, London 1868.
2B	*W.H. Brett, Legends and myths of the aboriginal Indians of British Guiana, London (1880?).
-	J. Cardus, Las Missiones Franciscanas entre los infieles de Bolivia, Barcelona 1886 (is deels overgenomen door F. Pierini, Mitología de los Guarayos de Bolivia, Anthropos III, V, 1908, 1910).

1C	*C. van Coll, Gegevens over land en volk van Suriname, Bijdragen t. d. Taal-, Land- en Volkenkunde v. N.I. 55, 's-Gravenhage 1903.
2C	*C. van Coll, Matrimonia indigenarum Surinamensis, Anthropos II, 1907.
3C	*C. van Coll, Contes et légendes des Indiens de Surinam, Anthropos II-III, 1907-08.
-	*C.D. Dance, Chapters from a Guianese Log Book, Georgetown 1881.
-	F.S. Gilij, Saggio di storia Americana, Roma 1780-84.
-	J.S. Gillin, The Barama Caribs of British Guiana, Cambridge, Mass. 1936.
ar1G	*C.H. de Goeje, The Arawak language of Guiana, Verh. Kon. Ak. v. Wet. Lett. XXVIII, 2, 1928.
ar2G	*C.H. de Goeje, Het merkwaardige Arawaksch, De West-Ind. Gids XI, 's-Gravenhage 1929.
penG	C.H. de Goeje, A.Ph. Penard over inwijding en wereldbeschouwing der Karaïben, De West-Ind. Gids XI, 's-Gr. 1929.
warG	C.H. de Goeje, The inner structure of the Warau language of Guiana, J. Soc. Amér. XXII, Paris 1930.
ob	*C.H. de Goeje, Een oud bericht over Arowakken en Karaïben (A. Vázquez de Espinosa, 1630), De West-Ind. Gids XII, 's-Gr. 1930.

afkorting	
ouG	*C.H. de Goeje, Oudheden uit Suriname. Op zoek naar de Amazonen, De West-Ind. Gids XIII, 's-Gr. 1931.
sprG	*C.H. de Goeje, Fünf Sprachfamilien Südamerikas, Med. Kon. Ak. v. Wet. Lett. 77A5, Amsterdam 1935.
antG	*C.H. de Goeje, Nouvel examen des langues des Antilles avec notices sur les langues Arawak-Maipures et Caribes et vocabulaires Shebayo et Guayana (Guyane), J. Soc. Amér. XXXI, Paris 1939.
prG	C.H. de Goeje, Bij primitieve volken, De Gids, Amsterdam 1939.
oayG	C.H. de Goeje, De Oayana-Indianen, Bijdr. t. d. T.-, L.- en V.kunde v. N.I. 100, 's-Gr. 1941.
wG	*C.H. de Goeje, De wereldbeschouwing der Indianen van Guyana en omgeving en het verband van wereldbeschouwing en mythen met den extatischen droom van den medicijnman. Manuscript.
-	*A. Kappler, Surinam, Stuttgart 1887.
-	Ch. Kingsley, At last; a Christmas in the west Indies, London 1880.
KG	Th. Koch-Grünberg, Vom Roroima zum Orinoco, Berlin & Stuttgart 1916-28.
mKG	*Th. Koch-Grünberg, Indianermärchen aus Südamerika, Jena 1920.
mKr	W. Krickeberg, Märchen der Azteken und Inkaperuaner, Maya und Muysca, Jena 1928.
-	W.F. van Lier en C.H. de Goeje, Aanteekeningen over het geestelijk leven en de samenleving der Djoeka's (Aukaner Boschnegers) in Suriname, Bijdr. t. d. T.-, L.- en V.kunde v. N.I. 99, 's-Gr. 1940.
-	*C.F.P. von Martius, Beiträge zur Ethnographie und Sprachenkunde Amerikas zumal Brasiliens, Leipzig 1867
-	A. Métraux, La religion des Tupinambas, Paris 1928.

-	*J. Meyer, over de Arawakken, Evangelisches Missions-Magazin, Basel, neue Folge II, 1858, III 1859.
1Nim	C. Nimuendajú, Religion der Apapocúva-guarani, Z. f. Ethn. 46, Berlin 1914.
2Nim	C. Nimuendajú, Sagen der Tembe-Indianer, Z. f. Ethn. 47, Berlin 1915.
3Nim	C. Nimuendajú, Bruchstücke aus der Religion der Sipaia-Indianer, Anthropos XIV, 1919.
4Nim	C. Nimuendajú, Die Palikur-Indianer und ihre Nachbarn, Göteborg 1926.
-	Roman Pane, De insularum ritibus. Raccolta Colombiana II, Roma 1892.
meP	*F.P. & A.P. Penard, De menschetende aanbidders der zonneslang, Paramaribo 1907-08.
surP	*F.P. & A.P. Penard, Surinaamsche legenden. De Surinamer, Paramaribo 1906 en 1908-09.
perP	*A. Ph. Penard, 1o. Indiaansche legenden, 2o. Iets over onzen Caraibischen Pujai, De Periskoop, Paramaribo 1925-27.
pP	A. Ph. Penard, Het pujai-geheim der Surinaamsche Caraiben, Bijdr. t. d. T.-, L.- en V.kunde v. N.I. 84, 1929.
isP	*Th. E. & A.P. Penard, Four Arawak Indian Songs, De West-Ind. Gids VII, 's-Gr. 1926.
-	K. Th. Preuss, Die Vorbedeutung des Zuckens der Gliedmassen in der Völkerkunde, Globus XLV, 1909.
-	*C. Quandt, Nachricht von Suriname und seinen Einwohnern, Görlitz 1807.
-	*J. Rodway, Some Spanish Accounts of Guiana (R. de Navarrete, 1545), Timehri IX, Demerara 1895.

afkorting	
1R	*W.F. Roth, An enquiry into the animism and folk-lore of the Guiana Indians, 30th Ann. Report Bur. of Amer. Ethn. Washington 1915.
2R	*W.F. Roth, An introductory study of the arts, crafts and customs of the Guiana Indians, 38th Ann. Report Bur. of Amer. Ethn., 1924.
3R	*W.F. Roth, Additional studies of the arts, crafts and customs of the Guiana Indians, Smithonian Institute, Bur. of Amer. Ethn. Bull. 91, Washington 1929.
4R	*W.F. Roth, Indian facts and fancies, The Daily Argosy, Georgetown June 12, 13 1929.
-	*F. Staehelin, Die Mission der Brüdergemeinde in Suriname und Berbice im achtzehnten Jahrhundert, Herrnhut-Paramaribo 1913 vlg.
-	E. Stradelli, Leggenda dell' Jurupary, Boll. d. Soc. geogr. Italiana, III, Roma 1890.
-	*E.F. Im Thurn, Among the Indians of Guiana, London 1883.